

PROČ DINGIR

✠ Některé starověké jazyky měly zajímavý zvyk, který spočíval v tom, že do psaného textu vkládaly tzv. ideogramy. Byly to značky, které předjímaly vlastnosti následného slova. A tak se např. v klínopisných textech vkládal před každou věc ze dřeva (např. strom, ale i stůl nebo židli) znak pro dřevo. Před rybníky, řeky apod. se vkládal znak pro vodu atd. Podobně existoval i zvláštní znak, který se musel napsat před jméno jakékoli božské bytosti nebo boha. Této značce, upozorňující na božskost toho, co bude následovat, se většinou říká podle starého sumerského označení pro boha DINGIR. Toto slovo je pak zároveň i pravděpodobně vůbec nejstarším označením pro božskou bytost, jaké známe.

✠ Zajímavé je, že klínový znak, který se jako označení DINGIR používá, je ve skutečnosti obrázkem hvězdy, která představuje směr, k němuž člověk hledí a k němuž se upíná. Znak DINGIR se tak může pro nás stát symbolem jistě nezanedbatelného rozměru lidství, člověka, který hledá něco, co ho přesahuje, na čem se může orientovat a k čemu může směřovat. Tato lidská touha nachází nejrozmanitější podoby v nejrozličnějších kulturách a sociálních skupinách. A tak i v naší současné společnosti se setkáváme s desítkami nejrozličnějších náboženských skupin, jež jsou výrazem tohoto rozměru člověka.

✠ Záměrem našeho časopisu je pozorně sledovat a zkoumat tuto současnou náboženskou scénu. Východiskem naší práce jsou principy a metody vědy o náboženství, religionistiky. Nesnažíme se tedy náboženská hnutí hodnotit nebo kritizovat, chceme je podrobně monitorovat, popisovat a adekvátně jim rozumět z hlediska příčin a souvislostí jejich vzniku a vývoje. Budeme se tedy věcně tázat, kdo nebo co je DINGIREm těch, kdo se k těmto hnutím hlásí, jak právě jejich DINGIR ovlivňuje jejich život a jaké formy jejich cesta za tímto cílem nabývá. Časopis DINGIR by tak měl pomoci odborně zkoumat a mapovat oblast, která je od pradávna neodmyslitelnou součástí života lidstva, a přesto zůstává pro mnohé nezmapovanou a nepřehlednou krajinou.

redakce

RECENZNÍ ŘÍZENÍ

Dingir se jako religionistický časopis věnuje především současné náboženské scéně. Kromě doprovodných textů dokumentujících různé náboženské postoje a zpráv obsahuje každé číslo odborné články (je na ně upozorněno dole na stránce), které podléhají recenznímu řízení. Na každý článek vypracovávají dva písemné posudky akademičtí pracovníci, členové redakční rady nebo její spolupracovníci. U těchto článků se posuzuje soulad s bibliografickou normou, jazyková úroveň textu, spolehlivost informací a vědecký přínos při jejich interpretaci. Dingir je jediným odborným časopisem, který se systematicky věnuje současné religiozitě.

Autorem fotografie na první straně obálky je Petr Hloušek. Fotografie je z návštěvy kazatele hnutí víry Ulfa Ekmana v Brně. Fotografie na protější straně je z propagačního letáku kazatele hnutí víry Reinharda Bonkeho.

Instalace nových farářů Českobratrské církve evangelické. K článku na str. 44-46. Fotografie Jan Mamula.

Známý Mezinárodní soubor lidových tanců z Univerzity Brighama Younga (provozuje ji mormonská církev) v Provo v americkém státě Utah vystoupil na začátku května v několika městech České republiky.

Velkou liturgii na pražském Václavském náměstí si čeští pravoslavní křesťané v sobotu 7. června připomněli 160. výročí první novověké pravoslavní liturgie v českých zemích, konané tamtéž roku 1848. Foto: Ondřej Vojtíšek.

SUPREME MASTER TELEVISION

POZITIVNÍ, VOLNĚ DOSTUPNÝ satelitní TV kanál

Výjimečný doplněk množství zajímavých, inspirovaných a zábavných programů ve více než 30 jazycích s titulky

- Slova moudrosti
- Vegetariánské vaření
- Vybrané filmy
- Svět zvířat: naši spoluobytelé
- Cesty uměleckými sférami
- Pozoruhodné zprávy
- Planeta Země: náš milovaný domov
- Mezinárodní zábavné programy atd.

Celosvětové satelitní a internetové vysílání sledujte v Evropě na:

www.SupremeMasterTV.com www.SupremeMasterTV.cz

ASTRA 1, 19.2° E HOTBIRD 6, 13° E
FREKVENCE: 1033.25 MHz FREKVENCE: 10803 MHz
POLARIZACE: HORIZONTÁLNÍ (H) POLARIZACE: HORIZONTÁLNÍ (H)

Reklamou na tramvajích a billboardech na sebe po delší době upozornilo původně tchaj-wanské hnutí kolem etnické Čiňanky narozené ve Vietnamu, Nejvyšší mistryně (Su-ma) Čching Chaj (*1948). Foto: Ondřej Vojtíšek.

HNUTÍ VÍRY: DRAMATICKÉ VÝKŘIKY, POMĚRNĚ RYCHLÝ VÝVOJ

Zdeněk Vojtíšek

„Viděl jsem na YouTube záznam rockového koncertu, kde se zpěvák dostal do jakési extáze, vykřikoval slova 'Boží království jede, vaří smaží', 'Haleluja', 'Ježíš, Ježíš, nakopeme ďábla do pr...!', 'Bůh! Bůh! Bůh!' Zpěvák řval jak šílený. Připomíná to nějakou americkou sektu, ale není to bohužel v Americe, ale u nás a tato skupina si říká Triumfální centrum víry. Připadá mi, že jsou tito lidé hrozně nebezpeční. Nebo se mýlím?“ - K této čtenářské otázce připojuje redaktor listu, který otázku obdržel, ještě jednu: „Jedná se o sektu, nebo jen o nechutné zneužití křesťanské terminologie?“¹

V časopise Dingir ponecháme odpověď na tyto otázky na samotných čtenářích. Spíše než aby přijali hotové názory, stojíme o to, aby hnutí víry porozuměli. V úvodním článku tématu proto naznačujeme kontext probuzenecké, a zvláště pentekostální (letniční) tradice, v němž hnutí víry (jehož součástí je kromě stovek podobných společenství také Triumfální centrum víry) vzniklo. Na tento krátký článek **Zdeňka Vojtíška** navazuje obsáhlejší pojednání teologa **Milana Bubana**, jehož záměrem je odlišit teologii hnutí víry od teologie křesťanského pentekostalismu. Milan Buba si pomáhá odkazem na E. W. Kenyona, z něhož hnutí víry čerpá (aniž by si to mnozí jeho jednotliví představitelé uvědomovali a připouštěli). **Pavel Hošek** pak v dalším článku diskutuje o bezpochyby nejvíce kontroverzním důsledku teologie hnutí víry - o přesvědčení, že každý skutečně věřící křesťan má nárok na uzdravení.

Za pomoci dvou pamětníků, pastorů Slova života Alexandra Fleka a Jiřího Zdráhalu, rekonstruuje v dalším článku Zdeněk Vojtíšek vznik a vývoj prvního českého společenství hnutí víry. Do přítomnosti se naopak obrací **Martin Kořínek**, když hovoří s jedním ze dvou biskupů nově ustavené Církve živého Boha, biskupem Vítem Danem Kolingerem. (Druhým biskupem této církve je Petr Szlauer). K tématu patří také úryvek z letáku „Jak převést naše vykoupení do skutečného života“ na třetí straně obálky. Otiskujeme ho proto, že dobře dokumentuje teologii hnutí víry a že to činí autentickým jazykem těch, kdo k tomuto hnutí náležejí. Tento leták byl součástí časopisu Voda života, prvního českého časopisu hnutí víry. Tři zmenšené obálky tohoto časopisu z roku 1991 jsou otištěny na zadní straně obálky Dingiru.

K porozumění hnutí víry jsou třeba ještě dvě následující poznámky. Především: zdaleka ne všichni ti, kdo tvoří jednotlivé sbory hnutí víry, jsou seznámeni s jeho naukami. V tomto hnutí je obvyklé přistupovat k víře poněkud „živelně“ a přebírat důrazy a kazatelské závěry bez dlouhého promýšlení. Důležitá je především akce - zasáhnout, oslovit, přitáhnout a získat posluchače je daleko více žádoucí než hluboce uvažovat. Stává se, že ani kazatelé a hlasatelé hnutí víry nemají to, co říkají, moc promyšlené.

A to druhé: sbory hnutí víry většinou poměrně rychle opouštějí radikální doktríny a přibližují se ostatním probuzeneckým, především pentekostálním společenstvím. Děje se to tím, jak jejich příslušníci stárnou a osobnostně a duchovně vyzrávají. „Pro Triumfální centrum víry jsme dnes vlastně jako odpadlíci,“ říká Alexandr Flek, zakladatel prvního sboru hnutí víry u nás, v rozhovoru, jehož část je otištěna na str. 57. Je proto pravděpodobné, že za deset let bude podobná slova, jaká jsou dnes zachycena na YouTube, vykřikovat nějaký mladší kazatel v nějakém mladším společenství hnutí víry.

Poznámka

¹ Dopis čtenáře obdržela v červnu 2008 redakce Katolického týdeníku.

PhDr. **Zdeněk Vojtíšek**, Th. D. (*1963) je odborným asistentem na Husitské teologické fakultě UK a šéfredaktorem časopisu Dingir.

OBSAH

Konflikt skončil až ohněm (<i>Zdeněk Vojtíšek</i>)	38
Mezi psychoterapií a religiozitou	41
<i>(Anna Marie Dostálová)</i>	

Z domova

České evangelictví (<i>Jiří Hoblík</i>)	44
---	----

Zahraničí

Texaský černý duben (<i>Jan Sušer</i>)	47
--	----

Téma

Od táborů k hnutí víry (<i>Zdeněk Vojtíšek</i>)	50
Kenyonových pět T (<i>Milan Buba</i>)	51
Uzdravení vírou (<i>Pavel Hošek</i>)	54
Cesta Slova života (<i>Zdeněk Vojtíšek</i>)	56

Rozhovor s Vítem Danem Kolingerem

Cílem je rozpuštění (<i>Martin Kořínek</i>)	58
---	----

Info-servis

.....	61
-------	----

Události

Obyčejná křesťanka (<i>Vít Valtr</i>)	62
GodTube, křesťanský hit minulého podzimu	62
<i>(Ondřej L. Vojtíšek)</i>	
Zemřel Mohamed Ali Šilhavý (<i>Vladimír Sářka</i>)	62
Bludné balvany podesáté (<i>Čeněk Zlatník</i>)	63

Polemika

Věda jako ideologie (<i>Ivan O. Štampach</i>)	65
---	----

Recenze

Druhá monografie o islámu v českých zemích	66
<i>(Vít Machálek)</i>	
Hermovský soubor konečně na stole	67
<i>(Ivan O. Štampach)</i>	
Učebnice, již by stálo za to přeložit	68
do světového jazyka (<i>Pavel Dušek</i>)	

Reflexe

Vznik Anthroposofické společnosti v Praze	69
<i>(Tomáš Zdražil)</i>	

Dopisy

.....	72
-------	----

Na tragédii před 15 lety měla podíl i přezíravost, nevědomost a necitlivost

KONFLIKT SKONČIL AŽ OHNĚM

Zdeněk Vojtíšek

Letos uplynulo 15 let od tragické události v sídle davidíánů u texaského města Waco. Komentáře k této události někdy vyznívají tak, jako by příčiny tragédie bylo nutné hledat pouze v interních charakteristikách nového náboženského hnutí davidíánů. Snahou této studie je naznačit také podíl externích faktorů - především odpadlíků, médií, úřadů a ozbrojených sil - na vyhocení konfliktu. Zatímco na straně davidíánů se setkáváme s přezíravostí vůči zákonům a normám společnosti, typickou pro mileniální hnutí, na straně jejich kritiků lze zase nalézt přezíravost vůči náboženství, typickou pro sekularizovanou společnost.

Kvůli popisu konfliktu se tedy soustředíme pouze na poslední léta před tragickou událostí, tedy na období, kdy v čele hnutí stál Vernon Howell.¹

Vernon Wayne Howell (1959-1993) se o existenci davidíánů dozvěděl ve svých dvaceti letech v době, kdy tato skupina existovala již 44 let a již 22 let žila v počtu kolem sta příslušníků na rozsáhlém ranči Mount Carmel asi devět mil od města Waco. Na ranči se nejdříve nechal nezávazně zaměstnat, ale brzy získal mezi davidíány významné postavení díky své znalosti bible a díky strhujícímu výkladu biblických proroctví.² Jeho úspěch dokonce ohrozil ambice předpokládaného příštího vůdce skupiny George Rodena. V zápase s ním nejprve prohrával a musel se svými stoupenci Mount Carmel roku 1984 opustit.³

Na cestě k novému světlu

Před odchodem se Vernon Howell oženil s Rachel Jonesovou (1970-1993), tehdy čtrnáctiletou dcerou jedné z významných davidíánských rodin. Ve „vyhnanství“ skupina zažívala misijní úspěch. Howell potvrdil svou vedoucí roli vykladače bible a proroka. Roku 1985 získal zjevení, podle něhož byl nejen prorokem, ale i mesiášským králem Kýrem a Beránkem z biblické knihy Zjevení Janovo. Následující rok si vzal za manželky další dívky (též jednu dvanáctiletou) z komunity a ve sňatcích pokračoval i v dalších letech. Jeho první manželka Rachel se s tím na základě vidění smířila, a dokonce novým manželkám radila, jak se Howellovi zalíbit. Ty se cítily poctěny „svatbou s Beránkem“ a rozením „dětí pro Krista“. Také jejich rodiče s manželstvími souhlasili.⁵ Aby nemohl být Howell obviněn z nezákonného jednání, uzavírali jiní

davidíáni s těmito Howellovými manželkami formální sňatky.

Boj (a to i ozbrojený⁶) mezi Howellem a Rodenem skončil trvalým umístěním Rodena v nemocničním zařízení.⁷ Howell se svými stoupenci se do usedlosti Mount Carmel vrátil. Podařilo se mu ji ekonomicky konsolidovat a své postavení duchovního vůdce roku 1989 ještě více posílil novým výkladem bible („novým světlem“) i organizací několika misijních kampaní ve Spojených státech i v zahraničí, soustředěných na nespokojené nebo bývalé adventisty.⁸

Howellovy výklady⁹ čerpaly z apokalyptických motivů v bibli;¹⁰ jejich ústředním tématem byly události sedmi pečeti, popisované v biblické knize Zjevení Janovo.¹¹ V jeho pojetí bylo sedm pečeti klíčem k porozumění celé Bible.¹² Howell byl přesvědčen, že současnost odpovídá událostem páté pečeti. Předpokládal, že roku 1995 vypukne apokalyptická válka mezi Izraelem a Organizací spojených národů (vedenou Spojenými státy), že se davidíáni do Izraele přepraví, aby bojovali na straně Židů a že budou zabiti v bitvě u Armageddonu.¹³ Považoval se za posledního proroka (posledního z „andělů s polnicemi“¹⁴) a za mesiáše,¹⁵ který musí být zavržen jako trpící služebník.¹⁶ V rozhodující armageddonské bitvě se silami zla sice zahyne, ale vrátí se v moci a slávě, aby porazil Boží nepřátele, soudil svět a v Zaslíbené zemi nastolil Boží království. V něm pak bude vládnout s těmi, kdo mu v těchto událostech zůstali věrní.¹⁷ Vhled do této své role získal Howell při své cestě do Izraele roku 1985¹⁸ a v srpnu 1990 ji potvrdil změnou jmen na David Koresh. Obě jména přitom ukazují na jeho mesiášské sebepochopení.¹⁹

Ve svých mnohahodinových biblických studiích Koresh spojoval historické události s obrazy biblických knih (především Zjevení Janova), vytvářel významová spojení mezi různými biblickými texty, byl fascinován proroctvími konce času a citoval dlouhé biblické pasáže z paměti. Podle „nového světa“ z roku 1989 se všechny ženy davidíánské komunity (ať byly vdané, nebo ne) staly jeho sexuálními partnerkami. Muži a ženy bydleli od té doby odděleně. Muži žili v celibátu a připravovali se tak na Království nebeské, v němž bude podle Koreshe rozdělení mužství a ženství překonáno ve prospěch jednoty a celistvosti. Beránek (Koresh) ale zatím musí se svými manželkami plodit děti, aby tyto zvláštní čisté duše vládly v Božím království.²⁰

Na cestě k morální panice

Sexuální život davidíánů (zejména Korešův sex s nezletilými) a jejich očekávání blízké apokalypsy vzbuzovaly pozornost. Kromě samotných davidíánů byli o přesvědčeních komunity nejlépe informováni odpadlíci. Jeden z nich, Marc Breault, přesídlil po odchodu z Mount Carmel do Austrálie a získal některé tamní davidíány pro myšlenku, že Koresh je falešný prorok. Breault od davidíánů odešel spolu s manželkou roku 1989 poté, co bylo vyhlášeno „nové světlo“ a on se stal svědkem toho, že si Koresh „vzal“ třináctiletou dívku.²¹ Před Koreshem pak varoval jako před tím, kdo se chystá vykonat dětské oběti. Byl také přesvědčen o tom, že davidíáni mohou spáchat hromadnou sebevraždu a že Koresh bude vzdorovat úřadům, a to i za cenu použití zbraní, s nimiž komunita obchoduje a které hromadí. Breault se účastnil také soudních řízení o opatrovnictví dětí a pod-

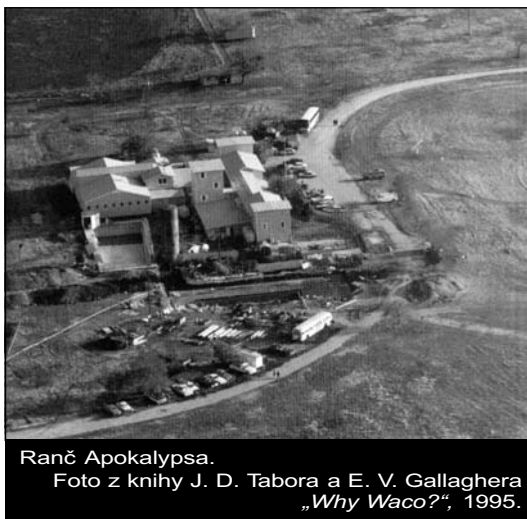
nítel vyšetřování úřadů na ochranu dětí.²²

Ačkoli se Breaultovy předpoklady většinou ukázaly jako přehnané, získaly velkou pozornost médií.²³ Americká veřejnost i úřady se začaly obávat možného opakování traumatizující zkušenosti s hnutím Svatyně lidu roku 1978²⁴ a vytvořily kolem davidíánů roku 1992 výbušnou společenskou atmosféru (morální paniku). Koresh se v této atmosféře cítil ohrožen ze strany „Babylonu“, tedy světa vzdorujícího Bohu. Ohrožení pro něj patrně nejvíce představovala možnost, že by úřady davidíánům mohly chtít násilně odebrat děti. Pravděpodobně proto začal usedlost vyzbrojovat a povolal davidíány z Kalifornie a z Anglie, aby se k obyvatelům Mount Carmel připojili.²⁵ Koresh také připustil myšlenku, že by se armagedonská bitva s ozbrojenými silami Spojených států mohla odehrávat mimo území Palestiny (přímo ve Spojených státech) a snad i dříve, než původně očekával.²⁶ Davidíáni se proto začali vybavovat potravinovými i energetickými zásobami a Koresh roku 1992 přejmenoval Mount Carmel na ranč Apokalypsa.²⁷

Na cestě k tragédii

V květnu 1992 oznámila zásilková firma doručení podezřelé zásilky obalů na granáty davidíánům²⁸ a Úřad pro záležitosti alkoholu, tabáku a střelných zbraní (BATF) zahájil vyšetřování ve věci nepovoleného hromadění zbraní.²⁹ Ve vypjaté atmosféře úřad usoudil, že je oprávněn a povinen opatřit důkazy o nelegální činnosti davidíánů a zabránit jí. Od Vánoc 1992 úřad diskutoval o strategii, která by umožnila usedlost prohlédnout a získat důkazy. V lednu 1993 se v blízkosti ranče Apokalypsa usadili agenti BATF v převlečení za studenty. Davidíáni záměr agentů odhalili a jejich pocit ohrožení ještě vzrostl. Když na konci ledna davidíáni odhalili dalšího převlečeného agenta, David Koresh si telefonicky stěžoval šerifovi.³⁰ Úřad se nakonec rozhodl pro útočnou strategii, a to proto, aby moment překvapení davidíánům zabránil v sebevraždě.³¹ Útok ovšem nebyl odvolán ani tehdy, když bylo jasné, že plán je vyrazen a moment překvapení ztracen.³² V době útoku bylo v usedlosti ranč Apokalypsa 42 mužů, 46 žen a 43 dětí několika národů a barev pleti.³³

Útok 76 těžce vyzbrojených agentů BATF začal 28. února 1993 asi v 9:45. Da-

vidíáni si boj nepřáli a dva z nich - zjevně vystrašení - volali na nouzovou linku.³⁴ Agenti BATF se ani nepokusili jednat s obyvateli usedlosti nenásilně a bez varování zahájili útok střelbou z vrtulníků. Navzdory očekávání agentů (zpravodaj BATF těsně před útokem hlásil, že se davidíáni modlí a že nechystají zbraně³⁵) se ale obyvatelé usedlosti sebrali k obraně a útok nakonec odrazili. V boji čtyři agenti zahynuli a dvacet jich bylo zraněno (někteří těžce), zahynulo také pět davidíánů a čtyři byli zraněni. Mezi zraněnými byl i David Koresh. Odpoledne se tři davidíáni pokusili vrátit do usedlosti ze zaměstnání, jeden z nich byl ale agenty BATF zastřelen, jeden zadržán a jeden uprchl. Následující den převzali kontrolu nad obléhanou usedlostí agenti Federálního úřadu pro vyšetřování (FBI).³⁶

I v době přestřelky se David Koresh pokoušel vysvětlit, že právě probíhající události korespondují s biblí. „Teologie je život a smrt,“ řekl.³⁷ Během následujícího obléhání, které trvalo 51 dní, se vyjedna-vače pokoušel dlouhými biblickými výklady (trvajících mnoho hodin a někdy i celý den) získat pro své pochopení posledních dnů světa. Byl spolu s ostatními davidíány přesvědčen, že je skutečným trpícím (zraněným) mesiášem (ve věku 33 let, v němž patrně prožil své utrpení i Ježíš Nazaretský) a že obyvatelé Ranče Apokalypsa stojí v bitvě proti silám zla, reprezentovanými ozbrojenými silami Spojených států. První den obléhání se připravoval na odchod z usedlosti, ale pak vyjednačům sdělil, že ho Bůh vyzval, aby vyčkal na jeho další příkazy.³⁸ Během obléhání tedy Koresh vyčkával na znamení, usilovně se snažil pochopit, co přesně znamenají slova knihy Zjevení na místech, která podle jeho víry

popisovala právě probíhající události, a své myšlenky zapisoval do budoucí knihy o sedmi pečetích ze Zjevení Janova.³⁹ Čtyřicátý šestý den obléhání (14. dubna) Koresh svému právnímu zástupci oznámil, že získal od nebeského Otce ujištění o tom, že výklad o sedmi pečetích dokončí, a že může ranč opustit, aby díky tomuto výkladu získal pozornost světa a dal lidem novou naději před konečným „vylitím Božího hněvu“.⁴⁰

Koreshovo zaujetí pro náboženské otázky ani jeho příslib opustit usedlost ale obléhatelé už nebrali vážně.⁴¹ Jeho výklady bible a jeho sliby považovali jen za zdržovací taktiku. O Koreshově příslibu neinformovali ani generální prokurátorku Janet Renoovou.⁴² Ta o několik dní později dala vzhledem ke stále se zhoršujícím podmínkám na ranči svolení k násilnému ukončení obléhání.

Silovému řešení ostatně obléhatelé dávali od samého počátku přednost: proti ranči vedli „psychologickou válku“ tím, že pozemek odpojili od vody a elektřiny, znemožnili komunikaci s okolním světem (jediná telefonní linka vedla k vyjednačům), odírali davidíánům možnost spánku a odpočinku hlasitou reprodukcí monotónních a nepříjemných zvuků (recitovaných tibetských manter, křiku umírajících králíků a jehňat, rockové hudby apod.), děsili je přelety helikoptér nad usedlostí, ničili jejich majetek apod.⁴³ Navzdory tomu, že tato taktika neměla úspěch (během obléhání opustilo ranč Apokalypsa jen 14 dospělých a 21 dítě⁴⁴), projevíli obléhatelé jen velmi málo snahy o porozumění a o rozhovor, který by respektoval Koreshův způsob myšlení. Náhlé ukončení obléhání také zmařilo snahu dvou religionistů, Jamese D. Tabora a J. Phillipa Arnolda, nabídnout Koreshovi přijatelný alternativní výklad Bible, na jehož základě by mohl opustit ranč Apokalypsa, aby své poselství předal světu.⁴⁵

Útok začal 19. dubna 1993 v 6 hodin ráno.⁴⁶ Tanky FBI poškodily některé z objektů usedlosti a rozptýlily v nich slzný plyn za pomoci asi 400 granátů. Obléhání ztratili telefonické spojení a prostřednictvím transparentu o něj požádali. Agenti FBI ale komunikaci neobnovili. Krátce po 11. hodině začaly tanky ničit domy a jejich vnitřní zařízení ve větší míře, a způsobily tak zhroucení částí objektů a smrt několika lidí. Ani slzný plyn ani ničení majetku nepřiměly žádného z davidíánů, aby opustil used-

lost. Ve 12 hodin vyjednávač Byron Sage vyzval pomocí ampliínu Davida Koreshe k opuštění usedlosti do patnácti minut. Jeho krátká řeč obsahovala také zpochybnění Koreshova nároku na mesiášství.⁴⁷ Před uplynutím patnáctiminutové lhůty se objevila tři ohniska požáru, který velmi rychle zachvacoval všechny budovy. Během požáru tanky nepřestávaly budovy ničit. Agenti FBI sice zavolali hasiče, ale dovolili jim hasit až sedm minut po jejich příjezdu - patrně kvůli obavám o jejich bezpečí (hasiči nebyli dostatečně chráněni před případným napadením ze strany davidianů ani před případnými výbuchy zásob pohonných hmot). Při požáru zahynulo celkem 74 lidí (z toho 21 dětí, 14 z nich bylo Koreshových),⁴⁸ jen devíti davidianům se podařilo před ohněm uprchnout.

Není jasné, kdo ranč Apokalypsa zapálil. Oheň vypukl na místech, která byla poškozena tanky, ale mohl být i způsoben davidiany, kteří by tak zabránili svému (apokalyptickému) nepříteli ve vítězství v boji, o jehož kosmických rozměrech byli přesvědčeni. Dvacet sedm davidianů⁴⁹ z celkového počtu sedmdesáti čtyř mrtvých zemřelo střelnou zbraní, někteří z nich pravděpodobně obrátili zbraň proti sobě, někteří patrně zemřeli „ranou z milosti“.⁵⁰ Je otázkou, zda je možné hovořit o hromadné sebevraždě, neboť se nezdá, že by smrt jednotlivých davidianů byla jakkoli organizována. Davidiani navíc sebevraždu ve svých vyjádřeních výslovně odmítali a mezi těmi, jimž se podařilo z ohně uprchnout, byli velmi oddaní příslušníci, kteří by se

Požár ranče Apokalypsa.

patrně k sebevraždě - pokud by byla plánována a organizována - připojili.

Na cestě k pochopení

Bezprostředně po tragédii převládalo v americké veřejnosti mínění, že davidiani za svou smrt i za smrt svých dětí mohli sami. Roku 1994 bylo osm přeživších davidianů odsouzeno k vysokým trestům vězení (pět v délce 40 let) a k těžkým pokutám za podíly na smrti federálních agentů.⁵¹ Kriminální činy Davida Koreshe není možné popřít a ozbrojený odpor není možné omluvit, přesto se ale během následného vyšetřování stále více prosazovala kritika neprofesionálního a příliš cynického přístupu sil, které dbají na dodržování zákonů. Rok po tragickém konfliktu na ranči Apokalypsa napsal americký sociolog James T. Richardson: „Potřebujeme v této zemi snížit úroveň hysterie vůči novým a minoritním náboženstvím a zvýšit úroveň porozumění náboženství mezi občany a politickými činiteli. Neznalost, kterou prokázala média a or-

gány vymáhající právo, byla úděsná a přímo přispěla k tragédii.“⁵²

Pro Spojené státy je velmi nadějně, že postup svých úřadů dokázaly reflektovat. Ochota k poučení se vyplatila už v roce 1996 při povstání tzv. svobodných mužů Montany. Toto povstání mělo řadu podobných charakteristik jako případ obléhání ranče Apokalypsa, přesto se agentům FBI trpělivostí a větší citlivostí podařilo nebezpečnou situaci vyřešit bez násilí.⁵³ To už je ale jiná kapitola.

Poznámky

- Počátky hnutí, které se oddělilo od Církve adventistů sedmého dne v Los Angeles roku 1935, jsou velmi stručně popsány v článku VOJTÍŠEK, Zdeněk, Waco změnilo svět, *Dingir* 6 (2), 2003, str. 43.
- BROMLEY, David G., SILVER, Edward D., The Davidian Tradition. From Patronal Clan to Prophetic Movement, in: WRIGHT, Stuart A. (ed.), *Armageddon in Waco. Critical Perspectives on the Branch Davidian Conflict*, The University of Chicago Press 1995, str. 52-53.
- PITTS, William L., Jr., Davidians and Branch Davidians: 1929-1987, in: WRIGHT, S. A. (ed.), *Armageddon...* str. 36-37.
- Na základě biblické knihy Zjevení Janovo, 19,7.
- WESSINGER, Catherine, *How the Millenium Comes Violently. From Jonestown to Heaven's Gate*, Seven Bridges Press 2000, str. 82-83.
- Přestřelka mezi Rodenem a osmi muži, vedenými Howellem, se udála roku 1987. - Vice viz The Davidian Tradition... str. 54; viz též TABOR, James D., GALLAGHER, Eugene V., *Why Waco? Cults and the Battle for Religious Freedom in America*, University of California Press 1995, str. 43.
- Tamtéž.
- How the Millennium ...*, str. 53-57.
- Stručně, ale velmi srozumitelně popisuje Howellovu teologii *Why Waco?* ..., str. 52-63.
- Jednalo se především o biblické knihy Danielova, Ezechielova a Zachariášova proroctví, o Ježíšova slova ve 24. kapitole Evangelia podle Matouše a o Zjevení Janovo.
- Zjevení Janovo, 6. kapitola.
- REAVIS, Dick J., *The Ashes of Waco. The Investigation*, Syracuse University Press 1998, str. 99.
- How the Millennium ...* str. 91.
- Zjevení Janovo, 8.-10. kapitola.
- V Howellově pojetí nebyl mesiáš jedinečnou postavou; Howell se považoval za jednoho z řady mesiášů.
- Podle slov biblického proroka Izajáše, 53. kapitoly.
- How the Millennium ...* str. 91.
- Why Waco?* ..., str. 61.
- Očekávaný mesiáš konce věku měl být podle Bible z rodu Davidova (např. podle proroka Izajáše 11,1). Mesiášem je v Bibli (proroctví Izajáše 45,1) nazván také perský král Kýros (hebr. Koreš).
- How the Millennium ...* str. 84.
- HALL, John R., Mass Suicide and the Branch Davidians, in: BROMLEY, David G., MELTON, J. Gordon (eds.), *Cults, Religion, and Violence*, Cambridge University Press 2002, str. 153-154.
- Podrobně o otázce zneužívání dětí u davidianů ELLISON, Christopher G., BARTKOWSKI, John P., „Babies Were Being Beaten“. Exploring Child Abuse Allegations at Ranch Apocalypse, in: WRIGHT, S. A. (ed.), *Armageddon...* str. 111-149.
- Mass Suicide ... str. 154-157 a 162, viz též *How the Millennium ...* str. 95-97.
- Toto nové náboženské hnutí se dopustilo násilí, při němž vraždou či sebevraždou zahynulo celkem 918 lidí.

⇒ Další poznámky vpravo.

Deset bodů, které měly být jasné před útokem na ranč Apokalypsa

- Náboženské experimentování je základní právo, hluboce zakořeněné v americké historii.
- Nová náboženská hnutí jsou často mileniální.
- Většina nových náboženských hnutí pokojně přestane existovat.
- Nová náboženská hnutí téměř vždy provokují své sousedy.
- Mnoho nových náboženských hnutí vyžaduje oddanost, která se při pohledu zvenku zdá nenormální.
- Oddanost novým náboženským hnutím je zpravidla dobrovolná.
- Náboženská skupina může vytvořit alternativní symbolický svět, který je logický pro její členy, ale může se zdát nelogický nečlenům.
- Charisma není individuální charakterový rys, ale vyrůstá ze stále se vyvíjejícího vztahu mezi vůdcem a následovníky.
- Neusazenou náboženskou skupinu může stihnout tragédie, jak nám připomíná smrt více než devíti set příslušníků Svatyně lidu v roce 1978.
- Každá skupina, která je pod tlakem, se pravděpodobně stáhne dovnitř a nátlak zvnějšku může posílit vazby mezi jejím vůdcem a následovníky.

Podle Nancy T. Ammermanové, in: BAINBRIDGE, William Sims, *The Sociology of Religious Movements*, Routledge 1997, str. 116-117, přeložil Z. V.

MEZI PSYCHOTERAPIÍ A RELIGIOZITOU

Anna Marie Dostálová

V následujícím článku bychom čtenáře rádi uvedli do dosud neprobádané sféry současného duchovního života, která si podle našeho názoru zaslouží bližší pozornost odborné i laické veřejnosti. Tématem našeho pilotního článku jsou takzvané *alternativní psychoterapie*.¹ Ty jsou určitým hraničním jevem, který zasahuje do oblasti religiozity a spirituality. Mají proto zcela odlišné cíle než klasické psychoterapie i způsoby jejich dosahování.

Odpustíme si proto jiná, méně lichotivá jména a označení, které tyto metody dostávají („šarlatánství“, „psychoblábol“, „dojmologie“), jež naznačují jejich nevědeckou povahu. Chápat je pouze jako *pavědu* by znamenalo opomenout podstatný duchovní rozměr a vpsledku si tak uzavřít cestu k jejich pochopení. Jako daleko lepší se nám zdá hovořit o terapiích *nábožensky (spirituálně) zabarvených*, terapiích se zřejmými *náboženskými přesahy* nebo obecně o praktiky, kde se *překrývá úsilí o zlepšení duševního zdraví s duchovním životem*.

Tento dvojí užitek a skutečnost, že samy sebe nechápou jako „náboženství“ ani nevytvářejí instituce pro náboženství typické („církev“), zajišťuje těmto metodám nesmírnou popularitu i v naší domovině. Příznivce těchto metod lze odhadovat na desetitisíce a svými počty by jistě přesáhli mnohé tradiční církve.

Na vysoce náboženský charakter tohoto jevu poukazuje například způsob, jaký volí

terapeuti² pro své prezentace a životopisy. Údaje o absolvovaném psychologickém či psychoterapeutickém vzdělání prakticky nenalzáme, zato hojnost výpovědí o „letech meditační praxe“, „duchovní zkušenosti“, různých zasvěceních a podobně. Prakticky nepřehlédnutelná je také korelace s dalšími (často vícerymi) alternativními léčebnými a psychoterapeutickými metodami.

Esoterní větve náboženství připomínají tyto terapie v tom, že zdůrazňují učednické (zasvěcovací) linie. Různí terapeuti se i nezdíka jako duchovní učitelé označují a vychovávají si své žáky, kteří svou legitimitu zase odvozují od svých učitelů. Vzhledem k tomu, že systém vzdělávání typicky není nijak standardizovaný,³ neexistuje jiný způsob kontroly kvality než právě vzájemné odvolávání se na osoby obdařené charismatem.⁴

Alternativní terapie nesou řadu náboženských rysů, jež jsou ale „neviditelné“

Některé význačné rysy alternativních terapií

- *hypotéza raného traumatu*, které sahá až do prenatálního stavu, minulých životů či předchozích generací;
- *představa vis vitalis, životní energie*; představa vytváření bloků v jejím toku;
- *význam abreakce jako očisty*, odblokování;
- *fatalismus*, představa Řádu, chybí důraz na volní složku;
- „*samospasitelnost*“, metoda řeší veškeré problémy, je něčím přelomovým, spásným;
- *využívání změněných stavů vědomí*, hypnózy;
- *mechanistický model člověka*, myslí, paměti.

pro toho, kdo svou perspektivu neobohatí o trochu fenomenologického přístupu. Jednou z nápadných paralel s klasickými po-

⇒ Dokončení z předchozích stran.

- 25 Mass Suicide ... str. 159.
26 Tamtéž, str. 91.
27 The Davidian Tradition... str. 61.
28 Mass Suicide ... str. 159.
29 *Why Waco?* ..., str. 100-103.
30 *How the Millennium* ... str. 60.
31 Mass Suicide ... str. 162-163.
32 Tamtéž, str. 163, viz též *How the Millennium* ... str. 64.
33 Jedna třetina obyvatel pocházela z Velké Británie, přitomní byli davidáni z Kanady, Austrálie, Nového Zélandu, Jamajky, Filipín, Mexika a Izraele. Asi 45 mezi nimi bylo černochů, asi 25 Asiátů a Hispánců. - *How the Millennium* ... str. 95-97.
34 GALLAGHER, Eugene, „Theology Is Life and Death“. David Koresh on Violence, Persecution, and the Millennium, in: WESSINGER, Catherine (ed.), *Millennialism, Persecution, and Violence. Historical Cases*, Syracuse University Press 2000, str. 82.
35 Mass Suicide ... str. 164.
36 *How the Millennium* ... str. 57.
37 Rozhovor je přepsán in: *How the Millennium* ... str. 69.
38 Tamtéž, str. 71.
39 Podle biblické knihy Zjevení Janovo, 5.-8. kapitola.

- 40 *How the Millennium* ..., str. 93.
41 Koreshovy výklady vyjednávači považovali za „Bible babble“ - „biblické blábolení“. Tamtéž, str. 92.
42 Tamtéž, str. 94.
43 DAWSON, Lorne, *Comprehending Cults. The Sociology of New Religious Movements*, Oxford University Press 1998, str. 135-136.
44 *How the Millennium* ... str. 57.
45 Tamtéž, str. 92-93.
46 Následující popis čerpá z: *How the Millennium* ... str. 77-78.
47 „Vernon is no longer the Messiah.“ - Tamtéž, str. 78.
48 Dvě ženy byly těhotné, takže se celkový počet mrtvých davidianů (včetně šesti, kteří zahynuli 28. února 1993) udává buď 80, nebo 82. Celkový počet mrtvých včetně agentů BATF je pak 84, resp. 86.
49 Tento počet uvádí STORR, Anthony, *Na hliněných nohou. Studie guruů*, Volvox globator, 1998, str. 37.
50 HALL, John R., From Jonestown to Waco, in: HALL, John R. et al., *Apocalypse Observed. Religious Movements and Violence in North America, Europe and Japan*, Routledge 2000, str. 70.
51 Analýzu tohoto kriminálního procesu i civilního procesu proti federální vládě poskytuje RICHARDSON, James T., „Showtime“ in Texas: Social Production of the Branch Davidian Trials, *Nova Religio* 5 (1), 2001, str. 152-170. - Podle zprávy z pamětního shromáždění

19. 4. 2007 byli ale všichni vězněni davidiani (až na jednoho) již propuštěni. (Dokument „4/19/2007 Memorial“, vytvořený 23. 4. 2007, je dostupný na adrese <http://blog.myspace.com/index.cfm?fuseaction=blog.view&friendID=149897138&blogID=256785433>, download 29. 9. 2007.)

52 RICHARDSON, James T., Lessons from Waco: When Will We Ever Learn? in: LEWIS, James R. (ed.), *From the Ashes: Making Sense of Waco*, Roman and Littlefield 1994, str. 183.

53 Stručný popis povstání poskytuje WESSINGER, Catherine, *How the Millenium Comes Violently. From Jonestown to Heaven's Gate*, Seven Bridges Press 2000, str. 158-217.

Summary

Putting aside the internal factors, this article focuses on external factors (media, defectors, government agencies, child protection agencies, etc.) that contributed to violent evolution of the conflict between Branch Davidians and law enforcement in 1993. In the eyes of Davidians, these external forces confirmed that their apocalyptic predictions are coming true. Paradoxically, these external factors contributed to feeling of Davidians that they are involved in the final battle of Armageddon.

dobami náboženství je například *konverze* - příznivci těchto metod často procházejí procesem duchovního oživení a nadchnutí se pro metodu, např. na základě prožitku zázraku (zázračného uzdravení). Setkáme se pak i s „vydáváním svědectví“. Konverze může povzbudit i relativně radikální kroky, např. změnu partnera.⁵

V alternativních psychoterapiích se frekventovaně setkáváme s *rituály a ritualizovaným počínáním*. Objevují se témata teleologická (koncept spásy), kosmologická (představa Spravedlnosti, Řádu) i antropologická (otázka determinace minulosti). Činnost a úlohu terapeutů lze bez váhání označit jako kněžskou a klienti ji často i tak vnímají. Nesetkáváme se sice s explicitním uctíváním, ale nepochybně s (posvátnou) úctou. Různá jsoucná jsou obdařena numinózní povahou a praktikant se k nim nábožensky obrací (např. v kineziologii ke svému Mozku). Jinak než jako zásadu rituální čistoty pak můžeme těžko pochopit zásadu, že regrese se není možné zúčastnit pod vlivem psychofarmak (který v předstávě terapeutů přetrvává mnoho měsíců).

Protože však chybí dva nejtypičtější rysy „náboženství“, totiž explicitní *uctívání Boha (bohů)* a *vytváření náboženských institucí*, zůstávají tato náboženství bez „víry a kostela“ opomenuta.

Dosavadní odborné zpracování

Setkáme-li se přece se zpracováním tématu, jedná se nejčastěji o psychologickou práci, která zcela rezignuje na popis náboženského rozměru (v jedné diplomové práci byly dojmy badatelky pregnančně vystiženy pojmem „tajemno“⁶) a soustředí se pouze na kritiku nevědecké metodologie. Jindy je tušení religiózního přítomno,

Peredrij Serge Georg (vlevo) a frekventanti jeho kurzu rozvoje osobnosti.

avšak nechybí odsudek. Tak se například o alternativních psychoterapiích dočítáme, že „přes svá absurdní východiska tyto terapeutické bludné balvany přinejmenším ukazují klientům určitý metafyzický směr s konejšivou mytologií, která vysvětluje, proč jejich životy nejsou tak uspokojivé, jak očekávali. Nepřímo tyto podivné rituály poskytují existenční podporu, emocionální útěchu nebo někdy i užitečné podněty ke změně problematických návyků.“⁷ Svou roli bohužel nejspíše hraje i známá skutečnost, že mezi psychology panuje statisticky významná hostilita vůči náboženství.⁸

Jiným problematickým zdrojem reflexe jsou různé pamflety z oblasti scientistického „hnutí proti šarlatánství“. Různým článkům a iniciativám Klubu skeptiků Sisyfos těžko můžeme připisovat vědecký záměr.⁹ (Spíše by se daly vykreslit paralely s náboženským scientismem 19. století.)

Jediným skutečně odborným zdrojem reflexy tak zůstává sociologie nových náboženských hnutí se svými popisy *psychoterapeutických sekt a kultů*, které se někdy do této podoby vyvinou.¹⁰ I v této oblasti je ale třeba mít se na pozoru v hodnocení výpovědí, které mohou překročit hranice do tzv. antikultovního hnutí nebo vyvolávat morální paniku.¹¹ Do této kategorie spadá i též různé výpovědi (zejména na Internetu), které se žánrově podobají klasickým

„výpovědím odpadlíků“, jak je známe z náboženských společenství.

Drtivá většina dostupného materiálu pochází tedy z produkce přívrženců a sympatizantů metod, a tvoří tak nepřehledný balík reklamy, propagandy, duchovní literatury, apologetiky a více či méně zdařilých pokusů o nestrannou reflexi vlastního směru.¹²

Tato produkce se přitom vždy zabývá pouze jednou danou metodou, a ačkoliv tedy můžeme najít jisté překrývání a výpůjčky, koncept alternativních terapií jako určité *kategorie* se společnými vnitřními a vnějšími rysy je čistě akademický (objektivní, vnější). (Sami účastníci by nejspíše hovořili o prostředcích osobního růstu, duchovním životě nebo lapidárně o „Cestě“.)

Augiášův chlév

Pro běžného člověka je nejspíše nejvýraznějším rysem alternativních psychoterapií jejich odstrašující nepřehlednost. Tato hnutí někdy vytváří vlastní „newspeak“,¹³ enigmatický jazyk plný běžně používaných slov se zcela přeznačenými významy nebo parazituje na odborném názvosloví tím, že vytváří vlastní odborně znějící terminologii.

Tak každý, kdo není profesionálem v oboru, snadno zamění rodinné (systemické) konstelace za systemickou rodinnou terapii nebo při pohledu na sezení dojde k závěru, že se jedná o variantu dramaterapie;¹⁴ v případě kineziologie se dokonce setkáváme se stejnojmennou medicínskou disciplínou (sic!), která se zabývá pohybem. Naše přední regresní terapeutka tvrdí, že „neprovozuje hypnózu“,¹⁵ avšak terapeutický postup používá hypnózu víc než cokoliv jiného. Nauky a praxe jednotlivých směrů (a dokonce jednotlivých terapeutů) jsou často tak synkretické, že je inspirační zdroje ve výsledné nauce obtížné identifikovat.

Problémy výzkumu

Dovolím si osobní domněnku, že studium alternativních psychoterapeutických metod *není příliš atraktivní*. Kromě výše popsaného markantního nedostatku sekundární literatury se musí religionista vypořádávat s řadou nepříjemných výzev, z nichž některé patří k prokletí našeho oboru - rozdíl mezi

Některé u nás známé alternativní psychoterapie

(o některých z nich již psal Dingir; číslo Dingiru je takovém případě uvedeno v závorce) **dianetika/scientologie** (1/1998, 2/1998, 3/1998, 1/1999, 2/1999, 3/1999, 4/1999, téma čísla 4/2000; 2/2001, 3/2001, 3/2003, 4/2003, 1/2004, 3/2004, 1/2005, 2/2005, 4/2005), **hlubinná abreaktivní terapie** (4/2005), **regresní terapie**, **reinkarnační terapie**, **prvotní terapie**, **rebirthing**; **šamanská terapie**, **rodinné konstelace**, **kineziologie** (2/1999, 3/2007), **Avenna** (2/2002); **Oshovy metody**, **terapie hnutí lidského potenciálu** (4/2005), **Silvova metoda** (4/2005), **Modrá Alfa** (4/2005), **holotropní dýchání** (4/2005); **enneagram**, **neurolingvistické programování (NLP)**, **Principy života**, **Noetis**, **Život v radosti**, **etikoterapie**.

pohledem zvenčí a zevnitř, který je v oblasti náboženství *vždy přítomný*, může být zdrojem výrazného konfliktu, když ze strany vyznavačů není vůle (či schopnost?) k sebereflexi. Což je přesně případ nábožensky zabarvených psychoterapií.

Badatel se v pozici bezvěrce, lhostejného k misijnímu úsilí, stává uprostřed nábožensky intenzivního prostředí terčem různých nárazek a manipulace. Namátkou: „není duchovně vyzrálý“, „brání se tomu“, „vytváří si racionální bloky“. Samotný smysl bádání je - na rozdíl od etablovaných náboženských institucí, které o pozitivní hodnocení společnosti stojí nebo jsou k němu alespoň lhostejné - zásadně zpochybňován, důležitá je „(duchovní) praxe, ne teorie“. Zaujmout pozici zúčastněného pozorovatele je obtížné.

V neposlední řadě díky specifické povaze tohoto fenoménu jsou veškerá sezení (konzultace, semináře, soustředění) placená - místy snad až příliš nákladná - a proto s sebou výzkum nese i nutné finanční náklady.

Zbožní spotřebitelé?

Alternativní psychoterapie vytváří volná společenství, organizovaná na základě společné praxe spíše než věrouky, jež zůstává kdesi v pozadí jako teologická opora počinů. Tato společenství jsou utužována intenzivními náboženskými a citovými prožitky. Typicky se koncentrují kolem vůdčí osoby („terapeuta“), jež se může těšit značné duchovní autoritě (*charismatu*), ovšem zároveň je vůči klientům-věřícím v postavení obchodníka, jehož služby konzumují. Entuziastické prostředí, v němž je zdůrazňován význam prožitku a podceňován význam kritického rozumu, nabízí paralelu k fundamentalistickým společenstvím letničního typu.

Religionistické uchopení alternativních psychoterapií zvláště znesnadňuje jejich

komerční charakter, který souvisí se zcela novou formou, již si moderní člověk buduje svou (náboženskou) identitu - totiž jako konzument různých nejen produktů a služeb, nýbrž i náboženských praktik a idejí.¹⁶ Okřídleně: náboženství (spiritualita) se stalo předmětem spotřeby a spotřeba se stala náboženstvím.

S tím souvisejí určité etické otázky. Je-li „náboženský produkt“ alternativní psychoterapie něčím, co si člověk zcela dobrovolně může „koupit, nebo nechat být“, kdo v takovém případě nese odpovědnost za újmu na psychospirituální integritě klientů? *Oni sami*, odpoví většina terapeutů, neboť souhlasili s prohlášením, v němž „vyznávají“ krédo této nové formy spirituality, totiž že se „zcela dobrovolně a na vlastní odpovědnost účastní formy osobního růstu“. Alternativní psychoterapie se tak ponejvíce provozují v prostředí spirituality Nového Věku, pro nějž je tento model typický.

Skutečnost, že se „nespokojený spotřebitel“ náboženského produktu obrací na poradnu při Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů, však napovídá, že si i laik uvědomuje jistou paralelu s novými náboženskými hnutími.¹⁷ Vnímáme proto potřebu se tímto fenoménem nadále zabývat z religionistického hlediska, které umožňuje s využitím různých disciplín (psychologie a sociologie náboženství, fenomenologický přístup) zaujmout výhodnou perspektivu bez nároků na normativní hodnocení a dopracovat se tak ke skutečnému porozumění tomuto mnohostrannému jevu, které doposud chybí.

Článek vznikl jako reflexe výsledků práce v semináři „Alternativní religiozita a psychoterapie“, který na Husitské teologické fakultě UK vede Zdeněk Vojtíšek. Autorka mu děkuje za podněty a konzultace, které vedly k napsání tohoto článku.

Autorka uvítá podněty a zkušenosti k tématu alternativních psychoterapií na adrese a.m.dostalova@gmail.com nebo na adrese redakce.

Poznámky

- 1 V tomto článku budeme hovořit pouze o alternativních terapiích „vlastních“, tj. o těch, která toto přívěskové získávají, protože jsou vystavěny *místo na vědecké metodice* na často zcela nereflektovaných náboženských představách a praktikách a nesou podobnost s novými náboženskými hnutími. Ne všechny metody se spirituálními přesahy jsou totiž nutně nevědecké, a tím pádem kontroverzní. Existuje řada psychoterapií, které jsou založeny na obecně-psychoterapeutickém modelu nebo východiscích uznávané školy (rogersovské, jungiánské), které *vědomě obohacují o určité náboženské praktiky a představy*. Tento solidní základ jim zajišťuje podstatně méně problémové přijetí a setkáme se s nimi i v lékařských zařízeních (např. jógová terapie, hagioterapie, satiterapie, terapeutické užití meditace).
- 2 V článku budeme používat pojem „terapeut“ obecně pro osobu, která danou službu - alternativní psychoterapii - nabízí, ačkoliv mnozí by se takto neoznačili (spíše jako lektor, facilitátor, auditor, duchovní učitel atp.).
- 3 Nebo je vysoko centralizovaný na způsob pyramidových obchodů (kineziologie, dianetika, Silvova metoda).
- 4 Jak ovšem připomíná recenzent tohoto článku, „učednické linie“ s iniciačními rituály svého druhu, ba i s jistou „posvátnou účtostí“ k „otcům zakladatelům“ jsou typické i pro řadu tradičních škol (klasická psychoanalýza, katatymně-imaginativní terapie, ericonovská hypnotherapie).
- 5 Mezi klienty poradny při Společnosti pro studium sekt a nových náboženských směrů se často setkáváme s opuštěnými partnery těchto konvertitů, kteří se buď připojili k určité skupině či duchovnímu učiteli nebo je společně nadšení pro metodu silným pojátkem jejich nového partnerského vztahu.
- 6 K. Malíková, *Rodinné konstelace Berta Hellingera jako terapeutická a poradenská metoda*, dipl. práce, Praha: Katedra psychologie FF UK, 2006. Online: <<http://www.konstelace.info/diplomovaprace-Klara-Malikova.doc>>.
- 7 Barry L. Beierstein, *Fringe Psychotherapies: The Public at Risk*, příspěvek na Annual Convention of Canadian Psychological Association, Simon Fraser University, 2002. Dost. online: <<http://www.sfu.ca/~beyerste/research/articles/05FringePsychotherapy.pdf>>.
- 8 Tak D. M. Wulff, *Psychology of Religion: Classic and Contemporary*, 2nd ed., místo vyd. nevuv.: Wiley, 1997, kap. *Introduction*.
- 9 Hnutí Sisyfos má obdoby i v zahraničí, kde ovšem často postrádá explicitní ateisticko-materialistický postoj a má blíže k popularizaci vědy (srv. program 4. světové konference skeptiků, 20.-23. 6. 2002, Burbank, California, dost. online: <<http://www.csicop.org/list/listarchive/msg00326.html>>).
- 10 Tento směr reprezentují např. M. T. Singerová, J. Lallach, „*Crazy Therapies: What are They? Do They Work?*“, San Francisco: Jossey-Bass, 1996.
- 11 Angl. *moral panic*, jedná se o společenský konstrukt, vyvolávající extrémně silné emoce. Strach ze sekt je typickým tématem morální paniky.
- 12 U nás vydává např. Pragma, Fontána, Maitrea.
- 13 Fiktivní jazyk totalitního státu v románu George Orwella *1984*. Vytváření specifického jazyka je však obecně něčím velmi typickým pro náboženská hnutí a komunity, neboť jazyk je nedílným odrazem našeho (náboženského) myšlení.
- 14 Oba příklady Dostálová, A. M., *Rodinné konstelace v kontextu alternativní religiozity a psychoterapie*, seminární práce, Katedra psychosociálních studií HTF UK: Praha, 2007. Dostupné online: <<http://www.jitrimizeme.cz/download.php?soubor=39>>.
- 15 Foučková, M., *Jsem*, Praha Publishing: Praha, 1996.
- 16 Vztah náboženství a konzumní kultury rozsáhle mapuje D. Lyon, *Ježíš v Disneylandu: Náboženství v postmoderní době*, Praha: Mladá Fronta, 2002.
- 17 Jiným fenoménem, který svoji neotřelou formou stále znepokojuje, jsou takzvané ekonomické kulty (pyramidové hry, multi-level marketing). Podobně jako u alternativních psychoterapií není zcela zřejmé, do kompetence kterého oboru vlastně jev náleží. Je jím ekonomie, sociologie nebo religionistika?

Anna Marie Dostálová (*1987) studuje religionistiku na FF UK a psychosociální studia na HTF. Zabývá se fenoménem novopohanství a oblastí alternativní spirituality a psychoterapie.

Alternative Psychotherapies: On the Verge of Religion and Psychotherapy

So-called alternative psychotherapies present a borderline phenomenon between spirituality and psychotherapy. Therefore it is not advisable to think about the phenomenon in terms of „unscientific“, „charlatany“ for both concepts ignore the obvious religious overlaps. Perhaps because of its liminal nature this phenomenon, massively popular in Czech Republic as well, has been overlooked so far by academics, leaving us with only three problematic sources of scholarly description: writings by psychologists, who only concentrate on the „non-scientism“ and critique of methodology, ignoring or condoning the religious dimension; pamphlets from the „scepticism“ movement, whose main aim is to fight „charlatany“ and sociology of New Religious Movements, whose descriptions of occasional „psychotherapy cults“ need to be read with precautions common in this field. Thus the majority of available writings comprises primary material accompanied by occasional „testimonies of apostates“. The use of quasi medical terminology in alternative psychotherapies and creation of „newspeak“ contribute to prevailing impression of confusion. The general suspicion of practitioners towards science and enthusiastic atmosphere in which meetings are held means a challenge for field research. The understanding of this phenomenon is furthermore obscured by its commercial nature which raises some ethical questions. Alternative psychotherapy movements are a remarkable case of religious identity being built upon the role of consumer, a concept so well described by D. Lyon. Religious dimension of these therapies is showed in the stereotypical way the therapists present their CVs, stressing spiritual qualities over education. The master-adept lineage resembles esoteric traditions. Although explicit worship and creation of religious institutions is not present, many parallels can be drawn with mainstream religions in terms of cosmology, anthropology, fate, conversion and piety.

Evangelická církev se letos dožívá 90 let

ČESKÉ EVANGELICTVÍ

Jiří Hoblík

Religionistika jako obor za mnohé již od svého vzniku vděčí právě protestantské půdě, kde se doposud setkává, i když ne vždy, s přejností. Toto tvrzení platí rovněž o českém evangelictví, kde našla své zastoupení a během komunistického režimu i své akademické útočiště na bohoslovecké fakultě, a to především díky osobnosti Jana Hellera (1925-2008). Tím spíše se tedy nabízí činit Českobratrskou církev evangelickou (ČCE), která se zkráceně označuje i jako Evangelická církev,¹ předmětem studijního tázání „zvenku“.

Českobratrská církev evangelická je jedinou církevní organizací v České republice, která navzdory radikálním dějinným césurám, kromě jiného díky několikasetleté generační následnosti, bez oklik navazuje na českou reformaci. (Samozřejmě není zdaleka sama, když se k české reformaci přihlašuje.) Můžeme ji tedy počítat k církevním organizacím klasického typu.

Historická diskontinuitní kontinuita

Vědomí návaznosti na českou reformaci je základní oporou historického sebevědomí a vůbec sebepochopení klasického českého protestantismu. Přitom není správné v distancovaném pohledu bazírovat na tom, že Jan Hus jako nejvýznamnější z inspirátorů české reformace *nebyl* protestantem - stej-

ně jako nelze říkat, že Ježíš byl křesťanem. Navíc česká reformace má řadu aspektů, k nimž patří i Jednota bratrská a utrakvismus éry předbělohorské, to znamená vlastně protestantské.

Vzhledem k tomu byla nejvážnější ranou, kterou kdy český protestantismus utrpěl, protireformace a rekatolizace (od roku 1620, resp. 1627). Nelze se divit, že se součástí pozdějšího evangelického sebepochopení stalo vědomí oné křivdy, i když jím se historické sebepochopení nevyčerpávalo. Toleranční patent z roku 1781 navíc přinesl jen možnost být křesťany alespoň druhého řádu pod hlavičkou úředně stanoveného buď reformovaného (kalvínského) nebo augsburského (lutherského) vyznání. A to do vydání Protestantského patentu 1861 (s předstupněm v Protestantském provizoriu 1849), který obě konfese zrovnoprávnil s římskokatolickou církví. Výsledkem tohoto vývoje byla živá menšinovost, od níž se odvíjí i současná tvář českého protestantismu. Dosud patrný je i primárně venkovský ráz obnoveného českého protestantismu.

Dalším výrazným mezníkem se stalo sjednocení obou konfesí do Českobratrské církve evangelické na generálním sněmu 17.-18. 12. 1918, který též zvolil prvním synodním seniorem Josefa Součka (1864-1938). Vnímat to můžeme jako ekumenický závdavek, ale i jako zpečetění převahy kalvinismu, resp. zwinglianismu nad lutherstvím. Nesmíme ale opomenout ani vznik vysokoškolského teologického učiliště, jímž se již roku 1919 stala Husova československá evangelická fakulta bohoslovec-ká, tehdy nepřijatá mezi fakulty univerzit-

ní (roku 1950 z její evangelické části vznikla Komenského evangelická bohoslovecká fakulta - dnešní Evangelická teologická fakulta UK).

Šourání rudou dobou

Nástup komunistického režimu přinesl restriktce a nátlaky (o nichž se tu nemůžeme rozepisovat),² vzdor i kolaboraci.³ Nárazníkovou funkci přitom sehrávala významná teologická a v porevoluční době velmi diskutovaná osobnost profesora Josefa Lukla Hromádky (1889-1969), který žil iluzí o koexistenci režimu a křesťanství.⁴ (Ocenění by si ale spíše zasloužila jeho poučená a ekumenicky otevřená kniha „Křesťanství v myšlení a životě“ z roku 1931.) Kritičtější založené bylo teologicky motivované hnutí Nová orientace,⁵ které se objevilo koncem 50. let mezi mladšími duchovními a studenty teologie a reprezentovalo opoziční, přitom politických ambicí prosté tendence. Režim její přívržence stejně jako jiné nonkonformisty postihoval odnímáním tzv. státního souhlasu s výkonem duchovenské činnosti, v horším případě soudními postihy. Ideově bylo hnutí ovlivněno německým teologem Dietrichem Bonhoefferem (1906-1945) a v návaznosti na něho zavedlo pojem „civilní interpretace“ (evangelia, resp. bible). Později de facto vplynulo do činnosti Charty 77. Opoziční tendence měla nadto svá individuální zosobnění v Miladě Horákové a Janu Palachovi, kteří k církvi patřili.

K všedním peripetiím patřilo někdy srdnaté hledání klíčků v úzkých mantinelech, hlídaných krajskými a okresními tajemníky pro věci církevní, a pomoc zahraničních, zejména německých souvěrců církvi i farářským rodinám, a to zejména prostřednictvím podpůrného spolku, který od svého vzniku roku 1832 dbá na diasporní protestanty: Gustav-Adolf-Werk se věnoval evangelikům v českých zemích už v 19. století.⁶

Nechyběly tedy ani pozitivní vnitřní události. K nim patří též jeden symptom oslabení dřívější mravní sešňerovanosti: od roku 1953 totiž církev za své duchovní ordinuje také ženy, které dříve po studiu teologie mohly být nanejvýš katechetkami či „sborovými sestrami“, jak se říká pomocným silám ve sborech.

Právě tak se v Evangelické církvi a jejích aktivitách projevilo společenské uvolnění a oživení konce 60. let. Na akademické rovině docházelo k rozhovorům mezi teologií a marxismem.⁷ Mládež získala, i když nakrátko (1969-1972), obnovený časopis

Největší evangelický kostel - v Praze u Salvátora - při bohoslužbách.
Všechny fotografie Jan Mamula.

Bratrstvo (založený 1919) a sjezdy mládeže, které se konaly v letech 1969 a 1971 v návaznosti na již předválečné sjezdy a na tehdejší dosti málo vyvinutou „práci s mládeží“. Každoročně se pořádají až od roku 1990 (s výjimkou roku 1992). Pod titulem „Sjezd (nejen) evangelické mládeže“ se skrývá bohatý třídní program pokaždé v jiné lokalitě, navštěvovaný stovkami účastníků.

K aktivitám mládeže patřily dále zejména brigády (vyhlášené lesní brigády navazovaly na praxi, kterou pěstovala zakázaná Akademická YMCA, a pokračovaly do roku 1975, kdy je rozehnala StB) a biblické kurzy. Jejich integrální součástí bylo společné zpívání „nekostelních“ písní při kytáře. Aktivita tohoto druhu byly sice s nástupem normalizace značně přidušeny, ale vytvořily substrát, z něhož vyrostlo evangelické písničkářství 70. let. Nevynořili se v něm sice čeští Dylanové, ale kapely jako Berani (od 1972) představovaly dnes neodmyslitelný element evangelické kultury⁸ a základ k oblíbenému zpěvníku pro mládež „Svítá“ (1992, 3. vyd. 2002).

Pod drobnohledem se ukáže jistá pestrost evangelictví. Vedle prostého biblismu aktivismus, vedle konzervativismu nonkonformismus, vedle racionalizující střízlivosti evangelikální tendence. Nevyhnulo se mu ani entuziastické charismatické hnutí, svým původem protestantské a svým založením naddenominační. Dokonce jeden z jeho nejvýraznějších protagonistů, Dan Drápal, byl původně evangelickým farářem sboru v Praze-Holešovicích. O ten roku 1990 ČCE přišla právě kvůli onomu hnutí a vzniku nové denominace, která se od roku 2002 oficiálně jmenuje Církev Křesťanská společenství.

Konečně si kontinuitu zachovávala, co do sil a prostředků skromná teologická věda, která si v několika osobnostech - k nimž patří jazykovědec a semitista Stanislav Segert (1921-2005), systematický teolog Jan Milič Lochman (1922-2004), v úvodu zmíněný starozákonník a religionista Jan Heller nebo novozákonník Petr Pokorný - získala světový ohlas.

Nedávnost

Vývoj po roce 1989 se vyznačuje jistou bezradností, počínaje již krátkodobým úřadováním synodního seniora Josefa Hromádky ve funkci místopředsedy vlády (10. 12. 1989 - 27. 6. 1990) a dobovými nadějemi na lepší časy.

Dosavadní opora v tradičních sociálních strukturách nemá ale již svou někdejší sílu.

Pokles členstva a účastníků církevních shromáždění, markantní od 70. let, nelze samozřejmě odvozovat jen z přímého tlaku režimu (počet členů k 31. 12. 2006 činil 102 166,⁹ ovšem při nedůsledném způsobu evidence). Pohled na odcírkvenění a širší kulturní, společenské a civilizační procesy, ale i na interní slabosti a selhání nutí ke střízlivějším a diferencovanějším úsudkům. Vedle toho je tu i drobný proselytismus a generační obměna s pozitivními známkami. Patrné je to na zvýšené agilnosti při zasedání synodu, který zasedá každý rok ve čtyřletých cyklech. A také na nových aktivitách, do nichž se ti podnikavější pouštějí, jmenujme například historickou společnost Veritas, sdružení Exulant; letní festival Parésia v Horních Dubenkách; letní festival Otevřeno v Jimramově, který má výrazně nadevangelický charakter.

K postrevolučním pozitivním posunům patří zvýšená ekumenická komunikace a vzájemné uznání křtu roku 1994 spolu s římskokatolickou církví a Církví československou husitskou. Objevují se nové činnosti: práce ve veřejných médiích, věznicích, armádě, v poslední době i v nemocnicích. Znovu se rozběhlo církevní školství, zastřešené Evangelickou akademií. O první adventní neděli roku 1995 byla otevřena nová budova Evangelické teologické fakulty v Černé ulici v Praze. Fakulta je sice od roku 1990 součástí pražské univerzity, avšak o budovu se postarala Evangelická církev spolu se zahraničními dárci.

Po obsahové stránce je jednou z nejdiskutovanějších otázek účast dětí na Večeři Páně (evangelický výraz pro přijímání chleba a vína, k nemuž dochází většinou paradoxně při *ranních* bohoslužbách). Díky novele církevního zřízení z roku 1995 se následujícího roku objevil vikariát jako přípravná fáze farářské práce, po níž teprve následuje ordinace (ustanovení) duchovních. Svéráznou organizační změnou se stalo roku 1999 vytvoření nového 14. správního okrsku - Ochranovského seniorátu (současně zvláštního distriktu světové Jednoty bratrské) s devíti sbory. K ustanovení došlo po rozkolu v Jednotě bratrské, jejíž část i jméno do svých rukou vzala větev „charismatických“ křesťanů.

Kompatibilita evangelické církve a tržního prostředí není nijak skvělá. V jeho kontextu se akcent na dobrovolnictví a nadšenectví, jakož i přetíženost mnoha farářů jeví dvojznačně. Snaha o otevřenost vůči společnosti musí navíc překonávat široký a hluboký příkop mezi oběma stranami

Synodní senior Joel Ruml při bohoslužbě.

(tradičně se rozlišuje „církev a svět“). Tato snaha se zčásti opírá o vazbu mezi církví a Diakonií ČCE. Uvedená charitativní instituce je nyní dokonce - z hlediska personálního i finančního - výrazně silnějším tělesem (ve 33 střediscích pracuje téměř tisíc zaměstnanců). Byla založena již 1. 6. 1989 v návaznosti na práci České diakonie (1903-1952).¹⁰ Rostoucí specializace spolu s dalšími faktory vedou ovšem k oslabování jejího vnitřního církevního charakteru.

Formy náboženského života

Praxe evangelické církve je výrazně ukotvena v soustavě farních sborů, působících dosti autonomně, sdružených do celkem čtrnácti seniorátů. Jejich správu řídí vždy senior (duchovní) a seniorátní kurátor (laik), ale nejvýše stojí konventy jako seniorátní shromáždění. Analogický je synod (nejvyšší orgán církve), scházející se v ročních intervalech v rámci čtyřletých cyklů, a synodní rada (šestičlenný správní orgán), sestávající ze zástupců duchovních a laiků. V jejím čele je synodní senior, nyní Joel Ruml, současnou synodní kurátorkou je Mahulena Čejková. Spolu s aparátem Ústřední církevní kanceláře sídlí v pražské Jungmannově ulici. Duchovní (faráři a rovněž jáhni, kteří mají nižší vzdělání) jsou profesionály, obvykle žijícími na farářích, povětšinou s vlastními rodinami. Církev má tedy demokratickou strukturu (již si je tradičně vědoma, ačkoli už nepřekvapí), navazující na reformační synodalismus, a spravuje se na spolkový způsob (pravidla přístupu a ukončování členství, členské příspěvky - tzv. salár, osvětová činnost).

Charakter sborů se liší v mentalitě, vypovídací hodnotu má i hustota jejich geografické lokalizace (evangelictví je napří-

klad více zastoupeno na Vysočině a východní Moravě ve srovnání zvláště s jižními Čechami) anebo okolnosti vzniku (tzv. toleranční sbory oproti těm, které vznikly v souvislosti s přestupovým hnutím zvláště za tzv. první republiky anebo díky demografickým pohybům).

V náboženském životě je přítomna jednak subtilní rozmanitost, ale také přísada konzervatismu, která je znát i na smýšlení svobodnějším. Některým duchovním více svědčí činnost mimo tradiční struktury, které zůstávají okolní společnosti spíše skryty. Správná struktura dalece přesahuje rozsáhlá spleť zvláště příbuzenských vztahů, v níž se projevuje sociální exkluzivita (zřídka však nepřátelsky). S tím zároveň ladí další rys, jímž je jistá plachost a nenápadnost až nevýraznost českého evangelictví, která vynikne ve srovnání s agresivními misijními aktivitami některých křesťanských i nekřesťanských uskupení.

V kontextu sborů jsou praktickým jádrem bohoslužby, převážnou většinou charakteru reformovaného (méně pak lutherského) s důrazem na kázání a kolektivní zpěv. Četnost „vysluhování Večeře Páně“, jedné ze dvou evangelických svátostí (spolu se křtem) kolísá od vysluhování pouze o svátcích až ke každonedlnému vysluhování. Kromě bohoslužeb jsou shromáždění organizována předně podle věku, přičemž biblické hodiny, definované věčně, ne věkově - jako příležitost k lidovému biblickému studiu, navštěvuje spíše starší generace. Typický evangelický fenoménem (ovšem neomezeným jen na ČCE) je „nedělní škola“ jako alternativa bohoslužeb určená dětem. Mládež se setkává navíc mimo sbor na tzv. kurzech o prázdninách (analogické kurzy jsou i pro jiné skupiny) a na zmíněných sjezdech. Pro pravidelná setkání mimo bohoslužby, zejména u mládeže, je typická obsahová dvoufázovost: k programu biblickému (četba, výklad, diskuse) patří i „druhý program“, zejména kulturního zaměření. V něm můžeme spatřovat drobný symbol toho, že zejména „mládež“ (výrazu se užívá rovněž pro schůzky samy), nýbrž i další evangelické podniky se nemalou měrou kryjí s tím, co běžně rozumíme tzv. volno-

časovou aktivitou. K ní patří rovněž několik církevních rekreačních středisek.

Publikační produkce evangelické církve je poměrně silná: nakladatelství Kalich, Eman, Mlýn, Zdeněk Susa; časopisy Český bratr, nezávislý Protestant, mládežnické Bratrstvo. Velmi volně s ČCE souvisí Křesťanská revue a Evangelický týdeník (časopis evangelické ekumény, původně Kostnické jiskry); doplňuje akademická periodika Teologická reflexe (od 1995) a cizojazyčné Communio viatorum.

Rozhraní mezi minulým a vyhlíženým

Těžiště v generační návaznosti a jisté míře otevřenosti vůči proselytismu odpovídá klasičkému hávu církve, která systematickou misijní činnost prakticky nezná. Už proto záleží pro budoucí časy na tom, kolik příslušníci „církve vzešlé z reformace“, jak ji sami tradičně nazývají, najdou v sobě otevřenosti, odvahy a snahy o reformy, bez nichž by si sami protiřečili. Hlásí se přece k heslu *semper reformanda*, tj. stále se obnovující (miní se církev). Anebo je neustálá obnova podobně nemyslitelná jako permanentní revoluce?

Letošního roku slaví ČCE devadesáté výročí, jež vybízí k zamýšlení. Stařenka si při své věkovitosti zaslouží shovívavost ke své letoře. A pohled na ni vyvolává tázání po vlastní identitě, které je přítomné v letošním ročníku Českého bratra, oficiálního církevního časopisu, ale i ve sborníku „Zpytování“ (uspořádal Ondřej Macek, vydal Zdeněk Susa).¹¹ Najdeme v něm málo překvapivý sklon k samomluvnosti a samochvalnosti, hlavně však různost přístupů a výrazný historický zřetel, jehož význam jsme naznačovali na začátku.

Opět odkazujeme k dějinám, abychom naznačili, že z českých dějin nelze náboženské dějiny vykuchat. I k tomu může poukázat religionistika jako kritická, rozlišující věda, která přitom nemusí zamlčovat jistou kritičnost i sebekritičnost, které jsou přítomny v Evangelické církvi samé.

Poznámky

- 1 Srv. Církevní zřízení, <http://www.evangelnet.cz/cce/czr/cz.htm>. V usnesení 1. zasedání 31. synodu ČCE roku 2003 se uvádí: „Synod doporučuje více užívat kratší název církve 'Evangelická církev'. Úřední název zůstává Českobratrská církev evangelická“, srv. http://www.srce.cz/includes/2003_usneseni_synodu/usneseni.html. Jinak na adrese <http://www.evangelnet.cz/cce/czr/> najdeme pravidelně aktualizované řady církve.
- 2 K situaci církve po roce 1948 srv. Otter, P. *Církevní politika 1949: Dokumenty a komentáře*. Heršpice: EMAN 1991.

- 3 Diskusi vyvolala studie Petera Dinuše *Českobratrská církev evangelická v agenturním rozpracování STB*. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunistů 2004.
- 4 O Hromádkovi toho bylo napsáno mnoho, z poslední doby uveďme zástupně Dobeš, J. L. Hromádka - hlas pravého nebo falešného proroka. In: Marek, P.; Hanuš, J. (eds.). *Osobnost v církvi a politice. Čeští a slovenští křesťané ve 20. století*. Brno: CDK 2006; s. 462-474; Trojan, J. S.; Veber, J.; Vokoun, J. (eds.). *Nepřeslechnutelná výzva: Sborník prací k 100. výročí narození českého bohoslovce J. L. Hromádky 1889-1989*. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku 1990.
- 5 K věci blíže Pfann, M. »Nová orientace« v Českobratrské církvi evangelické v letech 1959-1968: Malá historie jednoho hnutí evangelických křesťanů podle archivních dokumentů. Středokluky: Zdeněk Susa 1998.
- 6 Melville, R. Evangelický Spolek Gustava Adolfa a čeští protestanti v době předbřeznové. In: Hojda, Z.; Prah, R. *Bůh a bohové: Církev, náboženství a spiritualita v českém 19. století. Sborník příspěvků z 22. ročníku symposia k problematice 19. století, Plzeň, 7. - 9. března 2002*. Praha: KLP 2003, s. 145-154. Navíc alespoň odkážme k těsným vztahům mezi českými a nizozemskými protestanty a k tomu knižku Šebesta, Pavel (ed.). *Trhlina v oponě (aneb církevní kontakty nizozemských a českých protestantů v letech 1959-1989)*. Benešov: EMAN 2002.
- 7 Pamětnické svědectví podává Šimsa, J. Dialog s marxisty aneb Naděje či slepá ulička? - Atheismus 60. let. In: Kitta, M. (ed.). *Český ateismus: příčiny, klady, zápory*. Knihovna Speku sv. 11. Benešov: Eman 2006, str. 40-46.
- 8 Fenomén se pokusil zachytit Nešpor, Z. R. *Děkuji za bolest: Náboženské prvky v české folklorní hudbě 60.-80. let*. Brno: CDK 2006.
- 9 msb. Údaje o ČCE za rok 2006. *Český bratr* č. 8, 83 (2007), s. 20.
- 10 Srv. blíže <http://www.diakonie.cz>.
- 11 Srv. O. Macek v úvodu: „...svým volnějším theologickým profilem skýtá třeba Českobratrská církev evangelická zároveň široce otevřený a toleranci se vyznačující prostor“, srv. Macek, O. (ed.). *Zpytování*. Středokluky: Zdeněk Susa 2007, s. 17. Otázkou je, zda tento prostor není spíše prostorem mezilidské vřátosti a příležitostné tendence ke „klubovému“ modu vivendi.

Mgr. Jiří Hoblík, Th. D., (*1966) vyučuje religionistiku a etiku na Filozofické fakultě UJEP v Ústí nad Labem. Je zastáncem filosofické interpretace náboženství a religionistické bibliistiky. Letos nakladatelství Vyšehrad chystá k vydání jeho monografii „Proroci, jejich slova a jejich svět“.

Zusammenfassung

Der Aufsatz „Der tschechische Protestantismus“ behandelt die Evangelische Kirche der Böhmisches Brüder (begründet 1918) aus einer religionswissenschaftlichen Sicht, die den historischen und phänomenologischen Ansatz verbinden will. Er zeigt deisen traditionellen, klassischen Selbstverständnis und vor allem verknüpft seine charakteristischen Züge mit seiner Entwicklung während der 20. Jahrhundert.

... sekta rozprášena ... děti zachráněny ...

TEXASKÝ ČERNÝ DUBEN

Jan Sušer

Když si v novinách přečtete zprávu o tom, že v Texasu, Utahu či jinde byla policisty rozbita sekta, která nutila dívky, aby se vdaly za polygamisty ve věku okolo padesáti let, ba která tyto dívky sexuálně zneužívala, patrně spokojeně kývnete, že se tak stalo po právu. Že pedofilové zneužívající náboženství skončili za mřížemi a děti jsou konečně v bezpečí. Také s dubnovou texaskou kauzou by bylo možné se vypořádat podobně. Bude-li se jí ovšem chtít zabývat podrobněji, začnete záhy narážet na skutečnosti přinejmenším podezřelé...

Kořeny FLDS

Fundamentalistická církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů (FLDS), která hraje v texaských událostech hlavní roli, není ničím, co by vzniklo letos nebo vloni. Nemůžeme ji ani podezřívát z přílišného novátorství - její pro nás dosti neobvyklá víra a praxe náleží k tradici, jež ve Spojených státech působí již bezmála sto osmdesát let a svého času pomáhala nalézt vlastní americké národní sebevědomí. Tato tradice se počíná vystoupením mladého proroka Josepha Smitha a souhrnně se dnes nazývá *mormonismus*.

Přestože v rámci tohoto duchovního proudu patří FLDS k hnutím mladším, z hlediska svého životního stylu a teologie hledí k raným obdobím mormonské historie. Její vznik souvisí s protestním hnutím, které je typické pro tzv. *utažskou* větev mormonismu¹ a jež se definitivně od Církve Ježíše Krista Svatých posledních dnů (CJKSpd) oddělilo v době, kdy prorocký úřad zastával prezident Heber J. Grant (1918-1945). V tomto období docházelo k precizaci mormonské teologie - vzpomeňme např. rozsáhlé dílo Jamese E. Talmage - a ta dostávala postupně tvář, kterou známe i ze současnosti. Pro tyto reformy bylo typické i ustupování z těch teologických fundamentů, které nebyly přijatelné pro okolní svět a bránily tudíž začlenění církve do společnosti. Hlavním takovým fundamentem bylo tzv. *plurální* či *celestiální manželství*, tedy spirituálně motivovaná polygynní praxe, která přestávala být v rámci církve tolerována již za působení prezidenta Josepha F. Smitha (1901-1918).

Základní východiska

plurálního manželství

Při uvažování o mnohoženství je třeba si uvědomit, jaké spirituální a sociální kontexty toto mormonské specifikum utvářely. Bylo ustanoveno zjevením J. Smithovi dne 12. 7. 1843. Zjevení je zaneseno v mormonských kanonických textech jako oddíl 132 *Knihy nauky a smluv* (NaS). Jak známo, mormoni věří, že po vzkříšení budou moci žít s Nebeským Otcem a Ježíšem Kristem v tzv. *celestiálním království*, tj. v nejvyšším stupni království Nebeského, a stanou se sami bohy. V tomto stavu budou tvořit vlastní vesmíry a plodit se svými nebeskými manželkami děti přesně tak, jako byli sami kdysi zplozeni Bohem a některou z jeho manželek a - za asistence svých pozemských rodičů - přivedeni na tento svět. Mormoni se tedy snaží přivést na svět co největší počet dětí, aby tak poskytli fyzické schrány pro děti Nebeského Otce.²

Musí ovšem také absolvovat příslušné *chrámové obřady*, tj. mimo jiné *zpečetění manželství na věčnost*. Pokud manželství není zpečetěno v chrámu,³ nebudou manželé moci po vzkříšení vstoupit do *celestiálního království*, neboť nebudou svázáni Božím zákonem, ale jen zákony pozemskými, a „proto po jejich odchodu ze světa jim nelze vstoupiti v sňatek a jsou určeni pro andělskou službu na nebesích a slouží těm, kdož si zasloužili vynikající velkou a věčnou slávu. Neboť tyto andělé neobstáli v mém zákoně, proto jim nelze získati povýšení, nýbrž zůstanou oddělení a svobodní ve svém spásném stavu až na věky a nelze jim státi se bohy, nýbrž zůstávají anděly Božími navždy a věčně“ (NaS 132:16-17).

Podívejme se nyní na mnohoženství mormonů ještě z hlediska historického. Zjevení, které plurální manželství zanáší do mormonské věrouky, přichází r. 1843, tedy necelý rok před smrtí Josepha Smitha - v době, kdy již mormonská komunita měla za sebou mnoho konfliktů s nemormony. Po těchto konfliktech zůstalo značné množství ovdovělých žen, které bylo nutno zabezpečit, ale jen málo mužů, kteří by toho byli schopni. Zde lze tedy vidět i *sociální* aspekt mnohoženství.

Místo FLDS v kontextu mormonismu

Polygamie byla sice CJKSpd oficiálně opuštěna při příležitosti začlenění utažského teritoria do americké Unie, tedy roku 1890, jak to dokládá slavný *Woodruffův manifest*, nicméně „v podzemí“ byla praktikována dále, a to i nejvyššími autoritami církve. Prezident Joseph F. Smith a po něm Heber J. Grant však trvali na striktním dodržování zákonů země, a tak začalo být nemyslitelné, aby se mormon v rámci CJKSpd původní praxe nadále držel.

Tato situace postavila některé mormony před složitou volbu: mají nadále i přes možné sankce dodržovat příkázání, která byla zjevena skrze proroka Smitha a jeho nástupce, či se mají podříditi novému nařízení církve, které se jim zdálo (použijeme-li biblický přírůbek) podřízeno více *císaři* nežli *Bohu*?

Situace se tak vyhroutil a někteří členové církve se vydali vlastní cestou. K tomu rozhodnutí jim pomohlo proroctví z 26. 9. 1886, v němž prezident John Taylor (1880-1887) mimo jiné „předpověděl, že během úřadu sedmého prezidenta upadne církev do duchovního i světského područí.“⁴ (Sedmým prezidentem se stal právě Heber J. Grant.) Tito mormoni mohli tedy na profetickém základě považovat soudobou církev za porušenou.

Toto zjevení bylo sesláno během tzv. *setkání 1886*, od něhož svůj ideový původ dnes odvozuje mnoho fundamentalistických skupin. Samotná FLDS je jednou z největších;⁵ až do prvních rozkolů byl mormonský fundamentalismus jediným širokým proudem. S postupující institucionalizací se od něj ale odštěpovaly další, i některé dodnes významné skupiny, např. *Apostolic United Brethren* (1951), *Centennial Park* (1986) apod. FLDS je dnes vnímána jako hlavní nositel odkazu onoho prvotního stavu. Své vlastní kořeny tedy vidí již u samotného počátku fundamentalistického hnutí.

Hlavní centra této církve jsou v utažském Hildale, arizonském Colorado City a samozřejmě v Texasu poblíž města Eldorado, kde FLDS roku 2003 zakoupila půdu a počala budovat ranč *Yearning for Zion* (YFZ), o němž v naší kauze jde.

Pod nátlakem

Podobné události, jako jsme mohli sledovat v dubnu, nejsou v historii mormonismu ničím novým. Sám Joseph Smith byl za svého života pronásledován a nakonec zahynul násilnou smrtí. Stejně tak i mnoho významných postav rané církve, např. známý teolog a apoštol Parley P. Pratt, který byl roku 1857 zabit na misijní cestě v Arkansasu. Roku 1846 byl na mormony v Missouri vyvíjen takový tlak, že se tehdejší prezident Brigham Young rozhodl vydat na Západ do nových sídlišť dříve, než původně zamýšlel, což se mnoha jeho mužům stalo osudným. Tyto příběhy jsou obecně známy.

Poslední veliká razie na mormonské skupiny se již týkala výhradně fundamentalistů: máme na mysli události roku 1953 v Short Creeku v Arizoně. Tehdy byla mormonská komunita obviněna z přípravy povstání. Více než 200 dětí bylo komunitě odebráno a umístěno do státní péče. Tato akce vzbudila záhy velmi kritické ohlasy: „Jaká to bujná fantasmie mohla jednání dětí ze Short Creeku považovat za povstání,“ tázaly se dne 28. 7. 1953 noviny *The Arizona Republic*, „jedině snad povstání s plenkami a volejbalovými míči!“⁶ Zásah tehdy podpořila pouze oficiální média CJKSpd - církev vůči fundamentalistům neměla nikdy právě vstřícný postoj. „Tyto polygamní skupiny nemají s církví nic společného. Nejsou to naši členové, většina z nich ani nikdy nebyla a my jejich aktivity bezvýhradně odmítáme.“⁷

Sledujeme-li dějiny mormonských konfliktů, můžeme nabýt pocitu, jakoby mormoni vyznačovali černé svědomí své doby - proč byli pronásledováni? V době náboženského vření nebyli správnými křesťany. Nechtěli vstoupit do americké Unie a namísto toho založili vlastní stát. Byli polygamisté - odmítali dodržovat zákony, které pro ně byly odhlasovány. Během války v Koreji připravovali vzporu proti vládě. V časech přepjatého pedocentrismu - zneužívají děti?

Vrchol hlavního chrámu na ranči „Yearning for Zion“.
Foto: www.kidk.com/news/17993334.html.

Wag the (Mormons') Dog

Pro běžného českého čtenáře není téměř možné se v událostech souvisejících s texaským rančem YFZ zorientovat. Česká média nepřinesla o celé kauze příliš relevantních informací a mnohdy přednesla informace příliš zmatené, ba nesmyslné. O Warrenu Jeffsovi jsme se mohli například dočíst toto: „Prohlašoval se za proroka Fundamentalistické církve Ježíše Krista Svatých posledních dnů, kterou založil v roce 2002 (...)“⁸ Zpráva o tom, že „Jeffs podle žalující strany přinutil dívku k manželství a hrozil jí, že přijde do pekla, jestliže nebude mít pohlavní styk,“⁹ je vzhledem k absenci konceptu pekla v mormonské teologii rovněž poněkud neprůhledná. Co tedy víme o tom, jak vlastně celá akce probíhala?

Když bylo z ranče YFZ odebráno 52 dětí, dozvěděl se čtenář z krátké zprávy pouze to, že „zástupce práv dětí prý zavolala šestnáctiletá dívka, kterou fyzicky týrali.“¹⁰ Všechna silná slova, která se ve zprávě vystřídala - sekta, vězení, znásilnění, týrání - se od počátku opírala o malé slůvko *prý*, s nímž se budeme setkávat i nadále.

Během víkendu bylo z ranče odvedeno již 183 lidí. Čteme: „Akce se v Texasu rozeběhla poté, co jedna z dívek na ranči telefonovala na policii, že je opakovaně zneužívána. Sekta ji prý provdala proti její vůli a šestnáctiletá dívka otěhotněla. Sociální pracovníci nyní zjišťují, které z dívek ve věku od šesti měsíců do osmnácti let byly zneužity a případně jsou těhotné.“¹¹ Malá rekapitulace: na základě telefonátu *jedné* dívky, která má být zneužívána, oblehne policie ranč a odvede od rodičů 183 dětí od šesti měsíců do osmnácti let. *Teprve poté* se začne vyšetřovat, zda je ona dívka skutečně mezi nimi, případně bylo-li zneuží-

váno ještě jiné dítě. Zdá se to jako obvyklý policejní postup, ovšem postavený na hlavu. Texaská organizace *Child Protective Services* (CPS), která se v případě angažuje, snad nemusí kvůli odebrání dítěte prokázat vinu - naopak jí musí nevina být dokazována? Na nepřiměřenost prostředků, které CPS používá, si již v minulosti stěžovali i nemormonští obyvatelé Texasu.

Když počet odvedených dětí překročil druhou stovku, informovala CNN: „Více než 200 dětí bylo již přemístěno

z texaského ranče, který je domovem členů polygamní sekty, ale úřady stále neidentifikovaly dívku, která telefonovala kvůli obvinění ze zneužívání.“¹² V té době začíná být stále patrnější, že napadení ranče není podloženo vlastně vůbec ničím. Mluví CPS Marleigh Meisner uvádí: „Věřím stále pevně, že ona dívka skutečně existuje, (...) že obvinění, která předložila, jsou přesná.“¹³ Hlavním argumentem pro tento razantní zákrok je tedy, zdá se, pouhá víra. Důkazy ale stále chybí. „Úřady se domnívají, že všechny [dívky, které byly umístěny do státní péče] *buď byly zneužívány, nebo by v budoucnu zneužívány být mohly*“.¹⁴ „V 50. letech se dalo přežít díky lidským právům. Teď to *otočili* a udělali z nich zloduchy,“ říká nezávislý mormonský fundamentalista Brigham,¹⁵ „v 50. letech svět šokovalo přepadení Short Creeku. Dodnes lidé, kteří byli tehdy dětmi vzpomínají na hrůzy, které pro ně představoval příjezd vozů za noci, odtržení od matek i otců. A teď se situace zopakovala, jen s moderní záminkou.“

Počet dětí odvedených z ranče YFZ neustále vzrůstal, počet důkazů o zneužívání nikoli: „Policie pronikla na ranč Fundamentalistické církve Ježíše Krista svatých posledních dnů po telefonátu šestnáctileté dívky Sarah (...). Policisté od té doby z ranče nazvaného Touha po Sionu odvedla přes 400 dětí a je pravděpodobné, že Sarah je mezi nimi.“¹⁶ „Šestnáctiletá Sarah v telefonátu označila za svého muže Dalea Barlowa.“¹⁷ Ten „úřadům řekl, že dívku, která ho našla, vůbec nezná (...). Podle sociálních pracovníků není muž hledaným dívčiným manželem.“¹⁸ Tedy nejen že stále nemáme tu správnou dívku, ale ani manžel, kterého označila, není - jak se zdá - ten správný manžel...

Je cosi shnilého ve státě texaském...

„Celé to od počátku smrdí,“ uvedl ve věci anonymního telefonátu pro *The Arizona Republic* advokát Michael Piccarreta, „myslím, že texaské úřady by měly pečlivě prověřit, zda se nestaly obětí podvodu.“¹⁹ Piccarreta dále upozornil na to, že obdobný telefonát se již vyskytl v Colorado City v Arizoně. Výšetřovatelé tehdy navštívili komunitu a nenašli žádnou dívku, která by telefonát uskutečnila. Žádné děti tehdy rodičům neodebrali.

Aktivistka neziskové organizace *Child Protection Project* Flora Jessopová takovou možnost nechtěla akceptovat: „To přece dobří advokáti dělají. Snaží se zdiskreditovat oběti a osvobodit dravce. (...) Mluvila jsem s malou holčičkou (...), byla to velmi věrohodná, velmi zneužívaná malá holčička.“²⁰

Následovalo největší soudní přelíčení ve věci převedení dětí do státní péče v historii Spojených států. „Jak se mnozí obávali – proces se zvrhl v cirkus.“²¹ Soudní budovu obklopili advokáti i členové FLDS, kteří ukazovali novinářům fotografie svých dětí: „Podívejte se. Tyto děti se usmívají! Jsme šťastní.“²² Soudkyně Barbara Waltherová, která dohlížela na kauzu YFZ, oznámila: „Soud rozhodl, že podmínky, v nichž se děti nacházely, pro ně nebyly bezpečné. Já jsem si fakta, která tento případ dovedla před soud, nevymyslela.“²³

Známý texaský nezávislý publicista Scott Henson rovněž nešetřil kritickými slovy: „Dovolte, paní soudkyně? Vy jste nařídila rozsáhlou domovní prohlídku jen na základě vysoce diskutabilního anonymního telefonátu (...). Odmítla jste povolit individuální výsledky dětí a sehnala jste je dohromady jako dobytek. Přijala jste svědectví experta na kultu, který zná FLDS pouze z médií, raději než vědeckého pracovníka, který se jí zabývá profesionálně osmnáct let.“²⁴ Starší Merrill Jessop z FLDS sdělil tisku konsternovaně: „Celá ta situace je sprostá (...), nejpodobnější věc, jakou jsem kdy viděl, i když jen v televizi, je nacistické Německo.“²⁵

Zásadní zlom

Netrvalo dlouho a poměr sil se začal obracet. Z falešného telefonátu byla obviněna třiatřicetiletá Rozita Swintonová z Colorado Springs. Podle médií to nebylo poprvé, co uskutečnila falešný telefonát a zburcovala bezpečnostní složky. „V červnu 2005 policie v Castle Rock Swintonovou zatkla poté, co se vydávala za nezletilou matku

novorozence a tvrdila (...), že uvažuje o sebevraždě a zanechání dítěte na požární stanici.“²⁶ Oprávněnost zákroku napadla již i justice.

Téměř dva měsíce po začátku akce je tedy jasné, že se stala těžko napravitelná chyba: „Texaské úřady pochybily, když odvezly z ranče mormonské sekty v Eldoradu přes 450 údajně zneužívaných dětí. Rozhodl o tom odvolací soud, podle něhož dětem bezprostředně nic nehrozí. (...) Senát tří soudců rozhodl, že víra sekty tak, jak ji popsali svědci, nedovoluje rodičům, aby děti fyzicky týrali.“²⁷

Bohužel ale stále není jisté, zda se děti dostanou zpět ke svým rodičům. „Strašně ráda bych své děti držela v náručí,“ svěřila se CNN Maggie Jessopová, které úřady odebraly dvě dcery a dva syny a umístili je do ústavů po celém Texasu. „Čeká nás ale ještě dlouhá cesta.“²⁸

Výhledy FLDS

Na počátku akce mluvčí CPS tisku tvrdila: „Děti nebyly zvyklé pohybovat se ve světě mimo ranč, takže s nimi musíme zacházet velmi opatrně.“²⁹ Nezdá se ovšem, že způsob, jaký pro „ochranu dětí“ texaské úřady zvolily, by byl pro zvýšení důvěry dětí v okolní svět nejvhodnější. Zatím se bohužel můžeme jen obávat toho, že i nejmladší generace FLDS bude nyní vnímat svět mimo komunitu jako infernální mocnosti. A to je velká škoda - v době, kdy se státu otevírají i dosud velmi uzavřené mormonské církve, ba i amišové a další, je prohloubení izolace FLDS velmi politováníhodné.

Na závěr je ovšem třeba upozornit ještě na jeden aspekt texaských událostí, a to o poznání pozitivnější: poprvé v historii se oficiální média CJKSpd - jak Salt Lake Tribune, tak i Deseret News - postavila za práva fundamentalistů a poukazovala na sporné aspekty zásahu. Po mnoha letech velice opatrného sblížování CJKSpd s ostatními mormonskými církvemi (zejména s významnou missourijskou *Community of Christ*) začíná církev, zdá se, své bratrské skupiny brát na vědomí. Alespoň v tom snad můžeme doufat v příznivý vývoj.

O této kauze by bylo možno napsat ještě mnoho a v průběhu práce přicházely stále nové a nové informace. V rámci našeho rozsahu ji však nelze věnovat více prostoru, proto jsme se snažili čtenáři ukázat jen její nejpodstatnější aspekty a pomoci mu se v kauze lépe zorientovat.

Poznámky

- John Gordon Melton ji nazývá „Utah Mormons“, viz MELTON, John G.: *Encyclopedia of American Religions* (6. vyd.), Detroit: Gale Research, 2001, kap. 15.
- To je jeden z hlavních [teologických] důvodů, proč se fundamentalistické skupiny dodnes drží polygynní praxe, i proč mnohé z nich (vč. FLDS) považují za vhodné, aby dívka poprvé otěhotněla co možná nejdříve.
- FLDS patří dnes k nemnoha mormonským církvím, které vlastní chrámy.
- MELTON, John G.: *Encyclopedia...*, s. 127.
- Různé zdroje uvádějí odhady mezi 6000 a 10000 členy.
- Citováno dle: http://en.wikipedia.org/wiki/Short_Creek_Raid
- Bryan J. Grant, tiskový mluvčí CJKSpd ve Velké Británii, op. cit. BARRETT, David V.: *The New Believers*, Londýn: Cassel & Co, 2001, s. 161.
- Vúdce sekty mormonů odsoudili za podíl na znásilnění* [on-line]. Dostupné z URL: <http://www.novinky.cz/clanek/123410-vudce-sekty-mormonu-odsoudili-za-podil-na-znasilneni.html> [cit. 2007-09-30].
- Ibid.
- Úřady odebraly polygamní sektě 52 dívek* [on-line]. Dostupné z URL: <http://www.novinky.cz/clanek/136915-urady-odebraly-polygamni-sekte-52-divek.html> [cit. 2008-04-10].
- Úřady v USA odvedly ze sídla polygamní sekty 183 lidi* [on-line]. Dostupné z URL: <http://www.novinky.cz/clanek/136968-urady-v-usa-odvedly-ze-sidla-polygamni-sekty-183-lidi.html> [cit. 2008-04-10].
- 219 children, women taken from sect's ranch* [on-line]. Dostupné z URL: <http://www.cnn.com/2008/CRIME/04/06/texas.ranch/> [cit. 2008-04-12].
- Ibid.
- Ibid.
- Z korespondence s autorem. Jméno bylo změněno, neboť respondent si přál zůstat v anonymitě.
- Ve svatyni texaské sekty se našla postel, jež měla sloužit ke znásilňování* [on-line]. Dostupné z URL: <http://www.novinky.cz/clanek/137293-ve-svatyni-texaske-sekty-se-nasla-postel-jez-mela-slouzit-ke-znasilnovani.html> [cit. 2008-04-12].
- Ibid.
- Ibid.
- Attorney for polygamist leader suggest tip may have been hoax* [on-line]. Dostupné z URL: <http://www.chron.com/disp/story.mpl/ap/tx/5695816.html> [cit. 2008-04-12].
- Ibid.
- ROBERTS, Michelle: *Polygamist sect hearing in Texas descends into farce* [on-line]. Dostupné z URL: <http://abcnews.go.com/US/wireStory?id=4670406> [cit. 2008-04-20].
- Ibid.
- HENSON, Scott: *Where's the evidence of abuse?* [on-line]. Dostupné z URL: http://www.dallasnews.com/sharedcontent/dws/dn/opinion/viewpoints/stories/DN-henson_23edi.ART.State.Edition1.462e877.html [cit. 2008-04-25].
- Ibid.
- PERKINS, Nancy & WEST, Brian: *First look inside YFZ Ranch* [on-line]. Dostupné z URL: <http://www.deseretnews.com/article/1,5143,695270108,00.html> [cit. 2008-05-05].
- MITCHELL, Kirk: *Roommate stunned by claims Colorado woman's bogus call triggered FLDS raid* [on-line]. Dostupné z URL: http://sltrib.com/news/ci_8993150 [cit. 2008-05-05].
- Texas podle soudu neměl právo vzít děti rodinám z polygamní sekty* [on-line]. Dostupné z URL: http://zpravy.idnes.cz/soud-texas-nemel-pravo-vzit-deti-rodinam-z-polygamni-sekty-p03-/zahranici.asp?c=A080523_101620_zahranici_miz [cit. 2008-05-23].
- Ibid.
- Úřady odebraly polygamní sektě 52 dívek* [on-line]. Dostupné z URL: <http://www.novinky.cz/clanek/136915-urady-odebraly-polygamni-sekte-52-divek.html> [cit. 2008-04-10].

Jan Sušer (*1984) studuje religionistiku a teologii na Husitské teologické fakultě UK v Praze. Zabývá se mormonismem.

Hnutí víry - tradice a inovace v probuzenectví

OD TÁBORŮ K HNUTÍ VÍRY

Zdeněk Vojtíšek

Pokud si všimáme komentářů náhodných svědků nepřeslechnutelného misijního vystoupení Triumfálního centra víry blízko pražské stanice metra Anděl, zaslechneme každý pátek odpoledne různé odpovědi na otázku, kdo jsou ti lidé, kteří toto vystoupení tvoří. Od obecného „nějací křesťani“ přes „protestanti“, „evangelikálové“, „fundamentalisti“ až k poučenějšímu „letniční“, „charismatici“, a výjimečně i „hnutí víry“.

Tento zmatek nemůžeme odbýt pouhým poukazem na nepoučenost kolemjdoucích. Kupodivu se s podobným zmatkem setkáváme v souvislosti s náboženskými společnostmi, blízkými Triumfálnímu centru víry, i v teologických a religionistických textech. Následující článek je malým pokusem tomuto zmatku čelit tím, že si bude všimát cesty tradice a inovací, která ke společenstvím, jakým je Triumfální centrum víry, vede.

Na malé ploše, která je tomuto článku vyhrazena, nemá smysl zacházet ve sledování tradice hlouběji než k **probuzenectví** (revivalismu). Tento jev můžeme sledovat mezi lidmi vychovanými v křesťanské protestantské kulturní tradici, ale odcizenými církví. To je také případ britských kolonií v severní Americe, v nichž drtivá většina obyvatel stála mimo církev. Ve 40. letech 18. století pak byla ve velké míře zasažena tzv. prvním velkým probuzením.

Protože „probuzení“ k aktivnímu křesťanství bylo aktem svobodného rozhodnutí dospělého člověka, nese probuzenectví důraz na osobní duchovní zážitek obrácení (konverze), osobní vztah k Bohu a osobní odpovědnost řídit se biblí jako autoritou. Typickým nástrojem probuzenectví byla táborová shromáždění, do nichž se vždy na několik dnů sjíždělo obyvatelstvo řídce obydlené Ameriky, aby slyšelo sérii bouřlivých kázání a bylo účastníky a svědky divů, emotivně silných náboženských zážitků a příběhů záchrany z hříšného způsobu života.

Probuzenectví dalo vznik silným americkým církvím (metodistickým, baptistickým, učednickým a dalším) a zásadním způsobem ovlivňovalo společnost i po vyhlášení nezávislosti Spojených států. Slab-

ší, ale přece významné tzv. druhé velké probuzení se odehrávalo kolem 30. let 19. století. Po občanské válce ke konci 19. století se v rámci probuzenectví zformovalo **hnutí posvěcení**, které se od vnějších, často bouřlivých projevů obracelo spíše k vnitřní zbožnosti, často v kombinaci se sociální prací. Na začátku 20. století se v probuzenectví zrodil **pentekostalismus** (viz níže), hnutí ve svých začátcích blízké hnutí posvěcení. V první polovině 20. století se v rámci probuzenecké tradice v úzkosti před modernismem utvořilo silné křídlo **fundamentalismu**. Nefundamentalističtí příznivci probuzenectví se zhruba od poloviny 20. století shromažďují „pod praporem“ **evangelikalismu**.¹ Přivlastňují si celou probuzeneckou tradici, a tak někdy probuzenectví s evangelikalismem ztotožňují.

Z probuzenecké tradice si **pentekostalismus** (letniční hnutí) vzal důraz na konverzi, osobní odpovědnost, autoritu bible i typická masová shromáždění se silnou rolí emocí. Stejně jako hnutí posvěcení usiluje o hlubší, plnější duchovní život, ale nachází ho v nadpřirozených schopnostech (charismatech, tj. darech Ducha svatého) modlitby v neznámém jazyku, prorokování,

uzdravování a dalšího působení divů a zázraků. Kvůli jasnému probuzeneckému dědictví bývá pentekostalismus považován za součást probuzenectví a řada pentekostalistů se dnes zároveň považuje za evangelikály. Naopak vzhledem ke své inovaci ve vztahu k nadpřirozeným prvkům spirituality a hlavně kvůli svému obrovskému světovému úspěchu, kterého dosáhl v průběhu celého 20. století, se pentekostalismus někdy od probuzenectví odděluje a považuje se za samostatnou větev křesťanství.

Podobně jako celé probuzenectví prochází i pentekostalismus řadou inovací, které v jeho tradici tvoří určité „vlny“. Jednou z nich (ze 70. let 20. století) je i **hnutí víry**, u něhož se touto inovací stala teologie prosperity, navazující (prostřednictvím E. W. Kenyona) na tzv. nové myšlení. Toto hnutí může být docela dobře považováno buď za součást pentekostalismu, nebo naopak za samostatné, navíc (kvůli teologii prosperity) křesťansky nepravověrné hnutí. Jsou to právě mnozí pentekostalisté, kdo se od hnutí víry a hlavně od jeho teologie prosperity ostře distancují.

Takže jak to tedy vlastně je s tím Triumfálním centrem víry u pražského Anděla? Je pevně zakotvené v probuzenecké, resp. pentekostální tradici, a zároveň svou inovací probuzenectví, pentekostalismus, ba v teologickém smyslu i samo křesťanství výrazně překračuje. Náš pohled na něj a na jiná společenství hnutí víry záleží na tom, zda akcentujeme spíše kontinuitu tradice, nebo diskontinuitu inovace.

Poznámka

¹ Více o evangelikalismu: HOŠEK, Pavel, Kdo jsou evangelikálové, *Dingir* 9 (2), 2006, str. 50-51.

Literatura

MELTON, J. Gordon, *Encyclopedia of Protestantism*, Facts on File 2005. ISBN 0-8160-5456-8.
BURGESS, Stanley M., van der MAAS, Eduard M. (eds.), *The New International Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*, Zondervan 2002. ISBN 0-31022481-0.
FINKE, Roger, STARK, Rodney, *The Churching of America 1776-1990*, Rutgers University Press 1992. ISBN 0-8135-1837-7.

Hnutí víry u nás

Zatímco „klasické“ probuzenectví u nás reprezentují např. Evangelická církev metodistická, Bratrská jednota baptistů nebo Církev bratrská a „klasický“ pentekostalismus Apoštolská církev, hnutí víry je rozdrobené na množství menších společenství.

Nejstarším takovým společenstvím je Slovo života (původně Voda života). Na začátku 90. let přibýlo severomoravské společenství R. O. F. C. (Reach Out for Christ), Nový život (v Ústí nad Labem a pak dalších městech severních Čech) nebo Holy Ghost End Time Ministries (Církev Oáza). V „síti“ hnutí víry jsou i jednotlivé samostatné sbory (někdy ovšem misijně působí i v několika městech), jako např. Triumfální centrum víry, Nové začátky nebo Cesta Panujícího. Některé samostatné sbory hnutí víry vytvořily loňského roku Církev živého Boha.

ZV

Teologie prosperity a bible

KENYONOVÝCH PĚT T

Milan Buban

Teologie prosperity nabízí cestu k bohatství a očividnému úspěchu, a sice využitím duchovních principů a univerzálních zákonů, údajně odvozených z křesťanské bible. V následujícím článku půjde o kritické porovnání východisek a principů teologie prosperity a pojetí prosperity věřícího, jak o ní hovoří bible.

Essek William Kenyon

Teologie prosperity má čtyři „sestry“: 1. teologii zjeveného poznání, 2. teologii ztotožnění, 3. teologii víry, 4. teologii uzdravení. Duchovním otcem těchto pěti „T“ je Essek William Kenyon (1867-1948) známý jako evangelista, pastor, učitel a autor šestnácti knih. Od roku 1892 Kenyon působil v Bostonu, kde navštěvoval Emersonovu kolej řečnického umění. Tato škola proslula jako semeniště filozofických koncepcí hnutí Nového myšlení, jež jsou založeny na doktrínách zdraví, hojnosti a prosperity. V roce 1923 Kenyon odjel do Kalifornie, kde si získal pověst dynamického vykladače Bible. V roce 1931 založil rozhlasový program nazvaný Kenyon's Church of the Air.

Kenyonovy myšlenky ovlivnily známé kazatele, například T. L. Osborna a Jimmyho Swaggarta. Jeho díla našla odezvu též v charismatických hnutích. Kenyonovy spisy se staly východiskem pro působení Kennetha Hagina, Kennetha Copelanda, Dona Gosseta, Charlese Capps a mnoha dalších představitelů hnutí víry.

Kenyon bývá kritizován, že infiltroval do křesťanství prvky gnosticismu. Jeho zastánci ale tvrdí, že podobnosti jeho učení s gnostickým systémem jsou jen zdánlivé.¹ Říkají, že Kenyon sice učí, že Ježíš zemřel jak duchovně, tak i fyzicky (viz dále teologii ztotožnění), avšak starověcí gnostikové tvrdili, že Ježíš fyzicky nezemřel, dokonce že potřeboval sám vykoupení.

Kenyonovi odpůrci vidí jasné paralely mezi Kenyonovým učením a „metafyzickými kulty“, jejichž vlivu byl Kenyon vystaven během svých studií v Bostonu. Mezi Kenyonovým učením a hnutím Nového myšlení, které z gnosticismu čerpá, jsou silné podobnosti.²

Teologie zjeveného poznání³

Podle této teologie mohou křesťané neomezeně čerpat ze zjevených pravd, které překračují lidské smysly, a z univerzálních zákonů prosperity, které fungují ve vesmíru. Hlavní teze této teologie zní: Musíme rozlišovat mezi zjeveným poznáním a smyslovým poznáním. Smyslové poznání je prý beznadějně závislé na pěti smyslech. Ačkoliv přináší vědecký pokrok a vysokou životní úroveň, pro poznání Boha je nedostatečné. Lidé závislí na smyslovém poznání nejsou schopni poznat Boha a jednat podle Bible. Proti smyslovému poznání stojí zjevené poznání, které jediné může uspokojit hlad člověka po Bohu. Zjevené poznání je nadsmyslové a odhaluje realitu duchovní říše. Člověk musí překročit hranice smyslového poznání a jednat ve víře.

Teologie zjeveného poznání si na první pohled získává sympatie mnoha věřících. Křesťané přece věří, že Boha je možné poznat jen díky darovanému zjevení a osvětlení a že ani nejlepší výkony lidského intelektu nestačí, aby člověk dosáhl poznání Boha. Avšak bližší pohled odhalí podstatné rozdíly mezi tím, co učí Kenyon a jak této otázce rozumějí ostatní křesťané.

Teologie zjeveného poznání je založena na dualismu. Má za to, že všechno poznání vychází ze dvou zdrojů, které se vzájemně vylučují: buď ze smyslového poznání z fyzické říše dole, nebo ze zjeveného poznání z duchovní říše nahoře. Podle Kenyona je skutečným člověkem lidský duch a zjevené poznání přicházející skrze lidského ducha je vyšší než to, které přichází smysly fyzickými.

Teologie zjeveného poznání odmítá smyslovou realitu. Pokud chce věřící žít

v souladu se zjeveným poznáním, musí odmítnout poznání smyslové. Dramatické případy s odmítnutím smyslové reality se odehrály zejména při uzdravování. Věřící byli poučeni, aby se nedívali na příznaky nemoci, ale na zjevené slovo. Došlo i k situacím, kdy lidé odmítali svědectví svých smyslů až k bodu smrti.

Teologie zjeveného poznání rozděluje křesťany do tříd. Je tu hranice mezi těmi, kdo zjevené poznání mají, a těmi, kdo je nemají. Podle Kenyona pravdu o vykoupení nechápali ani Ježíšovi učedníci (viz níže). Následující Kenyonův výrok je typický: „Nejsme obyčejní lidé. Toto zjevené poznání nás vyzvedává ze všednosti do nadříše.“

Jste opravdoví supermužové a superženy. Vyšli jste z říše smyslů, z říše smyslového poznání a vstoupili jste do říše Boží, duchovní říše.“

Teologie ztotožnění⁴

Pro teologii ztotožnění je typické tvrzení, že když se Kristus ztotožnil s hříšným člověkem, zemřel ne jenom tělesně, ale i duchovně. Stal se satanským stvořením, ale potom se znovuzrodil a porazil ďábla.

Díky tomu, co se odehrálo mezi Golgotou a vzkříšením mají prý věřící v nebi „otevřený bankovní účet“, kde si skrze víru mohou nárokovat bohatství, úspěch a zdraví. Kenyonova kniha „Co se odehrálo mezi ukřižováním a vzkříšením“ to říká takto: „Tato kniha vrhá nové světlo na konstruktivní výklad Pavlova zjevení. Odkrývá nová zřídla původní pravdy, která byla odsunuta výkladem Slova založeném na smyslovém poznání. ... Apoštolové nevěděli, co se stalo na kříži ani během tří dní a nocí před zmrtvýchvstáním, ale my to musíme vědět, neboť právě to v nás zbuduje víru. Toto tajemství je skryto v oněch třech dnech.“

Teologie ztotožnění vychází z antropologie, která neodpovídá bibli. Tvrdí, že člověk i Bůh mají společnou přirozenost a oba jsou duchovními bytostmi stejného druhu a kvality. Skutečným člověkem je údajně duch člověka, který je stejně podstaty s Bohem. Jediný rozdíl mezi Bohem a člověkem je ve stupni, nikoli v druhu či kvalitě. Člověk prý nemá svébytnou přirozenost, která by byla trvale lidská, svým duchovním životem je vždy závislý na vyšší moci. Každý člověk je tedy vždy účasten buď přirozenosti Boží nebo přirozenosti satanské. Člověk po Pádu duchovně zemřel,

E. W. Kenyon.

a tím se narodil ze satana. Člověk, který přijme Krista, narodí se z Boha a znovu získá Boží přirozenost.

Teologie ztotožnění vychází z christologie (učení o Kristu), která neodpovídá bibli. Tvrdí, že Ježíš zemřel na kříži dvakrát, tj. tělesně i duchovně. Fyzická smrt prý sice byla důkazem dokonalé Kristovy poslušnosti, ale nikdy nemohla vykořenit hřích a nemoc, neboť jak hřích, tak i nemoc jsou duchovní a pocházejí od satana. Skutečným výkupným dílem Ježíše Krista tedy nebylo jeho utrpení na kříži a tělesné zmrtvýchvstání, nýbrž jeho duchovní smrt a duchovní zmrtvýchvstání. Fred Price např. říká: „Myslíte, že trestem za náš hřích byla smrt na kříži? Kdyby tomu tak bylo, byli by za vás mohli zaplatit ti dva lotři. Ne, oním trestem bylo jít až do samého pekla a strávit čas v pekle, v oddělení od Boha.“⁵

Teologie ztotožnění tvrdí, že Kristus se se skutečně stal hříchem.⁶ Došlo prý k přeměně bohočlověka Ježíše Krista ve smrtelného satanského člověka.⁷

Teologie ztotožnění učí „teorii vlezrady“, která neodpovídá bibli. Tvrdí, že když Adam zhrěšil, zradil tím Boha a vydal satanu, co mu Bůh svěřil. Satan prý teď zcela legitimně vládne nad stvořením a jestliže Bůh chce svět získat zpět, musí satanovi zaplatit výkupné. Podle teologie ztotožnění Bůh zaplatil satanovi výkupné právě tím, že Ježíš zemřel tělesně a hlavně duchovně. Pak Bůh usoudil, že spravedlnosti bylo učiněno zadost, a Ježíš, který byl v pekle jako satanské stvoření, se znovuzrodil a satana porazil.⁸ Aby Ježíš vykoupil člověka ze satanova „legálního“ panství, musel na sebe vzít duchovní smrt, satanskou přirozenost a zlořečenství zákona, což je hřích, nemoc a chudoba. Tím Bůh zařídil vše pro spasení člověka. Teď prý záleží na každém věřícím, aby zaujal své postavení v Kristu a uplatnil své nároky na spasení, bezhříšnost, zdraví, bohatství a úspěch.

Teologie víry⁹

Teologie víry učí, jak prakticky aplikovat „univerzální zákony vesmíru“. Tyto zákony může použít každý, kdo je pochopí. Kenneth Hagin říká v knize „Mějte víru ve vlastní víru“: „Bůh měl očividně víru ve svou víru, neboť promluvil slova víry a ta se uskutečnila. Jinými slovy mít víru ve svá vlastní slova znamená mít víru ve svou vlastní víru. Právě toto se musíte naučit, abyste něco získali od Boha: mít víru ve svou víru.“ Bůh, který podle Hagina „potřebuje věřit své víře“, neodpovídá biblické-

mu pojetí Boha, Otce Ježíše Krista. Spíše se jedná o jakousi univerzální sílu, která musí poslechnout každého, kdo zná formule a duchovní zákony, a tedy ví, jak tohoto „boha“ ovládat.

Teologie víry často používá slova jako „formule“, „zákony“, „kroky“, „principy“ apod. Například Hagin tvrdí, že se mu zjevil Ježíš a řekl mu: „Jestliže kdokoliv a kdekoliv učiní tyto čtyři kroky nebo uvede tyto čtyři principy v činnost, vždy přijme, co chce ode mne nebo od Boha Otce.“ Čtyři kroky, které Ježíš údajně předal Haginovi, jsou: 1. Vyslov to! 2. Dělej to! 3. Přijmi to! 4. Mluv o tom!

Hagin v souladu s Kenyonem prohlašuje, že duchovní zákony, které Bůh ustanovil k řízení vesmíru, může věřící uvést v činnost pro své vlastní použití. To platí i o zákonu víry. Kdykoli je zákon víry uveden do pohybu, funguje. Je zarážející, že zákon víry je dostupný nejen věřícím, ale i nevěřícím. S tímto rozparem se Hagin vyrovnává takto: „Mátlo mě, když jsem vídal, jaké výsledky mají nespasení lidé. Pak se mi rozběsklo. Tito hříšníci spolupracovali se zákonem Božím - se zákonem víry.“

Teologie víry tedy učí, že zákon víry je podobně jako zákon zemské přitažlivosti objektivní a neosobní. Když teologie víry mluví o velkých duchovních zákonech, přijímá jakousi verzi deismu. Ačkoliv teologie víry výslovně nepopírá, že Bůh je osobní bytost, v praxi musí „poslouchat“, co mu nařizují duchovní zákony.

Podle teologie víry je vyznání hlavním impulsem, který duchovní zákony uvádí do pohybu. Správné nebo špatné vyznání určuje, zda je člověk v souladu s těmito univerzálními zákony. Dříve nebo později se pak vyznání věřícího materializuje, stane se skutečností. Aby bylo vyznání věřícího vždy správné, musí si podle Hagina zachovat správný duševní postoj, správné myšlení.

Teologie uzdravení¹⁰

Teologie uzdravení slibuje, že uzdravení mohou být všichni a vždycky, když uplatní víru. Kde se tato teologie pěstuje, tam najdeme množství tzv. nárokováných uzdravení, protože mnoho lidí tvrdí, že byli uzdravení vírou prostřednictvím zjeveného poznání, a to i navzdory tomu, že jejich smyslové poznání i nadále vnímá příznaky nemoci.

E. W. Kenyon v knize „Skrýtý člověk: Odhalení podvědomé mysli“ tvrdí: „Vím, že jsem uzdraven, protože On řekl, že jsem uzdraven a na příznacích těla nezáleží. Smě-

ju se jim a ve jménu Ježíše přikazuji původci této nemoci satanovi, aby mé tělo opustil.“

Teologie uzdravení staví na přesvědčení, že vykupitelské dílo Ježíše Krista v sobě zahrnuje jak odpuštění hříchů, tak i uzdravení těla. Východiskem pro toto tvrzení jsou biblické texty z Izajášova pro-roctví¹¹ a Evangelia podle Matouše.¹² Tam, kde se teologie uzdravení pěstuje zvlášť radikálně, není dovoleno mluvit o nemoci ani při modlitbě. Ti, kteří tak činí, bývají napomenuti, aby přestali škemrat o něco, co jim už dávno patří, aby vyznali Slovo a vzdali díky za své uzdravení.¹³

Přesvědčení, že Bůh uzdravuje, je zcela v souladu s bibli. Uzdravení je uváděno jako jeden z darů Ducha svatého (1K 12,9). Církev se má modlit za nemocné (Jk 5,14-15). Uzdravování nemocných má provázet kázání evangelia (Mk 16,15-20). Nadpřirozené jevy a zázračná uzdravení jsou podle bible dědictvím Božího lidu, avšak nikdy nejsou samotným středem zvěstování. Nábor, že Kristovo dílo spásy zahrnuje také uzdravení, je zastáván také letničními kazateli. Avšak zatímco letniční kazatelé svůj názor spojují s fyzickým utrpením Krista na kříži, teologie uzdravení věří, že nemoci jsou uzdraveny Kristovým duchovním vykoupením v pekle, a nikoli jeho fyzickou smrtí na kříži.

Teologie uzdravení často staví na jednotlivých zkušenostech, které povyšuje na normu. Uzdravení není v biblickém pojetí formulí založenou na příčině a účinku, která funguje, kdykoliv ji věřící použije ve víře. V teologii uzdravení (na rozdíl od bible) přestává být uzdravení svrchovaným zázrakem, který udílí milostivý Bůh.

Bible vychází z předpokladu, že Bůh odpovídá na víru, ale ne vždy uzdravením. Kdykoliv se věřící modlí k Bohu, má ve víře očekávat vyslyšení modliteb, avšak pod panstvím Ježíše Krista, nikoliv pod panstvím svých nároků. Panství Ježíšovo, jak o něm vypovídá bible, od věřících vyžaduje, aby se vzdali svých nároků a svěřili se do jeho vůle. Teologie uzdravení, která tvrdí, že věřící nemusí na nic čekat, se nezakládá na bibli.

Teologie prosperity¹⁴

Všude, kde se prosazuje teologie uzdravení, mluví se také o našem nároku na prosperitu. Teologie prosperity „odhaluje“ univerzální principy prosperity, která „náleží“ každému křesťanovi. Formulí úspěchu postavenou na slovech z Markova evangelia¹⁵

objasňuje Gloria Copelandová: „Dáš 1 dolar na evangelium - patří ti 100 dolarů, dáš 10 dolarů a dostaneš 1000 dolarů, dáš 1000 dolarů - a dostaneš 100000 dolarů. Já vím, že umíte násobit, ale chci, abyste to viděli černé na bílém a pochopili, jak ohromné to je ... Zkrátka, Marek 10,30 je velmi dobrý obchod.“¹⁶

Podobně jako teologie uzdravení odsuzuje nemocné křesťany, tak i teologie prosperity tvrdí, že člověk, který je na tom finančně špatně, je si tím vinen sám. Podle teologie prosperity není normální, aby věřící byli spoutáni chudobou, poněvadž Kristus umřel, aby vykoupil člověka z chudoby. Chudý věřící je na tom podobně jako nemocný věřící: nectí Boha, protože si nepřivlastnil vysvobození založené na duchovní smrti a duchovním vzkříšení Ježíše.

Je třeba upřesnit, že ačkoliv Kenyon kázal prosperitu, neomlouval chamtivost a materialismus. Skutečná biblická prosperita je podle něj „přítomnost samého Boha“. Pozdější pojetí prosperity zachází daleko za Kenyonovo pojetí. Zatímco Kenyon vykládal prosperitu z hlediska základních potřeb věřícího, někteří jeho následovníci prohlašují, že Bůh splní i každou jejich touhu. Hagin je například přesvědčen, že Bůh nechce své děti jen vysvobodit z chudoby, ale opatřit je tím nejlepším, aby nosily ty nejlepší šaty, řídily nejlepší auta atp.¹⁷

Také Fred Price tvrdí, že Bůh chce věřícímu zajistit nejen „nějaký“ dopravní prostředek, ale chce mu opatřit luxusní vůz, po kterém touží. Říká, že jestliže mafie může jezdit v luxusních autech, pak by královské děti měly jezdit v rolls-roycech.¹⁸ To je jeden z nápadných příkladů, jak teologie prosperity vede ke zmatení toho, co věřící potřebuje, a toho, po čem touží.

Bible skutečně říká, že Bůh zná a naplní každou oprávněnou potřebu věřícího. Ježíš v Kázání na hoře říká, že „váš Otec ví, co potřebujete, dříve než ho prosíte“ (Mt 6,8). Povzbuzuje věřící, aby nebyli nadmíru starostliví o nezbytné životní potřeby jako jídlo, pití a oblečení (Mt 6,25-31). Právě úzkostlivým hledáním těchto věcí trávili většinu svého života pohané (Mt 6,32a).

Premrštěné požadavky teologie prosperity vycházejí z jiné definice potřeby.

K. E. Hagin.

V zápise Ježíšova Kázání na hoře (Mt 6) je použito řecké podstatné jméno *chreia* a sloveso *chrézó*. Základním významem těchto slov je „nezbytné“. Ježíš řekl, že nezbytné jsou pouze tři věci: jídlo, pití a oděv.¹⁹ Apoštol Pavel omezuje nezbytné na dvě věci: jídlo a oděv.²⁰ Jinde Ježíš říká, že jen jedna věc je opravdu

nezbytná. Z kontextu jeho slov²¹ vyplývá, že tou jedinou nezbytnou věcí (*chreia*) je najít si čas na Boha a jeho slovo.

Teologie prosperity zašla mnohem dál než Ježíš a apoštol Pavel, kteří nezbytné potřeby omezili na jídlo, pití a oděv. Teologie prosperity takto zaměňuje potřebu s žádostivostí. Bůh podle bible slíbil, že naplní každou oprávněnou potřebu věřících, ale nikoli, že bude posluhovat lidským žádostem a choutkám.

Frederick Price.

Teologie prosperity, podobně jako teologie uzdravení, je v přímém protikladu s učním a životním stylem apoštola Pavla, který neodrážel vždy „dokonalé zdraví“, „prosperitu“ a „hojnost“. Často trpěl nouzí.²² Korintským, kteří si mysleli, že jsou sytí a bohatí a už vešli do Božího království, Pavel napsal: „Až do této chvíle trpíme hladem

a žízní a nemáme co na sebe, jsme bití, jsme bez domova, s námahou pracujeme svými rukama.“ (1K 4,8-13.)

Závěrem

Teologie prosperity je v několika klíčových bodech v příkrém rozporu s biblickým pojetím prosperity, neboť toto pojetí jednoznačně trvá na dvou předpokladech: 1. Bohu patří „země i plnost její“ a 2. Bůh miluje člověka a usiluje o jeho dobro.

Podle bible ovšem existuje jedno podstatné omezení prosperity člověka - svrchovaná Boží vůle. Bůh jako Otec všech lidí sám určuje, co je pro ně dobré (srov. Mt 7,11). Bible mluví o zbožných lidech, kteří hospodářsky prospívali. Zbožnost a prosperita se tedy v bibli navzájem nevylučují. Hospodářský úspěch bývá přirozeným důsledkem zbožnosti (Dt 28,1-6), ačkoliv je spojen s rizikem, že člověk zapomene, kdo mu to všechno daroval (Dt 6,11-13).

Hospodářská prosperita je tedy podle bible dobrá a žádoucí, ovšem jen pokud je spojena s upřímnou zbožností (Mt 6,33).

Nikdy ji ovšem nelze automaticky nárokovat, vždycky je podmíněna Boží svrchovanou vůlí.

Zkratky biblických knih jsou vysvětleny na další straně.

Literatura

- BURGESS, Stanley M., VAN DER MAAS, Eduard M. *The New International Dictionary of Pentecostal and Charismatic Movements*. Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 2002. 1278 s. ISBN 0-310-22481-0.
- KOMENSKÝ, Jan Amos. *Jedno nezbytné: Unum necessarium*. Luděk Brož. 1. vyd. Praha: KALICH, 1999. 181 s. ISBN 80-7017-349-1.
- McCONNELL, D. R. *Jiné evangelium: Historická a biblická analýza hnutí Viry*. Albrecht: Křesťanský život, 1996. 192 s. ISBN 80-7112-034-0.

Poznámky

- 1 RISS, R. M. Essex William Kenyon. In: BURGESS, S. M., VAN DER MAAS, E. M. *The New International Dictionary* ... s. 819-820.
- 2 LOVETT, L. Positive Confession. Tamtéž, s. 992-994.
- 3 McCONNELL, D. R. *Jiné evangelium*... s. 105-116.
- 4 Tamtéž, str. 117-129.
- 5 Proti tomu Bible, List Židům 10,28-29: „Už ten, kdo pohrdne zákonem Mojžíšovým, nedojde slitování a propadá smrti na základě svědeckví dvou nebo tří svědků. Pomyslete, oč hroznějšího trestu si zaslouží ten, kdo zneuctí Božího Syna a za nic nemá krev smlouvy, již byl posvěcen, a tak se vysmívá Duchu milosti.“
- 6 Na základě výkladu biblického 2. listu Korintským 5,21: „Toho, který nepoznal hříchu, kvůli nám ztotožnil s hříchem, abychom v něm dosáhli Boží spravedlnosti.“
- 7 Proti tomu Bible, evangelium podle Jana 1,5: „To světlo ve tmě svítí a tma je nepohltila“; a 1. list Janův 1,5: „A toto je zvěst, kterou jsme od něho slyšeli a vám ji oznamujeme: že Bůh je světlo a není v něm nejmenší tmy.“
- 8 Pro teologii ztotožnění je důležité tvrdit, že satana porazil znovuzrozený člověk. To aby i znovuzrození křesťané mohli nad satanem „panovat“.
- 9 McCONNELL, D. R. *Jiné evangelium*... s. 134-145.
- 10 Tamtéž, s. 148-164.
- 11 Bible, Izajáš 53,4: „Byly to však naše nemoci, jež nesl, naše bolesti na sebe vzal, ale domnívali jsme se, že je raněn, ubit od Boha a pokořen.“
- 12 Bible, Evangelium podle Matouše 8,16: „Když nastal večer, přinesli k němu mnoho posedlých; i vyhnal duchy svým slovem a všechny nemocné uzdravil, aby se naplnilo, co je řečeno ústy proroka Izaiáše: 'On slabosti naše na sebe vzal a nemoci nesl.'“
- 13 To je ovšem velmi deprimující, když nemohu říci Bohu, jak se cítím. Bůh nás povolal k pokoji, ne k trápení.
- 14 McCONNELL, D. R., *Jiné evangelium*... s. 168-179.
- 15 Bible, Evangelium podle Marka 10,29-30: „Ježíš jim řekl: 'Amen, pravím vám, není nikoho, kdo by opustil dům nebo bratry nebo sestry (...), aby nyní, v tomto čase, nedostal spolu s pronásledováním stokrát více domů, bratrů, sester (...)'“
- 16 McCONNELL, D. R., *Jiné evangelium*... s. 169-170.
- 17 McCONNELL, D. R., *Jiné evangelium*... s. 172.
- 18 Tamtéž.
- 19 Bible, Evangelium podle Matouše 6,31-33: „Nemějte starost a neříkejte: co budeme jíst? Co budeme pít? Co si budeme oblékat? Po tom všem se shánějí pohané. Váš nebeský Otec přece ví, že to všechno potřebujete. Hleďte především jeho království a spravedlnost, a všechno ostatní vám bude přidáno.“
- 20 Bible, 1. list Timoteovi 6,8: „Máme-li jídlo a oděv, spokojme se s tím.“
- 21 Bible, Evangelium podle Lukáše 10,42: „Jen jednoho je třeba. Marie volila dobře; vybrala si to, oč nepřijde.“
- 22 Bible, List Filipským 4,12-13: „Dovedu trpět nouzí, dovedu mít hojnost. Ve všem a do všeho jsem zaslíben: být syt i hladov, mít nadbytek i nedostatek. Všecko mohu v Kristu, který mi dává sílu.“

Mgr. Milan Bubán, M. A. (*1963) absolvoval Pedagogickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze a Continental Theological Seminary v Bruselu. Je duchovním pracovníkem Apoštolské církve, ředitelem Vyšší odborné školy misijní a teologické (VOŠMT) a ředitelem Global University v ČR.

Zdraví, nemoc a uzdravení v hnutí víry

UZDRAVENÍ VÍROU

Pavel Hošek

Hlavní představitelé hnutí víry¹ ve svých kázáních a knihách hájí specifickou teologii zdraví a nemoci, která vyvolala četné kontroverze, a to jak z hlediska křesťanského pravověří (tedy z hlediska biblického zakotvení této teologie), tak z hlediska jejích velmi problematických praktických důsledků. V tomto článku nejde nikterak o teologické zhodnocení tohoto pojetí, pouze o jeho vnitřní logiku a jeho praktické důsledky.

Učitelé hnutí víry vycházejí (stejně jako velká část charismatických, letničních a evangelikálních křesťanů) z předpokladu, že původní Boží stvoření, jak jej bible popisuje v prvních kapitolách knihy Genesis, bylo prosto hříchu a také jeho důsledků: nemoci a smrti. Nemoci a tělesné neduhy jsou důsledkem Pádu prvních lidí.² Podle učitelů hnutí víry je nemoc v bibli vždy spojena s hříchem, resp. s hříšným stavem lidstva (a celé přírody) po Pádu.

Ulf Ekman (*1950), švédský učitel hnutí víry, jehož stopy jsou u nás nejviditelnější. Foto z propagačního plakátu z počátku 90. let.

Boží odpověď na beznadějnou situaci člověka je plán vykoupení, zaslíbený v bibli záhy po vyprávění o Pádu. Podle víry křesťanů toto zaslíbení se naplnilo v Ježíši Kristu. Vykoupení, které přinesla Kristova oběť, odstranilo spolu s hříchem všechny jeho důsledky, tedy i tělesné a duševní nemoci. Znamením této skutečnosti byla také četná zázračná uzdravení, která se dala Ježíšovým rukama. Součástí spásy v Kristu, na kterou má každý křesťan nárok, je proto plné fyzické zdraví.³

Učitelé hnutí víry trvají na tom, že slova proroka Izajáše „Byly to však naše nemoci, jež nesl, naše bolesti na sebe vzal..., jeho jizvami jsme uzdraveni“ (Iz 53, 4-5), je třeba vztahovat na Krista a vykládat je zcela doslovně. Argumentují tím, že právě tato slova vztahuje Matoušovo evangelium (Mt 8, 17) na Ježíšova zázračná uzdravování nemocných během jeho pozemského života a 1. list Petrův (1 Pt 2, 24-25) vztahuje tato Izajášova slova na Ježíšovu oběť na kříži. Kristova oběť tedy v tomto smys-

lu zcela anulovala všechny důsledky hříchů, to znamená veškeré tělesné neduhy.

Dalším důležitým argumentem učitelů hnutí víry (který také sdílají s mnoha charismatickými, letničními a evangelikálními teology) je důsledné odmítnutí dualistického pojetí člověka, které je podle nich bibli cizí a odráží spíše neblahý vliv řecké myšlenkové tradice na křesťanskou antropologii. Člověk není duše uvězněná v těle (jak si to představoval Platon). Biblické učení o člo-

věku je celostní, holistické, zdůrazňuje učitelé hnutí víry. Spása se podle bible rozhodně netýká pouze duše, ale celého člověka,⁴ tedy všech aspektů lidského bytí - duchovní, duševní, emocionální, tělesné i sociální oblasti. Z tohoto pojetí biblické antropologie pak učitelé hnutí víry vyvozují radikální závěr: přijetí spásy v Kristu zakládá nárok na dokonalé zdraví ducha, duše, emocí, těla i vztahů k druhým.

Posledním důležitým důrazem hnutí víry (který toto hnutí sdílí s charismatickým a letničním hnutím) je přesvědčení o nadpřirozeném působení Ducha svatého v církvi,⁵ jak se o něm hovoří v novozákonních spisech, zejména v knize Skutků a v Prvním listu Korintským. Duch svatý zmocňuje církev ke službě i ke zvěstování, mimo jiné prostřednictvím nadpřirozených darů Ducha svatého - charis-

mat, jejichž seznam včetně darů uzdravování (v plurálu!) uvádí apoštol Pavel v 1. Korintským 12, 4-10.⁶ K modlitbám za zázračná uzdravení a k intenzivnímu, bezpodmínečnému očekávání nadpřirozeného Božího zásahu vyzývají podle učitelů hnutí víry (a charismatických a letničních teologů) také slova Jakubova listu: „Je někdo z vás nemocen? Ať zavolá starší sboru, ti ať se nad ním modlí... Modlitba víry zachrání nemocného, Pán jej pozdvihne...“ (Jk 5, 14-15), a také „konstatování“ v závěru Markova evangelia, že věřící „na choré budou vzkládat ruce a uzdraví je“ (Mk 16, 17-18).

Ve výše uvedených důrazech nejsou učitelé hnutí víry nikterak osamocení. Velmi podobné názory zastávají, jak bylo zmíněno, mnozí letniční a charismatičtí teologové. Také oni většinou předpokládají, že vykoupení v Kristu se týká celého člověka a zahrnuje i tělesné zdraví. Letniční a charismatičtí teologové ovšem zároveň zdůrazňují (na rozdíl od učitelů hnutí víry) Boží svrchovanost nad zdravím a nemocí,⁷ dále možnost výchovné role tělesných strádání a také skutečnost, že plnost vykoupení je spojena (až!) s eschatologickým koncem dějin.⁸ Do té doby věřící zakoušejí závdavek spásy, její plné uskutečnění včetně tělesného zdraví mají ve víře vyhlížet, ale Bůh může ve své svrchovanosti z různých důvodů nevyslyšet modlitbu za uzdravení. Plné zdraví je pak možné s jistotou očekávat až ve vzkříšeném těle, tj. na konci dějin, resp. za branou smrti.

Proti tomuto pojetí, které bylo ostatně více méně běžné v dějinách církve, se učitelé hnutí víry ostře vymezují. Podle nich Kristus vydobyl všem věřícím plné tělesné zdraví - nejen svou tělesnou smrtí na kříži, ale především svojí duchovní smrtí (v pekle), kterou byl satan (jakožto původce nemoci) definitivně poražen. Satan tedy nemá nadále právo postihovat věřící nemocemi. Je třeba se plně spolehnout na platnost Božích zaslíbení a na realitu duchovního světa, resp. duchovního vítězství Krista nad silami zla, které způsobují nemoci. Příznaky

pokračující nemoci má proto věřící považovat za iluzi, resp. za satanskou lež. Duchovní skutečnost, tj. nárok věřícího na plné zdraví, je pravdivější a reálnější než vnější projevy na úrovni hmoty, resp. smyslů.

Použité zkratky knih křesťanské bible

Dt	Deuteronomium (5. kniha Mojžíšova)
2 Pa	2. kniha Paralipomenon
Jb	Job
Iz	Izajáš
Mt	Evangelium podle Matouše
Mk	Evangelium podle Marka
L	Evangelium podle Lukáše
1 K	1. list Korintským
F	List Filipským
1 Tm	1. list Timoteovi
Jk	List Jakubův

V souvislosti s tímto pojetím upozorňují mnozí kritikové na nápadnou podobnost učení hnutí víry a přesvědčení Mary Bakerové Eddyové, zakladatelky Křesťanské vědy, že kořeny každé nemoci jsou v mysli nemocného, že vnější příznaky nemoci jsou vlastně zcela iluzorní, že je třeba uvěřit plnému uzdravení navzdory vnějšímu zdání a plně se ve víře spolehnout na fakt zdraví, příznaky nemoci posléze samy odeznějí. Nejedná se podle všeho o náhodnou paralelu, ale o přímý vliv učení Bakerové Eddyové na otce-zakladatele hnutí víry E. W. Kenyona.⁹

Velmi problematickým důsledkem tohoto učení hnutí víry je nevyhnutelný závěr, že kdo i po modlitbách za uzdravení zůstává nemocen, si za to může sám. Bůh chce uzdravit všechny a vždycky, nemoc není nikdy jeho vůlí.¹⁰ Například biblický Job si své choroby prý způsobil sám svým strachem (což učitelé hnutí víry vyvozují z jeho věty: „Čeho jsem se tolik strachoval, to mě postihlo, dolehlo na mě to, čeho jsem se lekal“, Jb 3, 25). Také apoštol Pavel i Timoteus byli prý nemocní, protože neměli dostatečně silnou víru. Každý věřící může nárokovat věk minimálně 70-80 let (podle slov Žalmu 90, verš 10: „Počet našich let je sedmdesát roků, jsme-li při síle, pak osmdesát“) a také to, že zemře stářím v plném zdraví.

Podle řady učitelů hnutí víry je projevem malověrnosti brát léky a vůbec vyhledávat lékařskou péči. V tomto smyslu vykládají také příběh odpadlického krále Ásy, který „... ani ve své nemoci se nedotazoval Hospodina, nýbrž vyhledal jen lékaře“ (2 Pa 16, 12).

Učitelé hnutí víry argumentují biblickými výroky, z nichž podle jejich výkladu vyplývá, že víra křesťana smí (musí!) bezpodmínečně nárokovat zázrak. Ježíš říká, že jeho učedníci budou konat „větší skutky než on“ (Jn 14, 12), zázračně uzdravenému říká „víra tvá tě uzdravila“ (Mt 9, 22), žadatelé o zázrak říká „podle tvé víry se ti staň“ (Mt 9, 29), učedníky vyzývá „proste, a bude vám dáno“ (Mt 7, 7). V kraji, kde Ježíše nepřijímali, „neučinil ... mnoho mocných činů pro jejich nevěru“ (Mt 13, 58), atd. Z těchto a podobných pasáží bible vyvozují učitelé hnutí víry pojetí víry jako v podstatě automaticky působícího mechanismu či duchovního principu, někteří dokonce hovoří o víře ve víru,¹¹ a doporučují v zásadě magické pojetí víry jakožto kauzálního faktoru, působícího (více méně nutně) nad-

Jeden z nejznámějších uzdravujících učitelů hnutí víry Benny Hinn (*1952) v Indii.
Foto: <http://www.deliveredbygrace.com>.

přirozenou událost.¹² Vše záleží na horizontu očekávání, kdo očekává zázraky, také zázraky uvidí. A naopak.

Pastorační důsledky tohoto pojetí jsou pochopitelně tristní, někdy dokonce tragické. Zůstává-li křesťan nemocný, znamená to, že buď vůbec není spasen, nebo skrývá tajné hříchy, nebo je pod vlivem démonických sil, nebo má malou víru v Boží moc - každopádně je to jeho vina.¹³ Nejednou se dostává do podezření, izolace a v některých případech je dokonce „za“ svou nemoc exkomunikován. Případně, pokud se po modlitbě za uzdravení dočasně zlepšil zdravotní stav (byť v důsledku placebo efektu), při návratu příznaků a potíží je nemocnému řečeno, že si uzdravení (ke kterému rozhodně došlo!) nechal pro svou malověrnost Satanem ukrást.¹⁴ Nejtragičtější důsledky má tato teologie v případě nemocných dětí, které jejich rodiče odmítají vzít k lékaři, protože věří v zázračnou Boží intervenci a obávají se, že kdyby vyhledali lékařskou pomoc, provinili by se nedůvěrou („malou vírou“) vůči Bohu. V několika desítkách případů to vyústilo v úmrtí dítěte a uvěznění rodičů za zanedbání povinné péče.¹⁵

Summary

This article focuses on the theoretical presuppositions and practical consequences of the so called divine healing, as taught and practised by some of the teachers and leaders of Faith Movement (E. Kenyon, K. Hagin, K. Copeland and others). The central theological argument of these teachers (based on a particular interpretation of Isaiah 53, 4-5 and supported by several New Testament texts dealing with miraculous healing) consists in linking redemption in Christ with complete physical health. Perfect health (i.e. miraculous healing of any sickness) can be claimed by all believers, because it is included in Christ's redeeming work. Those Christians, who have not been healed and remain sick, are then blamed and made responsible for their physical condition: it is caused either by lack of faith, or secret sins, or demonic influence. Or, they are encouraged to accept healing by faith and to deny any remaining symptoms of the disease. This pastoral policy, accompanied sometimes with a very negative view of classical medicine, is the most serious consequence of the divine healing doctrine, as presented by Faith Movement teachers.

Kritikové hnutí víry dále upozorňují na to, že většina zázračných uzdravení, udávaných v prostředí hnutí víry, se týká funkčních, psychogenních a psychosomatických poruch, případně dočasných ústupů příznaků či spontánních remisí a změn zdravotního stavu, kde je vysoká pravděpodobnost působení placebo efektu.¹⁶ Případy uzdravení organických poruch jsou velmi vzácné. Další kritickou výhradou vůči teorii a praxi hnutí víry v oblasti uzdravování je skutečnost, že principi-

py ovlivňování lidského zdraví, jak je prezentují učitelé tohoto hnutí, fungují - a jsou navíc alespoň do jisté míry účinné a úspěšné - bez ohledu na světonázorový rámec. Najdeme je v náboženských hnutích, využívajících šamanské techniky, principy vizualizace a pozitivního myšlení, změněné stavy vědomí atd.

Tématem tohoto článku není teologické hodnocení teorie a praxe hnutí víry¹⁷ ani prověřování účinnosti či úspěšnosti jeho pojetí (zázračného) uzdravování.¹⁸ Vedle vztahu teoretických předpokladů a praktických postupů ve vztahu k lidskému zdraví a nemoci bylo mým cílem upozornit na některé problematické důsledky učení hnutí víry v oblasti lidského uzdravení, zejména vzhledem k tomu, že těžce nemocní lidé se pochopitelně chytají každého stébla, vzbuzujícího naději na uzdravení, a jsou proto velmi zranitelní vůči nezodpovědným slibům učitelů hnutí víry. Snadno se nechají přesvědčit, že popírání příznaků, víra ve víru, případně odmítání léků, snášení bolestí jako zkouška víry atd. jsou cestou ke zdraví tam, kde tradiční medicína nepomáhá. Když potom uzdravení nepřijde, jsou trápeni pocitem viny, pátrají zoufale po nevyznaných hříších, démonických vazbách, příčinách vlastní malověrnosti, případně zakoušejí podezření ze strany ostatních věřících, protože svým stavem ztělesňují pochybnost o neomylné teologii zdraví. Snad nejvíce zarážející je, že hnutí víry jako jedna ze soudobých podob křesťanství - tedy náboženství soucitu a lásky k bližnímu je schopno takové krutosti k nemocným a trpícím lidem ve vlastních řadách.

⇒ *Poznámky k článku jsou na straně 68 dole v rámečku.*

Doc. Pavel Hošek, Th.D., (*1973) je vedoucím katedry religionistiky na Evangelické teologické fakultě UK, přednáší také na Evangelikálním teologickém semináři.

Malá historie našeho největšího společenství hnutí víry

CESTA SLOVA ŽIVOTA

Zdeněk Vojtíšek

Mezi skupinami, které si v nábožensky vzrušeném období první poloviny 90. let říkaly o pozornost veřejnosti, byla snad nejznámější Voda života. Projevy mimořádné víry, bouřlivé bohoslužby, které nepřipomínaly nic, co bylo tehdy o křesťanství známo, masové evangelizační akce s uzdravováním a dalšími neobvyklými jevy, přízeň některých známých osobností z uměleckého světa - to vše poutalo značný zájem, podporovaný a stupňovaný médii. Dnes naproti tomu Slovo života (ke změně jména došlo roku 1994) už není zdaleka jediným společenstvím, které vzešlo z hnutí víry, a samo prodělalo zásadní vývoj.

V následujícím článku se tento vývoj pokusíme sledovat a popsat s pomocí Alexandra Fleka (*1968), prvního českého pastora Vody života,¹ a Jiřího Zdráhala (*1970), pastora Slova života v Brně na přelomu století.²

Začátky společenství, které se později pojmenovalo Voda života, jsou spojeny se zambijským letničním kazatelem a učitelem Henrym Kashwekou,³ který přijel do Československa v červenci 1985 jako mezinárodní student. Kolem něho se v Praze v únoru 1987 zformovala skupina mladých zájemců o křesťanství. „Byli to většinou svobodomyšlní lidé z naprosto necírkevního

prostředí, kteří byli zvyklí scházet se například po hospodách,“ říká Alexandr Flek, který v této době díky Kashwekovi konvertoval ke křesťanství, „což kontrastuje s velmi sevřenou podobou skupiny, které pak nabyla v rámci hnutí víry.“

Alexandr Flek (obvykle nazývaný Saša) a další konvertité ve věku kolem 19 let si zvykli spolu trávit téměř všechna odpoledne a večery a v červnu 1987 byli kvůli svým aktivitám vyslýcháni Státní bezpečností a konfrontováni s výhrůžkou trestního stíhání⁴ za tzv. maření státního dozoru nad církvemi. Východiskem bylo připojení skupiny k některé ze státem uznaných církví, což se ovšem - vzhledem ke kulturnímu zázemí konvertitů a vzhledem k uzavřenému prostředí státem kontrolovaných církví - nedařilo. Díky letniční konfesi pastora Kashweky skupina v září 1987 našla útočiště v pražském sboru tehdy ještě neuznané, ale státem již v podstatě tolerované Apoštolské církve.⁵ Poté, co byl v srpnu 1988 Henry Kashweka československými úřady vyhoštěn, zaznamenal Alexandr Flek „změnu atmosféry“ ve stále ještě neuznané Apoštolské církvi. Změna snad souvisela s obavou, že by Kashwekova skupina mohla posloužit komunistickým úřadům jako záminka ke zmaření úsilí církve o možnost jejího legálního působení.

Skupina - nyní už pod neformálním vedením Saši Fleka - se v lednu 1989 ustanovila jako (tehdy samozřejmě ilegální) církev Voda života. Její směřování do značné míry ovlivnila úspěšná misijní akce v Holešově v říjnu předchozího roku, na níž se skupina seznámila se švédskými kazateli

hnutí víry Micaelem Lundinem a Bengtem Wedemalmem ze sboru Slovo života v Uppsale. Tito kazatelé připomínali zbožnost Henryho Kashweky a jejich vliv na Vodu života a tehdy jedenadvacetiletého pastora Fleka pak stále vzrůstal. Je příznačné, že na svatební cestu v červenci 1989 se novomanželé Flekovi vydali právě do Uppsaly.

První, bouřlivé roky Vody života se odehrávaly v době, kdy také celospolečenská situace byla značně nestabilní. Ještě před listopadem 1989 vznikly základy nových sborů v duchu hnutí víry v Brně (v květnu, později sbor Ježíš přijde) a v Pračaticích (v červnu, sbor Cesta života⁶). Náboženské nadšení příslušníků sboru Voda života se spojilo s nadšením pro politickou změnu a společenství se aktivně zapojilo do událostí na konci roku 1989. Na počátku roku 1990 ve sboru Voda života působilo asi sto aktivních členů. V březnu 1990 se konala první masová evangelizace s americkou misionářkou Mary Alice Isleibovou a v září Středoevropská konference Víry.⁷ Na ni přijel Ulf Ekman, zakladatel švédské církve Slovo života⁸ a jeden z hlavních představitelů hnutí víry v Evropě.

„Zlatá“ doba sboru Voda života, jak ji nazval Alexandr Flek, trvala asi do roku 1993. Charakterizoval ji růst, spojený pronajímáním stále větších sálů v Praze, masová shromáždění s vykonáváním zázraků (akce na Letenské pláni v Praze s Petrem Younggreenem se roku 1991 údajně účastnilo 20 tisíc návštěvníků), iniciování vzniku blízkých, byť samostatných sborů v asi deseti českých a moravských městech a v Bratislavě a inspirování řady místních modlitebních skupinek. Rozmach pražského sboru Voda života dobře ukazuje i to, že na počátku 90. let měl až 12 zaměstnanců.

V této době také vzrůstala kritika sboru Voda života ze strany médií, která příběhy jeho členů zveřejňovala a komentovala. Kritika poukazovala na vysoké finanční částky, jimiž nadšení konvertité sboru přispívali s přesvědčením, že čím více darují, tím více požehnání (i materiálního) od Boha dostanou.⁹ Novináři si také všímali neúspěšných případů uzdravování na veřejných shromážděních.¹⁰ Tuto kritiku Voda života odmítala a považovala ji za pronásledování, které je v případě skutečně žitého křesťanství nevyhnutelné. Kritika zaznívala i od ostatních církví a křesťanských organizací, nejdůsledněji pravděpodobně ze strany Křesťanské misijní společnosti.¹¹

Školní rok 1991/1992 strávili pastor Flek a jeho manželka v biblické škole v Up-

Alexandr Flek
pastor církve Voda života

psale. „Nikdo nám to nevnucoval, ale bylo nám jasné, že v Praze po návratu takovou biblickou školu založíme také,“ vzpomíná Alexandr Flek. Biblická škola Vody života pak připravovala asi 150 církevních pracovníků i laiků ve čtyřhodinovém bloku každý všední den dopoledne ve školním roce 1993/1994. Kromě stálých českých kazatelů sem přijížděli také vyučující ze zahraničí, především z uppsalského Slova života, a vedli ve škole krátké semináře.

Ještě více se Voda života a další česká společenství hnutí víry dostávala pod vliv švédského Slova života, když se na podzim roku 1992 na Moravu přistěhoval švédský misionář Micael Lundin. První rok bydlel v Holešově a působil v Kroměříži a v Brně, postupně se jeho zájem soustředil spíše na Brno, kde začal pracovat se sborem hnutí víry, který měl tehdy asi 70 členů. Do Brna se po roce přestěhoval a sbor silně

ovlivnil ve směru svého mateřského Slova života. Brněnské společenství pod Lundinovým vedením poměrně rychle rostlo a převzalo pražskou biblickou školu. Vznikla církevní struktura pod názvem Slovo života. Těžiště hnutí víry se v České republice díky aktivitě a profesionalitě pastora Lundina a dalších švédských misionářů, kteří s ním spolupracovali, přesunulo do Brna.

Podle vzoru švédské církve se postupně institucionalizoval i pražský sbor, který byl zpočátku velmi neformální a jehož zbožnost byla - podle Fleka - „romantická“. Opustil název Voda života a stal se součástí nového církevního společenství Slovo života. „Cítím, že někdy v roce 1994 se prvotní duchovní náboj ztratil a přišel jakoby 'firemní duch',“ říká Saša Flek. „Namísto vlastního duchovního růstu jsme se čím dál víc snažili napodobovat uppsalský sbor.“

Evangelizace na pražském Staroměstském náměstí. - Výřez z obálky časopisu „Voda života. Revue pro božský život“, 1 (1), leden 1991.

Se ztrátou vlivu pocítil - podle svých slov - pastor Flek únavu a frustraci. Jeho zájem se přesunul k úpravě Bible kralické,

⇒ *Dokončení*

na stranách 58 a 59 dole v rámečcích.

Snad zůstalo i dobré ovoce. Rozhovor s Alexandrem Flekem

Jak se dnes díváte na Vodu života v její „zlaté době“?

Na jedné straně to bylo období spontánního duchovního probuzení, kdy se skutečně mnoho lidí stalo křesťany, ale na druhé straně dnes vidím dva hlavní problémy, které jsem tehdy samozřejmě nevím. Jednak to byl rostoucí vliv tzv. učení víry, které přinášelo vlastně až ideologickou konstrukci světa. V jejím rámci bylo všechno jasné a pochopitelné. Dávala nám možnost jakoby kontrolovat realitu. Byla to dobrá obrana proti složitosti tohoto světa, což přinášelo určitou úlevu, ale zároveň to byl velmi omezující, černobílý pohled. Kritiku této konstrukce pro nás bylo těžké přijímat, protože výroky, na nichž je tato konstrukce vystavěna, pocházejí z přímočarého pochopení Bible. To jsme považovali za jediné správné. Ostatní lidi, kteří Bibli rozuměli jinak, jsme podezírali z toho, že dělají se svou křesťanskou vírou nějaké kompromisy.

A ten druhý problém?

Zásadní věc, ve které jsme se vzdálili svému původnímu ideálu a za kterou se dnes stydím a omlouvám, bylo zacházení s autoritou. Základem bylo vlastně učení o autoritě každého věřícího - věřící zná Boží vůli, protože zná zaslíbení v Bibli, např. o zdraví a všeobecné prosperitě. Není žádnou třtinou, která by se klátila ve větru, ale může a má se modlit v jistotě, že toto a toto je Boží vůle, a že tedy může očekávat naplnění těch zaslíbení. Tato autorita se vztahuje zejména na vzpírání se zlému (viz např. List Jakubův 4,7) a z toho pak vyplývá odmítání nemoci a všech špatných věcí. Praktikování těchto zásad, které jsme v Bibli viděli, bylo v našem případě bohužel často spojeno s osobní nezralostí a teologickou nevyvážeností. Hrozně mě mrzí, že někteří lidé si z této doby dodnes nesou určitá osobní zranění. Je škoda, když někdo kvůli tomuto učení, které nikdy nebylo v centru, ale které se na naši jednoduchou víru v Krista spíš nabalilo, celé to období ztrácí nebo se všemu, co jsme tehdy dělali, vysmívá.

Myslel jsem, že budete mluvit také o autoritě jednoho věřícího nad druhým.

To je s tím spojené. Když měl člověk nějaké charisma (rozumělo se, že to byly dary přímo od Boha, podle Listu Efezským, tzv. služebnosti), docházelo někdy k jejich zneužívání tím, že se takový „Boží služebník“ (a i já sám) choval dost autoritativně. Měl jsem nějakou vizi a vše na této vizi bylo velmi smělé, razantní, černobílé. Členy sboru jsem pak spíše než jako cíl své pastorační služby vnímal jako činitele, sloužící k naplnění mé vize. To dnes vidím jako hřích. Dotklo se nás i učení o tzv. delegované autoritě, podle něhož Bůh např. člověku dá požehnání, když uposlechne Božího služebníka, i kdyby tomu nerozuměl a i kdyby se nakonec ukázalo, že ten služebník neměl pravdu. V takovém prostředí se pochopitelně ztrácí zpětná vazba a společenství se nemůže zdravě vyvíjet.

Jak dnes vidíte to, čím bylo vaše hnutí typické - emotivní prostředí, výzvy k obrácení, výzvy k plnému nasazení...?

Chápu, že to, co jsme vnímali na celé naší činnosti jako naprosto zásadní, a sice vedení lidí k obrácení ke Kristu, mohlo z vnějšího pohledu vypadat jako manipulace emocemi. V této věci ale cítím čisté svědomí. Naší motivací bylo vést lidi ke Kristu a ne k nám. Spoléhali jsme na Boha, že se o tyto lidi postará, nechávali jsme to na něm a také na nich. Někteří obrácení zůstali, ale mnoho jich odešlo. A to nasazení? Když jsem nedávno zalistoval v časopisech *Voda života* z počátku 90. let, všiml jsem si, jak často je v nich použito ne zcela obvyklé slovo „sebevydání“. Vydávali jsme se cele službě Bohu, byli jsme radikální a mnozí z těch, kdo přicházeli, nás v této radikalitě následovali. U některých to nadšení časem vyhaslo, někteří byli snad i zklamáni, ale mnozí dokázali počáteční entuziasmus přetavit do zralejší podoby víry a dnes jsou zapojeni v různých křesťanských církvích, nebo svou víru prožívají mimo jakoukoli duchovní organizaci. Snad tedy přes všechna naše pochybení zůstalo z té doby i nějaké dobré ovoce.

Připravil Zdeněk Vojtíšek

Rozhovor s biskupem Církve živého Boha Vítem D. Kolingerem

CÍLEM JE ROZPUŠTĚNÍ

Martin Kořínek

V sobotu 1. 3. 2008 proběhlo v pražské Betlémské kapli ustavující shromáždění Církve živého Boha. Přítomni byli dva nově ustanovení biskupové této církve. Jedním z nich je Vít Dan Kolinger (*1962).

Náš rozhovor proběhl o dva měsíce později v jeho domovské Příbrami, kde V. D. Kolinger působí jako pastor sboru Archa víry.

Mohl byste ve stručnosti popsat působení vašeho sboru?

Do sboru Archa víry pravidelně dochází asi 30 dospělých a 15 dětí. Každou neděli máme společná shromáždění, mimoto pořádáme modlitební setkání, biblickou školu v Hořovicích, kam chodí lidé z vícero denominací a z asi šesti sborů. V Příbrami se pravidelně schází mládež, maminky s dětmi, máme dětský oddíl Lev z Judy. Občas pořádáme evangelizace, chodíme na výlety apod.

Na konci loňského roku jste se stali státem registrovanou církví a vy jste jejím biskupem. Jak se tato změna dotkla vašeho společenství?

Můj titul biskupa je organizačního, tedy

nikoli duchovního charakteru, spíše pro styk s veřejností. Po uznání státem se na Internetu šíří články, že tyjeme ze státních peněz, že naši pastoři jsou z nich placeni. To není pravda. Já pracuji na plný úvazek pro sbor a razím myšlenku, že církev se má financovat sama, že nemá brát peníze od státu. Samozřejmě rozdíl je třeba u katolíků, kteří by opravy kulturních památek sami nezaplátili. Také církevní školy a nemocnice se neobejdou bez státní podpory. Ale vrátím se ještě k Internetu: naše církev je tam silně pomlouvána a navíc zcela chybně ztotožňována s jinými sbory, například s pražským Triumfálním centrem víry.

Z vašich internetových stránek (<http://www.archaviry.cz>) vím, že jste z ateistické rodiny, v roce 1984 jste konvertoval ke katolické církvi a působil v jejích podzemních strukturách. Jaké máte na tuto dobu vzpomínky?

Cítil jsem povolání a začal jsem se připravovat na jáhenskou službu v katolické církvi. V podzemí jsem vystudoval teologii, scházeli jsme se většinou o sobotách tajně po bytech, asi šest manželských párů. Každý měl referáty o problematice, kterou za týden nastudoval. Lektor pak ještě vše shrnul a rozdál nám materiály z cyklostylu. Paralelně s naší skupinkou působilo i hnutí ženatých kněží podzemní církve, toto společenství je udržováno dodnes a z podzemí vlastně nikdy úplně nevyšlo.

Vy jste ale po revoluci opustil podzemí...

S manželkou, také konvertitkou, jsme šli na faru do Mýta u Rokycan, vedl jsem katolické bohoslužby slova. V té době bylo mnoho obrácených a vznikaly skupinky charismatického ladění. Přivedli jsme do katolické církve desítky nových lidí, ale postupně jsme zjistili, že vlastně vůbec nejsme katolíci. Když za námi například přišly babičky z farnosti, že chtějí udělat májové pobožnosti, byl to pro mě problém. Nevěřil jsem v mariánská dogmata a naivně jsem si myslel, že nenarazím. Práce v podzemní církvi byla úplně jiná, než práce v době, kdy byla církevní hierarchie funkční. Stále jasněji jsem si uvědomoval, že pokud chci být vnitřně pravdivý, musím se s katolickou církví rozejít. Bylo to velmi bolestné. Ctím autoritu a nechtěl jsem proti nim postupovat, proto jsem v roce 1993 odešel.

Jaká byla vaše další cesta?

Po čase se mi dostalo zvláštního prožitku s Pánem, že máme založit sbor v Hořovi-

⇒ *Dokončení článku ze stran 56 a 57.*

kerou hnutí sice považovalo za autoritativní český překlad, ale zároveň si uvědomovalo těžší srozumitelnost tohoto překladu pro současné čtenáře.¹² Flek využil skutečnosti, že v Uppsale byla nově otevřena pobočka Univerzity Orala Robertse (sídlí v americké Tulse), a roku 1995 odjel do Uppsaly i s rodinou, aby tam studoval teologii a především biblické jazyky. V době své absence byl Alexandr Flek ve Slově života kritizován a když se roku 1998 ze Švédska vrátil, k této církvi se již nepřipojil.¹³ Pražský sbor Slova života převzal pastor Martin Janda.

Jiří Zdráhal.

V Kroměříži se s Micaelem Lundinem setkal Jiří Zdráhal, konvertita ke křesťanství, který stejně jako několik jeho přátel neměl žádné církevní zázemí a vedl v tomto městě asi patnáctičlennou skupinu. Díky účasti na Lundinových sobotních biblických studiích získal stipendium pro studium v Uppsale na biblické škole Slovo života ve školním roce 1993/1994. Po návratu se stal pomocným pastorem v Lundinově brněnském sboru. Také pastor Zdráhal vnímal určitý nesoulad mezi pastorem Flekem a uppsalským Slovem života. „Možná to bylo nezralostí, ale Saša velmi vyžadoval sebevydání a byl radikální ve smyslu ‘buď’, anebo“, říká Jiří

Zdráhal. „V Uppsale jsem se ve škole setkával s citlivějším přístupem.“

Roku 1996 se Micael Lundin vrátil do Švédska. Jiří Zdráhal po něm převzal nejen brněnský sbor Slovo života, ale i stejnojmenný časopis a vydavatelství. Biblická škola nadále fungovala pod švédským vedením a za výrazné pomoci švédských učitelů až do školního roku 1999/2000. Tehdy odjeli poslední švédští misiónáři. Za dobu pěti let existence školy v Brně jí prošlo asi 750 studentů (někteří byli z Bulharska, Polska a dalších postkomunistických zemí). Značné úsilí vkládal sbor do založení křesťanské základní školy a spolupracoval přitom s některými dalšími církvemi v Brně. Plánované otevření pro školní rok 2000/2001 se neuskutečnilo a škola vznikla (nakonec jako soukromá) až roku 2007.

cích. Jel jsem vlakem a lehce jsem pospával. Náhle jsem vnímal hraničně mezi akustickým slyšením a slyšením v srdci zřetelnou větu: „Tohle město ti dám“. Vyhlédl jsem z okna a vlak právě vjížděl do Hořovic, kde jsem nikdy předtím nebyl. Takto přicházející slovo od Pána je třeba samozřejmě ve svém duchu kontrolovat a přijmout je až po modlitbě. Asi po roce jsem vnímal, že přišel správný čas, prožíval jsem, že to slovo tenkrát bylo opravdu od Pána. Rozjel jsem se do Hořovic, sedl jsem si v parku na lavičku a začal jsem se modlit: „Tak Bože, co se bude dít, co máš pro mě?“ Později jsem se setkal s několika místními křesťany, kteří uvěřili po evangelizacích Křesťanského společenství (KS) z Berouna, ti se stali základem pro nový sbor. V tu dobu tady byla evangelizace velmi složitá. V kraji byly náboženské aktivity silně diskreditovány neblahým působením Jana Dietricha Dvorského alias Parsifala Imanuele. Přesto jsme nakonec vybudovali sbor, který měl asi 30 členů. Postupně jsme založili ještě sbory v Plzni a v Českých Budějovicích. Hořovický sbor jsme později předali jednomu místnímu pastorskému páru a s manželkou jsme založili skupinu v Příbrami.

Jaká byla teologie sborů, které jste vedl?

Nějaký čas jsme patřili pod KS Příbram, ale časem jsme zjistili, že důrazy v učení prožíváme jiným způsobem, a proto jsme se osamostatnili. KS bylo silně ovlivněno učením Dereka Prince, které směřuje k Pastýřskému hnutí - to mi nebylo tak blízké. Myslím si totiž, že jsou věci, do nichž nemá

pastor právo své ovečky mluvit, není-li vyzván. Musí respektovat soukromí člověka a v tom vidím asi největší rozdíl mezi Pastýřským hnutím a hnutím víry. Člověk má tendenci si jednotlivá učení a hnutí spojovat s konkrétními zážitky, časem ovšem může zjistit, že se okolnosti mají trochu jinak. Zažil jsem sbor v KS (dnes už není součástí této církve), ve kterém pastor mluvil věřícím do naprosto soukromých věcí, pomalu i do toho, kdo si má koho vzít nebo jaké si kdo má koupit auto. Takový přístup považuji za nepřijatelný. Názorově nejbližší nám byla pražská biblická škola Dómata, kterou od roku 1998 vedl Glenn Cotton. Byl jsem jeho studentem.

Jak byste charakterizoval hnutí víry?

Hnutí víry nebylo, dle mého názoru, v Čechách doposud objektivně prezentováno. Vždy bylo spojováno s něčím negativním nebo podivným. Mnoho lidí má proto zkreslenou představu o učení hnutí víry. Jeho základem je učení o Boží lásce. Kenneth Hagin (duchovní otec hnutí víry) byl mužem lásky, který nikdy veřejně proti nikomu nekázal. V jeho knihách se samozřejmě hodně píše o prosbě ve víře apod., ale téměř vždy se vzápětí mluví o lásce, odpuštění a smíření. Tyto prvky jsou zkrátka neoddelitelné, jsou podstatou křesťanského učení. Cílem hnutí víry je, aby se „rozpustilo“ v křesťanstvu, podobně jako se ve všech církvích „rozpus-

tila“ charismatická obnova a zanechala to pozitivní.

Hodně se diskutuje o učení prosperity...

Učení o prosperitě neznamená, že musím být jen a jen dobře oblečený a jezdit v drahém autě. Výše bankovního konta nemá s učením o prosperitě nic společného. Jde spíše o učení o dávání, protože požehnanější je dávat než dostávat. Výraz, který používáme pro „prosperování“, má naše kultura tendenci zploštit. Jde o to, že se mi má celkově dobře dařit. Peníze jsou toho jen jednou částí, ale zdaleka to není učení o tom, jak „mít hodně peněz“.

Slyšel jsem kázání jednoho z pastorů hnutí víry, že Ježíš dá svým ovečkám majetek, budovy a prostředky, které jeho pravé církvi náleží...

Biskup Vít Dan Kolinger. Foto: Martin Kořínek.

Brněnský sbor vyrostl do počtu asi dvou set členů a přibližně v této velikosti zůstává až dosud. Pastor Zdráhal dal po téměř deseti letech přednost misijnímu působení před prací pro poměrně velký sbor a roku 2003 Brno opustil. V Praze pak roku 2006 založil společenství církve ICF (International Christian Fellowship).¹⁴ Pastor Michal Vaněk, který brněnský sbor církve Slovo života převzal, se vrátil k původnímu důrazu uppsalského Slova života na vyučování, semináře a konference.¹⁵ Církev Slovo života má v současnosti osm sborů,¹⁶ brněnský je z nich zdaleka největší.

Poznámky

- 1 Autorův rozhovor s Alexandrem Flekem se konal 14. dubna 2008.
- 2 Autorův rozhovor s Jiřím Zdráhalem se konal 24. dubna 2008.

- 3 O současném působení Henryho Kashweky referuje článek dostupný na adrese <http://www.worthingtab.org.uk/ministries.htm>.
- 4 Malé dějiny Vody života v datech, *Voda života. Revue pro božský život* 1 (1), 1999, str. 8.
- 5 Postavení Apoštolské církve bylo rozdílné v České socialistické republice, v níž byla uznána až na začátku roku 1989, a ve Slovenské socialistické republice, kde získala postavení státem uznané církve již roku 1981.
- 6 Současná prezentace sboru je dostupná na <http://www.cestazivota.cz>.
- 7 Malé dějiny Vody života v datech...
- 8 Vznikla roku 1983 působením Ulfa Ekmana. - VOJTÍŠEK, Zdeněk, *Encyklopedie náboženských směrů a hnutí v České republice*, Portál, Praha 2004, str. 118-119.
- 9 Tak např. již roku 1990 reagovala na chystanou návštěvu Ulfa Ekmana v Praze Olga Kuhnlová v článku „Show-business, nebo víra?“ v Lidových novinách z 6. 10. 1990, str. 10.
- 10 Např. Pavel Zvolánek v Jihočeských listech z 24. 10. 1994 v článku „Ve jménu Ježíše, bolesti odejdi, teď!“.
- 11 Rozhovor s pastorem Flekem a obsáhlý kritický materiál vyšel v časopise Život víry, červenec 1993, str. 199-205.
- 12 Roku 1991 tak vznikl projekt Nová bible kralická. Zpočátku měl za cíl velmi rychle a s pomocí překladů bible do jiných jazyků upravit Kralickou Bibli ve směru lepší srozumitelnosti. Tento záměr byl ale postupně

opuštěn a vznikl zcela nový překlad z původních jazyků. Více v dokumentu, dostupném na <http://www.nbk.cz>.

- 13 V Praze pak pastor Flek vystudoval biblistiku na Mezinárodním baptistickém teologickém semináři (IBTS) a dosud se naplno věnuje práci na překladu Bible.
- 14 Více o této církvi na <http://www.icf-praha.cz>.
- 15 Brno např. navštívil v říjnu 2006 Ulf Ekman. Více: KYŠA, Leoš, Boží muž Ulf Ekman, *Dingir* 9 (4), 2006, str. 118-119.
- 16 Církev se prezentuje na <http://www.slovozivota.cz>. Údaj o osmi sborech byl získán 15. 5. 2008.

Summary

Using interviews with two of former pastors, this article describes the development of the largest Czech Faith Movement community. It started in 1987 as young non-conformists were converted by an African Pentecostal missionary. This group formed a new (and illegal) church several months before democratic revolution. After revolution in 1989, this church was attracted by Swedish missionaries and became closely connected to the Swedish Faith Movement church The Word of Life (established by Ulf Ekman). Finally, the church embraced not only the Faith Movement theology but even the name „Slovo života“ (The Word of Life) in 1995.

Tím, co jsem uvedl, nechci říct, že Bůh nechce, abychom byli zaopatřeni a aby se naplňovalo požehnání i v materiální oblasti. Učení HV ovšem nelze redukovat na špatně vyučované učení o prosperitě: Musíš mít hodně a tečka, pak je to nesmysl.

Podobně nevyjasněné je učení o zdraví. Podle vaší teologie Bůh nepoužije nemoc, aby člověka přivedl na správnou cestu?

Bůh Otec poslal Ježíše a on nesl veškerý trest na sobě. To je podstata evangelia. Podle Písma nemoc nikdy nepřichází od Boha. Nevěříme tomu, že nám Bůh dává nemoci, aby nás vyzkoušel, utužil naši víru a podobně.

I v Bibli nalezneme momenty, kdy Bůh výchovně trestá člověka nemocí: egyptské rány - neštovice a vředy, Zachariášova němota, Pavlův osten...

To byly nadpřirozené zásahy, ne nemoci. I Pavlův osten byl démonického původu.

Rozděluje nemoci na (psycho-)somatické a nemoci působené d'áblem?

To je hodně složitá otázka, ale mohu říct, že věřím, že v posledku je za každou nemocí „ten zlej“. Samozřejmě, že existují viry a bacily a nemoc se přirozeně, jakoby přirozeně přenáší. Nemoc každopádně nepochází od Boha. Boží vůle je vždy naše uzdravení.

V některých skupinách hnutí víry existuje tlak na to, aby byl každý křesťan zdravý. Není-li tomu tak, je nemocnému člověku vyčítán nedostatek víry...

No, toto je špatně... Na člověka, který ještě nemá zjevenou prosperitu, o které jsme mluvili, nebo na člověka, který není ihned uzdraven, se nemá vytvářet tlak a obviňování, že věří špatně nebo že má tajný hřích. Pokud se tak děje, je to nesmysl a arogance a nemá to nic společného se slovem Božím.

Co když ale k uzdravení nedojde ani po čase?

Někdy uzdravení skutečně hned nepřijde, pak je možné, že za tím je například nějaké neodpuštění, protože Písmo ukazuje na souvislost mezi uzdravením a dalšími požehnáními a naší ochotou odpouštět. Může být mnoho individuálních důvodů neuzdravení. Rychlé soudy: „Nebyl uzdraven, protože...“, jsou velmi spekulativní a zraňující.

Byl jste svědkem nějakého náhlého „záračného“ uzdravení?

Modlili jsme se a vkládali jsme ruce na lidi, kteří měli rakovinu nebo žloutenku. Když pak přišli k doktorovi, zjistilo se, že nemoc zmizela.

Podle vašich internetových stránek jsou pouze křesťané duchovně živí, ostatní jsou tedy duchovně mrtví?

Ano. Věříme, že člověk je duch, má duši a žije v těle. I člověk, který není křesťan, má ducha, ale tento duch není živý. Duch zemře poté, co člověk zhřeší... Ve chvíli, kdy je člověk spasený, narodí se znova jeho duch - a tehdy je člověk duchovně živý.

Vy nehřešíte?

(*S pousmáním.*) To je složitější problém. My neužíváme evangelický výraz „omilostněný hříšník“. Boží slovo hovoří o „svatosti“ a svatost není jen o tom, co dělám, ale především o tom, kdo jsem. Jestliže jsem Boží dítě, pak jsem svatý. Samozřejmě, že chybujeme, ale věříme, že krev Ježíše okamžitě omyje člověka ve chvíli, kdy vyzná svůj hřích. V tomto smyslu je za hřích zapláceno, a tak mohu o sobě říci, že jsem svatý. Ve chvíli, kdy jsem znovuzrozený, jsem svatý.

Křesťanem se tedy člověk stává okamžikem osobního rozhodnutí, jakou roli ale hraje křest?

U nás křtíme člověka, který je znovuzrozen, jako potvrzení toho, co už se stalo. Odmítáme křest nemluvnat, nebereme ho jako křest. Znovuzrozeného proto křtíme i v případě, že byl pokřtěn jako dítě, ale konvertoval až jako dospělý. Obřad probíhá biblicky, tedy ponořením.

Co znamená, že věříte v celosvětovou církev všech svatých, bez ohledu na denominční příslušnost?

Člověk je křesťanem ve chvíli, kdy je znovuzrozený. A to napříč všemi církvemi. Známe například katolíky, kteří jsou znovuzrození a jsou pokřtěni Duchem svatým, a pokud chtějí být dále katolíky, ať jimi zůstanou.

Jak si máme křest Duchem Svatým představit?

Tento křest je zkušenost nadpřirozeného setkání s Duchem Svatým. Jinými slovy jde o naplnění Duchem Svatým. Neučíme, že by předtím křesťan neměl Ducha Svatého, ale při této zkušenosti se jeho přítomnost ještě umocní.

V některých skupinách hnutí víry vládne na společných setkáních velmi exaltovaná nálada, emoce jitrí i téměř diskotéková hudba. Nezasvěcenému se může zdát, že jde vlastně o adrenalinovou zábavu...

Jde o to, kde jsou priority. Pokud by prioritou byly emoce, pak něco není v pořádku. Jsem ale naprosto přesvědčen, že emoce jsou tu vedlejším produktem, a považují je za zcela normální. Pokud v církvi nejsou emoce, jde o fabriku, ne o církev. Prioritou je Boží přítomnost, prožívání Boží slávy.

Prezentujete, že věříte v brzký osobní návrat Krista, můžete slovo „brzký“ specifikovat?

Nemáme tendence vypočítávat nějaké konkrétní datum. Víím, že každá generace tvrdila, že se tomu tak brzo stane. Rozhodně nevyučujeme, že nemá cenu chodit do práce, stavět dům, ženit se nebo vdávat. Nejde o tlak, kterým dovedeme lidi k větší rozhodnosti. Na druhou stranu, podíváme-li se např. do prorocství v Ezechieli nebo v Danielovi, pak symbolika čísel i to, co je tam popsáno, tak zjevně poukazuje na současnost. Mám za to, že jsme v posledním úseku času milosti.

Jak historicky zařadíte „čas milosti“?

Tento nastal ve chvíli, kdy Kristus zemřel na Golgotě, poté vstal z mrtvých a Židé byli rozehnáni po celé zemi. Čas milosti evidentně končí ve chvíli, kdy se Izraelci vrátí zpět domů, vznikne stát Izrael, Jeruzalém se stane jeho hlavním městem... - a Církev bude vytržena k Pánu. Tyto věci se v naší době postupně dějí.

V Novém zákoně ovšem čteme, že Židé budou konvertovat ke Kristu...

Myslím si, že to částečně nastane až po vytržení Církve.

Jak si máme toto „vytržení“ představit?

(*S pousmáním.*) To nedovedu říci. Ale myslím si, že to bude podobné, jako když Kristus odcházel od učedníků. Mluví se tam o jakémisi oblaku, což je samozřejmě šechína - Boží sláva. Vytržení Církve tedy bude jakýsi nadpřirozený projev Boží slávy...

Necháme se překvapit. Děkuji za rozhovor.

Martin Kořínek (*1971) je publicista.

VÝZNAMNÝ SOCIOLOG VOLÁ PO ZMĚNĚ POSTOJŮ K EVANGELIKÁLŮM

Přední americký sociolog Peter L. Berger z Boston University inicioval projekt nazvaný *Evangelical Intelligentsia Research Project*, jehož cílem je odstranit negativní stereotypy při pohledu na evangelikální křesťany, na které intelektuálové podle něj obvykle pohlížejí svrchu a mají o nich zcela pomýlené představy, zvláště co se jejich intelektuální úrovně týče.

„Není dobré, když v elitních kruzích společnosti panují předsudky o této komunitě. Je to špatné pro demokracii a je to chyba,“ prohlásil Berger, který se sám označuje za liberálního luterána. Právě proto se svými akademickými kolegy začal s dvouletým projektem, který má za cíl objektivní zmapování historie i současnosti evangelikalismu, ke kterému se podle některých odhadů jenom v USA hlásí 75 miliónů lidí, a především jeho vztah ke vzdělanosti a vědě. Ve středu zájmu jsou současní evangelikální intelektuálové. Spolu s Bergerem se na vedení výzkumu podílí politolog a evangelikál Timothy S. Shah. Součástí výzkumu jsou hloubkové rozhovory s evangelikály, kteří patří k elitě ve svých oborech (vědě, filosofii, právu) a kteří hovoří o tom, jak jejich víra ovlivňuje jejich práci. Výstupem celého projektu bude mimo jiné kniha, která výsledky bádání shrne.

Peter Ludwig Berger (* 1929). Českému čtenáři jsou známy jeho knihy *Vzdálená sláva*, *Pozvání do sociologie*, *Kapitalistická revoluce a Sociální konstrukce reality* (s Thomasem Luckmannem).

ať už patří k jakémukoliv náboženství, by neměl být obrácen na jiné“. Dále uvedl, že je potřeba vytvořit „nátlakovou skupinu“, která by hájila „zájmy“ hinduistů. Hinduistické strany Bharathija Džanata a Šiv Sena podle něj tyto zájmy hájí nedostatečně. Zákony proti konverzi platí v několika indických státech. Jsou přitom interpretovány tak, že není trestné přivádět někoho k hinduismu, který je viděn jako „přirozené“ náboženství pro Indy. Podobných obřadů, jaký se konal v Mumbaji, bylo v Indii vykonáno již několik.

Mumbajský katolický biskup Percival Fernandez na dotaz novinářů uvedl, že žádný dospělý nemůže přijmout svátost křtu bez svého svobodného souhlasu; v opačném případě by nebyl křest platný a dotyčný člověk by nebyl chápán jako člen církve. Dále zmínil to, že žádali ty, kteří narušují katolické obřady a hlasitě při nich vykřikují, že lidi křtí pod nátlakem, aby jim někoho, kdo byl do církve přijat takto násilně, přivedli. „Nepřivedli nikoho. Pokud se tito lidé stydí přijít před nás katolíky, nechť je přivedou k soudu,“ řekl biskup a dodal, že pokud by takový případ byl odhalen, bylo by potřeba toho, kdo se takového nátlaku dopustil, potrestat podle platných zákonů „naší milované země“, nikoliv vymýšlet zákony nové. Zákonodárci by podle něj měli spíše než přípravu zákona proti konverzi promýšlet takovou legislativu, která by umožnila přístup k pitné vodě, bydlení, potravě a základnímu vzdělání těm miliónům strádajících lidí, kteří na toto vše mají právo.

tlakem, aby jim někoho, kdo byl do církve přijat takto násilně, přivedli. „Nepřivedli nikoho. Pokud se tito lidé stydí přijít před nás katolíky, nechť je přivedou k soudu,“ řekl biskup a dodal, že pokud by takový případ byl odhalen, bylo by potřeba toho, kdo se takového nátlaku dopustil, potrestat podle platných zákonů „naší milované země“, nikoliv vymýšlet zákony nové. Zákonodárci by podle něj měli spíše než přípravu zákona proti konverzi promýšlet takovou legislativu, která by umožnila přístup k pitné vodě, bydlení, potravě a základnímu vzdělání těm miliónům strádajících lidí, kteří na toto vše mají právo.

RODIČE STANULI PŘED SOUDEM KVŮLI ODMÍTÁNÍ LÉKAŘSKÉ PÉČE SVÉ DCEŘI

V severoamerickém městě Oregon stanuli před soudem Carl Worthington (28) a Raylene Worthingtonová (25), rodiče dvouleté holčičky, která zemřela letos v březnu na následky infekčního onemocnění.

Worthingtonovi jsou členy oregonské církve následovníků Krista (Oregon City's Followers of Christ Church). Církev, která má své kořeny v raném pentekostálním hnutí, je známá odmítáním lékařské péče ve

prospěch uzdravování modlitbou. Kvůli tomu se dostali pod státní dohled. Podle oficiální analýzy z roku 1998 mohlo být z desítek dětí, které jsou pohřbeny na hřbitově této církve, minimálně 21 zachráněno, pokud by obdržely odpovídající lékařskou péči. Podle soudních znaleců je to případ i malé Avy Worthingtonové. Pokud by ji rodiče dovedli k lékaři, předepsal by jí antibiotika a mohla žít. Podle oregonského zákona, který byl přijat právě kvůli této skupině, se nevztahuje na podobné případy ústavní ochrana náboženské svobody. Po jeho přijetí před deseti lety úřady nezaznamenaly žádné významné zanedbání zdravotní péče u dětí v církvi - až do letošní tragédie v rodině Worthingtonových. Pokud bude rodičům vina prokázána, mohou strávit ve vězení až šest let. Proces byl odložen do poloviny června.

UVĚZNĚNÝ AMERICKÝ RABÍN SE SOUDÍ O MÍSTO K MODLITBÁM

Chasidský rabín Mordechai Samet si odpývá trest ve státě New York od roku 2003, kdy byl usvědčen z rozsáhlých finančních podvodů a byl odsouzen k dvacetimiletému trestu. Vinu však popírá a proti rozsudku se odvolal. Nyní ovšem k soudu dává žalobu na věznici za to, že mu neumožňuje náležitě plnit předpisy jeho náboženství týkající se modlitby. Stěžuje si na to, že mu nebylo dovoleno modlit se ve veřejných prostorách, jako jsou knihovna či klubovna, ani ve vězeňské kapli, jejíž otevírací hodiny neodpovídají liturgickému času židovských modliteb, a že mu bylo nařízeno, aby se modlil ve své cele. To však rabín odmítá, protože ta je rituálně nečistá, jelikož se v ní nachází toaleta. Vedení věznice se hájí tím, že mu modlitbu ve veřejných prostorách neumožňují proto, že ritualizovaná modlitba, která „není součástí naší národní kultury“, může obtěžovat spoluvězně. Rabín chce svou žalobou dosáhnout, aby všichni vězni měli možnost modlit se podle předpisů svých náboženství, aniž by tím obtěžovali ostatní.

Podle WorldWide Religious News (<http://www.wwrn.org>).

Zprávy vybral a upravil Miloš Mrázek.

TÉMĚŘ DVA TISÍCE INDICKÝCH KŘESŤANŮ SE VRÁTILY K HINDUISMU

27. dubna se v Mumbaji konal obřad šudikaran (očistění), při kterém bylo 1 793 kmenových křesťanů zpět přijato k hinduismu. Obřad vedl svámí Narendra Mahárádž. Ten obviňuje křesťany z toho, že pomocí metod „lákání a svádění“ hledají konverzity mezi hinduisty. Zastal se přitom legislativy zakazující konverze. „Zákon proti konverzím je potřebný,“ protože „nikdo,

OBYČEJNÁ KŘEŠŤANKA

14. března 2008 nad ránem ve věku 88 let zemřela Chiara Lubichová, zakladatelka Hnutí fokoláre. Završil se pozemský život jedné z velmi výrazných osobností moderního křesťanství, ženy prorockého ducha.

V devatenácti letech je v Loretu okouzlena představou harmonie a božsko-lidského souladu v životě Nazaretské rodiny - Marie, Josefa a Ježíše. Tuší, že to nějak bude souviset s jejím životním posláním. Později, ve třidvaceti letech, se zasvěcuje Bohu soukromým slibem. Pak ji následují další ženy a později i muži. Snaží se žít evangelium a nachází v něm obrovský potenciál.

Jejich život v radostné službě všem lidem, kteří trpěli krutými zásahy druhé světové války, byl jako magnet. Přitahoval

Chiara Lubichová (1920-2008).

další a další lidi. Přesto - když se Chiary někdo tehdy zeptal, zda jsou nějaké nové sdružení, odpověděla nechápavě, že jsou jen obyčejní křesťané. Neplánovala založení žádného hnutí. To se vytvořilo samo, shluklo se kolem ní jako planety kolem hvězdy se silnou gravitací.

Na jejím hrobě v mezinárodním centru hnutí v Rocca di Papa je pod jejím jménem napsána věta z Janova evangelia: „aby všichni byli jedno“. Chiara chápala tuto větu, která patří do pasáže nazývané Ježíšova závěť, jako motto svého života i života Hnutí fokoláre. Celý život věrně stavěla mosty mezi břehy často velmi vzdálenými. V Hnutí fokoláre měli vždy své místo i lidé, kteří se nehlásí k žádnému náboženství. Aniž by se Chiara Lubichová utíkala k synkretismu, vedla přátelský a trvalý dialog se židy, hinduisty, muslimy, buddhisty. Právě projev thajského buddhistického

mnicha na jejím pohřbu byl jeden z nejvroucnějších. Mezi křesťany různých církví byla vždy zastáncem „ekumenismu života“, žít spolu to, co společného máme. Významné byly její kontakty například s Istanbulským ekumenickým patriarchou Athénagorem I. a s canterburským arcibiskupem Ramseyem. Uvnitř katolické církve se podílela na spolupráci a sblížení různých církevních hnutí a komunit.

I přes tento široký záběr jejích aktivit a vztahů jí ale nejvíce záleželo na jednotě s papežem. Byla vždy věrnou dcerou katolické církve. Dosvědčil to i papež Benedikt XVI. ve svém dopise, který na jejím pohřbu četl kardinál Tarcisio Bertone. V něm kromě jiného napsal: „Její tichá a pronikavá služba byla vždycky v souladu s magisteriem Církve. Nechala se vést myšlenkami papežů, ba dokonce podíváme-li se na její iniciativy, bylo by možné tvrdit, že měla téměř prorockou schopnost je vytyčit a uskutečnit předem.“

Měl jsem to štěstí Chiaru Lubichovou poznat osobně a několikrát se s ní setkat. Působila na mě vždy jako člověk se zdravým úsudkem, velkou schopností vcítit se do druhého člověka a pochopit až do hloubky. Také mi připadala vždy jako člověk který nemá jiné ambice než jednu: líbit se Bohu a konat jeho vůli. A to by mělo být ambicí každého „obyčejného křesťana“.

**Ing. Vít Valtr,
Dílo Mariino (Hnutí fokoláre)**

GODTUBE, KŘEŠŤANSKÝ HIT MINULÉHO PODZIMU

Více než pět a půl miliónu lidí shlédlo záznam s malou dívkou, recitující 23. žalm na serveru GodTube.¹ Tato křesťanská obdoba YouTube je jednou z nejrychleji rostoucích webových stránek ve Spojených státech. Její činnost začala v srpnu minulého roku a kromě videoklipů (v listopadu jich bylo již přes 25 tisíc²) zde můžete shlédnout také Modlitební zeď, video chat nebo velmi pěkně vyvedenou virtuální Bibli. GodTube podobně jako YouTube, Facebook nebo MySpace umožňuje uživatelům nahrát na server vlastní video. Není kupodivu provázána s žádnou církví a mohou ji používat všichni lidé, jak říkají její organi-

GodTube BROADCAST HIM.

zátoři.³ Všechny 300 až 500 denně nově přidávané videí kontroluje tým studentů.⁴ Je zde registrováno již přes 1500 různých skupin; některé se stovkami členů. Jejich zaměření je opravdu široké, najdeme tam jak hudbu snad všech stylů, tak i tvorbu filmů. Mezi celosvětově oblíbená či zajímavá videa patří například i velikonoční klip „Jesus painting“ nebo neméně zajímavý „A letter from Hell“. Přesto na mne GodTube zapůsobilo trochu neupřímně, místy možná i strojeně. Zvláště po zhlédnutí již zmiňovaného záznamu s recitující holčičkou („Little Girl and Psalm 23“) a po přečtení několika komentářů k tomuto videu (je jich nyní okolo dvou tisíc).

Ondřej L. Vojtíšek

- 1 <http://godtube.com>.
- 2 KALIVODOVÁ, Lucie, GodTube hitem podzimu, *Lidové noviny* 10. listopadu 2007, dostupný na <http://www.lidovky.cz>, download 29. 3. 2008.
- 3 HARDEN, Rachel, GodTube Website seeks to bring gospel to the young, *Church Times*, 16. 11. 2007, str. 9.
- 4 KALIVODOVÁ, L., GodTube...

ZEMŘEL MOHAMED ALI ŠILHAVÝ

V pátek 14. března brzy ráno se mezi členy české muslimské komunity šířila smutná zpráva - opustil nás předseda Ústředí muslimských obcí Mohamed Ali Šilhavý. Patřil bezesporu k nejvýraznějším představitelům muslimské komunity v České republice v minulém století.

Islám přijal už před více než sedmdesáti lety, a celý svůj život se snažil představovat jeho pravou tvář a střední cestu, jeho toleranci a otevřenost.

Narodil se v Budíkovcích u Třebíče 19. listopadu 1917 jako Přemysl Šilhavý. Ještě jako student třebíčského gymnázia se seznámil s Koránem a v roce 1937 dospěl k rozhodnutí stát se muslimem. Změnil si také své jméno na Mohamed Ali. Navázal kontakt s prvorepublikovou muslimskou obcí a hned přijal nabídku ke studiu na

Tato rubrika je určena i příspěvkům, které nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce.

známé univerzitě al-Azhar v Káhiře. Pobyl tam však jen několik měsíců, protože poté, co odjel navštívit svou vlast, mu již nebylo umožněno vrátit se do Egypta a pokračovat ve studiu. Došlo k okupaci nacistickým Německem.

Po válce vystudoval přírodní vědy a celý život pak působil jako učitel na gymnáziu v Třebíči. I když se i v dobách komunismu ke své víře otevřeně hlásil, učit na malém městě mu bylo umožněno. Jen ředitel gymnázia mu jednou vyčetl jeho jméno. Na to mu pan Mohamed Ali Šilhavý řekl, že má sice islámské jméno, ale ředitel se jmenuje Josef, což je dokonce biblické jméno. Jeden z jeho žáků, bývalý ministr vnitra a současný poslanec František Bublan na pana Šilhavého vzpomíná takto: „Ke své víře se otevřeně hlásil, ale nikomu ji nevnucoval. Byl nejoblíbenějším učitelem, přestože byl ve svých hodinách biologie velmi přísný.“ Se svým někdejší učitelem udržoval přátelské vztahy.

V létě 1989 byl pozván na Islámský kongres do Vídně a ke svému překvapení získal od komunistického režimu souhlas se kongesem zúčastnit. Jelikož kongres se konal v termínu před zahájením velké pouti do Mekky, hned po jeho skončení se přidal ke skupině muslimů z Rakouska, a vydal se vykonat jeden z pěti pilířů islámu - hadždž. Podle dochovaných pramenů byl teprve třetím Čechem, který velkou pouť vykonal. V následujících letech se zúčastnil několika dalších mezinárodních kongresů, např. v Istanbulu, v Chartúmu a dvakrát v Davosu.

Po druhé světové válce mnoho muslimů republiku opustilo a život muslimské komunity ustal. Teprve po roce 1989 došlo k faktické obnově činnosti obce. Byl to právě pan Šilhavý, kdo v roce 1991 shromáždil v Praze na Žofině praktikující muslimy a byl zvolen do čela Ústředí muslimských obcí. Zůstal v něm až do své smrti a do posledních dnů pomáhal svými zkušenostmi a radami.

Hned v roce 1991 obnovil vydávání časopisu Ústředí muslimských obcí *Hlas*. I v dalších letech neúnavně pracoval pro muslimskou obec a snažil se o to, aby získala rovnoprávné postavení, a současně budoval otevřené vztahy s ostatními náboženstvími a celou společností. Pro všechny byl vysoce respektovanou autoritou. Zasloužil se o to, že v roce 1994 byl v Třebíči založen první muslimský hřbitov. V 90. letech také začal s vydáváním prvních publikací o islámu, mezi nimiž byly například brožury

Zaostřeno na islám, Pilíře víry nebo letáky Co jest islám.

Jeho duševní zdraví a paměť byly obdivuhodné. Do posledních let si pamatoval jména, povolání i bydliště řady předválečných členů muslimské obce a dokázal o nich poutavě vyprávět. Už proto ho často navštěvovali mnozí muslimové v jeho trebičském bytě. Jeho pokoj byl zařízen v orientálním stylu, na stěnách kaligrafie s pasážemi z Koránu, na zemi modlitební koberce, v rohu zdobený mihráb ukazující směr modlitby, ve skřínce a na stolku Korány a jeho překlady do různých jazyků.

Člověk tu mohl sedět velmi dlouho a necítil ubíhající čas. Navštěvoval jsem pana Šilhavého často a vždycky jsem od něj odcházel velmi obohacen. Měl obrovské srdce, byl vždy vtipný a usměvavý a nikoho nezarmoutil. Jeho byt byl otevřený pro každého.

Šilhavý povzbuzoval muslimy, aby se otevřeli české společnosti, pořádali v měsících dny otevřených dveří a přednášky. Říkal: „Lidé nejsou špatní, jsou dobří, ale neznají vás.“ Tím narážel na velmi zjednodušené a zkreslené informování o islámu ve většině médií. Pan Šilhavý nikdy nechtěl mluvit o jakýchkoliv svých zásluhách. Vždy tvrdil, že se snažil žít jako dobrý muslim a to, co dělal, byla jen jeho povinnost.

Také poslední rozloučení s panem Šilhavým bylo výjimečné. Na trebičském hřbitově se sešli Češi, Slováci, Bosňáci, Albánci, Arabové, Turci, Pákistánci, Indonézanci, Čečenci a mnoho dalších z různých koutů Evropy, Asie i Afriky. Stejně jako islám sjednocuje lidi bez ohledu na jejich národnost a rasu, také osobnost pana Šilhavého dokázala nad svým hrobem spojit tolik rozmanitých lidí. V jeho osobě ztratila naše muslimská komunita a i celá naše společnost velmi skromného, moudrého a odvážného člověka. ■

Vladimír Sánka,
místopředseda Ústředí muslimských obcí

✚ NA PŘÍŠTĚ

Je možné mluvit o tom, že spiritualita je mužská a ženská? Pokud ano, jak se každá z nich projevuje?

O mužské a ženské spiritualitě
pojednává téma příštího Dingiru.

Mihráb, výklenek určující modlitební směr do Mekky, v trebičském bytě Mohameda Ali Šilhavého. (Portrét pana Šilhavého byl uveřejněn v minulém Dingiru.) Foto: Zdeněk Vojtíšek.

BLUDNÉ BALVANY PODESÁTÉ

Český klub skeptiků Sisyfos si dne 17. března 2008 připomínal třinácté narozeniny. Zároveň v tento den již podesáté slavnostně udílel Bludné balvany. Kostýmovaný ceremoniál se uskutečnil ve Strouhalově posluchárně Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy v Praze 2.

Sisyfos vznikl jako společnost (občanské sdružení) pro podporu kritického myšlení a popularizaci vědecké metody. Vystupujeme proti pseudovědeckým názorům, pomáháme též chránit spotřebitele před podvodnými službami a přístroji. Pro naši převážně osvětovou činnost hledáme kromě přednášek a psaní článků i méně obvyklé formy.

Každoročně na jaře za účasti veřejnosti i médií udílí Sisyfos svoje Bludné balvany, populární satirickou cenu „pro zvýraznění přínosu jednotlivců i různých spolků k matení české veřejnosti a rozvoji blátivého způsobu myšlení“ za předchozí rok. Pravidelně oceňujeme šestici subjektů, tři jednotlivce a tři „družstva“. Balvanem zlatým, stříbrným nebo bronzovým. Letošní Bludné balvany 07 byly v obou kategoriích výjimečně rozšířeny o Jubilejní Diamantový Bludný Arcibalvan, který má poukázat na významné víceleté úsilí již dříve oceněného subjektu. Počet letos udělených cen tak dosáhl osmi.

Uvádíme jejich přehled spolu s formulacemi „zásluhy“. V každé z obou kategorií uvádíme laureáty v pořadí: 1. jubilejní, 2. zlatý, 3. stříbrný, 4. bronzový.

Jednotlivci: 1. Prof. MUDr. Stanislav Grof, M.D., Ph.D., za navozování a zkoumání stavů holotropního vědomí, které láme

Tato rubrika je určena i příspěvkům, které nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce.

pouta časoprostoru a dokáže tudíž kdykoli a kamkoli vlézt; 2. **Tomáš Pfeiffer**, za prolétání esoteriky s byznysem při plnění vodnářského poslání; 3. **Jaroslav Dušek**, za dobré šamanské rady pro každý den; 4. **Milan Gelnar**, za průnik astrologie na půdu hypermarketovou i akademickou

Družstva: 1. **Firma Antonín Baudyš**, otec a syn, za zdařilou a neustávající dehonestaci astrologie nepovedenými předpověďmi; 2. Manželé **Julius a Beáta Patakyovi**, za glorifikaci léčitelství, zvláště reflexologie, a za očerňování moderní medicíny; 3. **ENNEA ČR**, o. p. s., za šíření znalostí o enneagramu a posuzování osobnosti esoterikou; 4. **MUDr. Karel Erben**, Svaz pacientů, a **Jiřina Fialová** (poslankyně za KSČM) za prosazování neověřené metody léčby nádorů snížením hladiny homocysteinu.

Podrobné zdůvodnění jednotlivých ocenění i informace o společnosti Sisyfos lze nalézt na adrese www.sisyfos.cz.

Udělení Balvanů pravidelně doprovází rozhořčené dotazy z řad veřejnosti: co opravňuje Sisyfos, aby (coby inkvizitor v demokratické společnosti) rozhodoval, kdo je „bludařem“ matoucím veřejnost? Autoři dotazů obvykle proklamují svobodu projevu nebo relativismus ve smyslu postmoderního „cokoli jde - anything goes“ (Feyerabend). Pokud nejde o vulgární hrubce nebo anonymy, odpovídáme trpělivě v tom smyslu, že příroda už je taková, že vše nedovoluje, a že rozhodčím o pravdivosti tu není hlas lidu, ale kritický rozum a na něm založená věda. Metody ani výsledky racionálního poznání nejsou absolutní, jsou otevřeny kritice (smysluplné), nejde o náboženská dogmata. Sisyfos se tedy může zmýlit. Naše satirická cena má ve svém statutu zásadu, že pokud její nositel získá v příslušném oboru cenu Nobelovu, je povinen Balvan vrátit. Zatím nenastal sebemenší náznak něčeho takového. Autor těchto řádků nezná ani v celé historii světového „nového skepticismu“ (od roku 1976) jediný příklad skeptické kritiky, která by potrefila nepravého.

Letošní Bludné balvany ukazují mimo jiné na neblahý trend - pronikání iracionality do intelektuálního prostředí, zejména na akademickou půdu. Děje se tak bohužel i jinde ve světě, především v medicíně a v humanitních vědách, kde se začínají vytrácet samočisticí mechanismy. Vystoupení „bronzového“ astrologa Milana Gelnara v kurzu učitelů na

Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci je komické, nicméně je závažné v tom, že je urputně obhajováno jak pořadatelé kurzů, tak ministerstvem školství. Přitom ani učitelé, kteří se kurzů účastnili, ani učitelé univerzity nedokáží, až na výjimky, zaujmout jasné stanovisko.

Do akademického prostředí rovněž pronikají aktivisté enneagramu. Enneagram znamená podle kontextu buď jistý geometrický útvar nebo jisté esoterické učení, nebo soubor technik pro zpracování svérázné (spirituální) osobnostní charakteristiky. Podle jeho vyznavačů je enneagram „integrací psychické a spirituální osobnosti“, „mostem mezi západní psychologií a duchovními dimenzemi východu“, „psychologií pro normálně fungující lidi“ atd. Základem této „alternativní psychologie“ je mystika čísel, inovovaná numerologie. Kurzy enneagramu jsou mj. nabízeny školám, přičemž jsou akreditovány ministerstvem školství a financovány evropskými fondy. Učitelé mají pomoci enneagramu spirituálně rozvíjet vlastní osobnost a posléze zlepšovat učební metody a styly učení. Mají se tedy vzdát racionálního přístupu pro oblast psychologie a pedagogiky, podobně jako je tomu u waldorfské pedagogiky. Nauku o enneagramu nadšeně šíří psycholožka PhDr. Eva Velechovská za podpory některých akademických psychologů.

Prototypem „akademické“ pseudovědy je učení prof. Stanislava Grofa (*1931), psychiatra českého původu, žijícího v USA, laureáta Bludného balvanu (bronzového) za rok 2000 a letos Balvanu jubilejního. Grof hlásá, že za jistých okolností se může lidské vědomí odpoutat od mozku, cestovat mimo čas a prostor a přinášet z těchto cest nové objektivní informace. „Dokládá“ to halucinačními výpověďmi pacientů a také

vlastními zážitky, kdy se kupř. měl ztotožnit s osobou kněze ve Starém Egyptě. Empirické zdůvodnění přírodovědeckého nonsens ovšem schází. Grof spekuluje s představou kosmického Absolutního Vědomí. Hvězdným rokem prof. Grofa se stal rok 2007, kdy mu Nadace Václava a Dagmar Havlových udělila prestižní Cenu VIZE 97. Ve statutu této ceny se píše: „Každoročním udělováním Ceny tak Nadace umožňuje české veřejnosti setkání s průkopníky zajímavých proudů soudobého vědeckého myšlení a seznamuje ji s jejich dílem.“ Grofa navrhla komise sestávající vedle zakladatelské dvojice ze sedmi vědců a odborníků různých oborů.

Nevysychajícím zdrojem inspirace pro Sisyfos je astrologie, hermetická nauka a nejpoužívanější věštebná metoda. V našem letošním přehledu je zastoupena dokonce dvakrát. Její racionální vyvrácení je snadné. Vliv planet na lidské osudy (nebo na osudy národů, na politiku apod.), který astrologové předpokládají, je v nesouladu s přírodními zákony, a není tudíž divu, že předpovědi nevycházejí. Podivné je, že tato skutečnost nijak neodrazuje vážné zájemce o horoskopy.

Kritizujeme většinu metod tzv. „alternativní medicíny“ především kvůli její společenské nebezpečnosti. Ta se někdy tváří jako by byla medicínou vědeckou (viz „bronzové družstvo“ K. Erbena), někdy se od vědecké medicíny distancuje ostře (jako Patakyovi, pro něž je vědecká medicína „životu nebezpečná“) nebo méně ostře (jako T. Pfeiffer). Protagonisté alternativní medicíny, léčitelé nebo lékaři zběhnuvší od vědy, opírají svůj přístup o rozmanité duchovní nauky, které leckdy tvořivě rozvíjejí a dále šíří. Typický a zároveň svérázný je „zlatý“ **Tomáš Pfeiffer (*1953)**, „biotronický“ léčitel, hlásající nauku vodnářského věku, pocházející od jeho učitele, „božího přinašeče“ Josefa Zzulky (1912-1952) (viz Dingir 2/2005, s. 44-46, 70). Balvan ovšem nedostal za své duchovní smýšlení, ale za praktikování neúčinné léčby (dokonce prý vyléčí rakovinu), kde parazituje na lidské důvěře a neštěstí.

Ceremoniál končí tanečkem.

Foto: Čeněk Zlatník.

Doc. RNDr. Čeněk Zlatník, CSc.,
Strojní fakulta ČVUT v Praze,
místopředseda
Českého klubu skeptiků Sisyfos

Tato rubrika je určena i příspěvkům, které nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce.

VĚDA JAKO IDEOLOGIE

Docent Čeněk Zlatník v předchozím článku představil spolek, jehož je místopředsedou. Vhodnou příležitostí k tomu mu bylo třinácté výročí jeho vzniku a letošní udělování bludných balvanů. Jak to lze od činovníků referujících o vlastní organizaci čekat, není v článku nic než instituční sebechvála. Sisyfos prý vznikl na podporu kritického myšlení. Vztahuje se kritičnost myšlení v tomto pojetí jen na vybrané protějšky, nebo jde i o sebekritiku? Je prohlášení, že se Sisyfos může mýlit, jen očekávanou zdvořilostní deklarací, nebo skutečnou metodou? Má totiž také jít o popularizaci vědecké metody. Ta však od začátku do konce stojí na sebekritice. Věda je svou nejvlastnější podstatou nedogmatická. Vědecká metoda má relativně stabilní principy v oblasti obecné vědecké metodologie. Aby se jakýkoli obor mohl nazývat vědou, měl by je splňovat. Věda však dokáže obecné postupy i postupy jednotlivých speciálních disciplín podrobovat kritice a revizi.

Věda je stále v pohybu. Její hybnou silou je rozpor pozorování (včetně výsledků experimentů) s hypotézami. To přirozeně vede k novým pozorováním a k revizím hypotéz. Kromě takto dynamické vědy však součástí sociální a kulturní skutečnosti jsou také ideologie. Ty bývají stabilní. Mají své články víry, i když se jim vždy tak neříká. Mají prostě své jistoty a mají nepřátele, kteří jistoty rozrušují. Z dějin vědy známe spousty případů, kdy byly nové poznatky odmítnuty a jejich autoři byli ve vědecké obci znemožněni. Nebyla jim dopřána možnost argumentovat. Tuto cenzurní a inkviziční roli však nehrála věda, nýbrž ideologie. Býval to pozitivismus (např. ve formulaci pozitivistického papeže Augusta Comta, který vytvořil pseudonáboženský kult vědy), a později jeho odvozeniny. Dnes je to scientismus. Jeho ideologie je formulována tak, že nemůže být empiricky testována. Je to subjektivní přesvědčení, že věda má univerzální autoritu nad lidským konáním, že její vyjádření ke všem tématům jsou konečná a závazná. Z tohoto hlediska pak lze momentální výsledky vědy (ve vědě samé podrobené dalšímu kritickému zkoumání) prohlásit za závazné normy a to, co je s nimi v rozporu, označit jako nevědecké či protivědecké. Oficiální vědecký světový

Kaple pozitivistického náboženství lidskosti, vytvořeného Augustem Comtem, v brazilském Porto Alegre. Foto: Wikipedia.

názor minulého režimu mluvil v této souvislosti o *buržoazní pavědě*. Doc. Zlatník a jeho kolegové volí výraz *pseudověda*. Věda nemá nepřátele, scientismus si je vytváří, protože je potřebuje. Jako ideologie je černobílý a neobejde se bez konfliktu.

Pokud religionisté badatelsky stojí o empirickou, žitou religiozitu, všimají si i komercializace náboženství, placeného náboženského či spirituálního servisu, vědí své o „proplétání esoteriky a byznysu“, za něž byl sisyfovci letos oceněn Tomáš Pfeiffer. Religionistika má ambici být vědeckou (byť humanitní) disciplínou, a proto také své jevy sleduje. Nemá však tendenci se osobám, skupinám a směrům, které jsou tématy jejího zájmu, vysmívat. Tak se politolog nevysmívá politickým směrům, které jsou mu osobně nesympatické, nebo psycholog či psychiatr lidem duševně postiženým. Pro humanitní obory nejsou jejich protějšky v plném slova smyslu „objekty“, vždyť jsou to lidské subjekty. Jsou tématem zájmu, ale i partnery badatelského zájmu. Badatelská metoda religionistiky zná *kritickou teorii náboženství* navazující na podněty frankfurtské školy (např. Ericha Fromma a Herberta Marcuseho), ale i participativní a empatické přístupy.

V této polemické poznámce ke zprávě docenta Zlatníka nelze zacházet do velkých detailů. Musím však trvat na tom, že udělovatelé balvanů si nedají práci opravdu prozkoumat tvrzení hodnocených. Tvrdí-li o Stanislavu Grofovi, že navozuje a zkoumá stavy holotropního vědomí, které láme pouta časoprostoru, je to prostě jen nepřesné zkreslení mnoha set stránek Grofových textů. Ke Grofovým pozorováním a interpretacím lze vznášet kritické námitky. Ale odbýt je tímto satirickým šlehem je nejen

kruté, ale i *vědecky nedbalé*. Je-li za svá vystoupení „oceněn“ herec Jaroslav Dušek, je to asi tak namístě, jako kdyby docenta Zlatníka komise soutěže Thalie vyznamenala cenou (či anticenou) za herecký výkon či jiný divadelní počin. Nemyslím, že by Sisyfos konkuroval divadlům, stejně tak jako Jaroslav Dušek svými vystoupeními nekonkuruje a nechce konkurovat univerzitám a akademii věd. Mluví jen za sebe, sděluje jen svá stanoviska bez nároku na obecnou platnost a zá-

vaznost. Za vědecky neseriózní je nutno pokládat letošní institucionalizovaný výsměch pacientům za aktivní účast na léčbě a prosazování nějaké terapeutické metody. Za to je třeba je chválit a metodu, již navrhuji, je třeba (dále?) testovat, a pokud snad už byla přesvědčivě vyvrácena, je třeba vyvrácení srozumitelně publikovat.

Ani ve výroční oslavné řeči nelze metodologický přínos Paula K. Feyerabenda redukovat na banální větu *anything goes*. Myšlenky Karla Poppera a tohoto jeho žáka a pokračovatele nejsou čirou libovůlí a výrazem nějaké názorové předpojatosti. Poppera sotva kdo označí za iracionalistu, chtěl snad být něčím na způsob obhájce vědy. Ale čirá logika ho dovedla k drtivému zjištění, že fakta (data, pozorování, výsledky experimentů) vědecké hypotézy nepotvrzují. Z toho, že se něco děje stejně tisíckrát, logicky neplyne, že se to bude dít po tisíci prvé. Hypotéza má svou oprávněnost, pokud není fakty vyvrácena. Nejen Feyerabend, ale i běžní neideologičtí „vědci z terénu“ z toho vyvozují, že lze předkládat odvážné a bláznivé hypotézy. Jejich jedinou podmínkou je, aby snesly konfrontaci s fakty. Aby byly konstruovány tak, aby mohly být vyvráceny. Odbornou mluvou: vyžaduje se jejich falzifikovatelnost. Hypotéza už nemusí odpovídat té či oné očekávané filosofii. Mluví-li o faktech a lze-li tato její tvrzení srovnat s jinými pozorováními faktů, může se opírat o jakoukoli filosofii. Metodologický materialismus tradiční vědy byl vystřídán metodologickou neutralitou vědy vůči filosofickým školám.

⇒ *Dokončení*
na straně 66 dole v rámečku.

Tato rubrika je určena i příspěvkům, které nemusejí vyjadřovat stanovisko redakce.

DRUHÁ MONOGRAFIE O ISLÁMU V ČESKÝCH ZEMÍCH

**Miloš Mendel, Bronislav Ostránský,
Tomáš Rataj: *Islám v srdci Evropy*. Pra-
ha: Academia, 2007.**

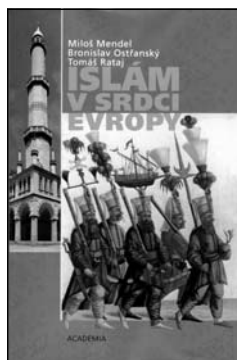
Zájemci o téma *Islám a české země* měli až do loňského roku k dispozici pouze jediný relativně ucelený informační zdroj v podobě stejnojmenné brožury autorů Jiřího Bečky a Miloše Mendela z roku 1998. Měli by tedy uvítat, že k danému tématu nedávno vyšla nová, tentokrát reprezentativní pětisetstránková publikace *Islám v srdci Evropy*. Určité zklamání jim však možná přinese skutečnost, že obsah obou knih se do značné míry překrývá.

U obou prací je nesporný lví podíl arabisty a islamologa Miloše Mendela, který tentokrát spolupracoval se svým podobně zaměřeným kolegou Bronislavem Ostránským a s historikem Tomášem Ratajem. Dcera mezitím zesnulého orientalisty Jiřího Bečky umožnila autorům využití textu napsaného jejím otcem. Autorský kolektiv tak mohl přistoupit k novému zredigování, rozšíření a doplnění uvedené brožury.

V řadě pasáží byl původní text jen nepatrně upraven a doplněn obrazovým ma-

teriálem. To platí i o úvodní esejí M. Mendela „Místo islámu v evropských dějinách“.

Ve druhé části knihy, nazvané „V osidlech xenofobie“, již tentýž autor přináší i nové myšlenky a závěry. Pozoruhodná je zejména kapitola „Huntingtonovy ‘krvavé hranice’ islámu“, analyzující teorii „střetu civilizací“ amerického politologa Samuela Huntingtona. Doc. Mendel v ní konstatuje, že huntingtonovský způsob psaní o vztazích mezi islámským a západním světem je spíše „dojmologie“ než „vědecky vyzrálou syntézou“ (s. 107). Je-li „dojmologie“ běžná dokonce i ve světě vědy, tím spíše dojmy převládají nad fakty ve vyjádřeních laických diskutérů, novinářů i politiků, jak M. Mendel dokládá četnými příklady z českého prostředí v kapitole „Islamofobie po česku“. Otázkou zůstává jen to, zda má smysl reagovat např. na klíše o „netolerantnosti“ islámu podobně bezobsažnými výroky typu „Jakou toleranci a porozumění vůči svým věřícím projevila katolická církev v průběhu 18. století, v době nejtužšího nevolnictví?“ (s. 147). Polemické pasáže psané v publicistickém stylu poněkud narušují žánrovou čistotu knihy, v níž jinak převažuje styl odborný.

Třetí část publikace se nazývá „Odras islámu v dějinách a kultuře českých zemí“. Představuje mírně upravený starý text Jiřího Bečky, doplněný Tomášem Ratajem. Ten zde přehledným způsobem prezentuje část závěrů své rozsáhlé knihy *České země ve stínu půlměsíce* z roku 2002, věnované obrazu „Turka“ v raně novověké literatuře z českých zemí, a přináší i řadu nových informací.

Největší pozornost však z příspěvků T. Rataje zasluhuje zcela originální čtvrtá část knihy, nazvaná „My‘ a ‘oni‘ v českých středověkých a raně novověkých textech o islámu“. Autor se v ní zabývá otázkou, jakou roli při definování vlastní křesťanské, evropské či západní identity hrálo pro naše předky vymezování se vůči muslimům. Ratajovo historické pojednání má zjevně i aktuální význam - kromě jiného

i proto, že nejen ve středověku a v raném novověku, ale i dnes se mnozí Češi aktivně zapojují do diskuse na téma „my“ vs. „svět islámu“, aniž by měli s muslimy jakékoliv nezprostředkované osobní zkušenosti.

Autorem páté části, nazvané „Dějiny muslimské náboženské obce v Československu“, je opět M. Mendel. I zde se většinou jedná o převzetí

staršího textu téhož autora. Pouze závěrečná kapitola „Český boj o mešity“ vznikla „propojením původního Mendelova textu s pasážemi detailní analytické studie od Zdeňka Vojtíška“ (s. 17). Tento oddíl výmluvně dokládá skutečnost, že muslimská obec v českých zemích musí (nejen při jednáních o výstavbě mešit) neustále svádět sisýfovský boj s protiislámskými stereotypy.

Poslední část knihy se jmenuje „Islám a srdce Evropy v současnosti“. Jejím autorem je Bronislav Ostránský, se kterým při její přípravě spolupracoval představitel Ústředí muslimských obcí Vladimír Sáňka. Tato zcela nová studie dovádí dějiny muslimské komunity u nás až do roku 2007.

Knihy *Islám v srdci Evropy* neobsahuje poznámkový aparát, její součástí však je pečlivě zpracovaný (byť nikoliv úplný) seznam pramenů a literatury. Připojeny jsou též stručné medailonky všech autorů obsahující i údaje o tom, které strany kdo z nich napsal. Zde se však objevují nepřesnosti - např. strany 219 až 222 zjevně pocházejí z autorské dílny Jiřího Bečky a nikoliv Tomáše Rataje, jak je uvedeno na s. 499.

⇒ *Dokončení článku ze strany 65.*

Mluvit bezstarostně o inkvizici, byť v demokratickém státě, jak to činí docent Zlatník, není takový humor, jak se autorovi článku zdá. Ukazuje se, že z řetězu puštěný tržní systém se nejlépe snese s autoritativními režimy a že mu vyhovuje tvrdá kontrola občanů, např. jejich pobytu, cestování, pracovních vztahů, ale i kontrola jejich telefonátů, jejich účtů atd. Ukazuje se, že rovněž tendence k ideologické reglementaci a k omezování svobody slova rostou a že iniciativy pro ochranu lidských a občanských práv mají opět plné ruce práce. Sisýfos je nástrojem těchto tendencí. Debaty v kruzích kolem televizních publicistů o jeho úspěšných zásadách (nebo zásadách jeho členů) proti televizním pořadům, naposledy proti pořadu Detektor, jsou alarmující a je nutno tato opatření vyvrátit, vysvětlit nebo odůvodnit. Pro svou propagaci nové verze povinného vědeckého světového názoru bude Sisýfos nárokovat prostor garantovaný ústavním pořádkem a zákony. Zdá se ale,

že nemá mnoho ochoty dopřát tutéž svobodu příznivcům jiných, alternativních postojů ke skutečnosti. Věda má patřičný prostor pro populární informování, zdá se, že její ideologičtí obhájci konkurenci ke slovu nepustí a svobodu pro ně nazvou (ve shodě s náboženskými fundamentalisty) relativismem.

Je chvályhodné, že Sisýfos podporuje kritické myšlení a popularizuje vědeckou metodu. Měl by však přestat jeho výsměch lidem, kteří se ke světu staví jinak, kteří vyslovují vlastní filosofující a spirituální stanoviska. Udělování bludných balvanů na univerzitní půdě vzbuzuje otázku, jsou-li opět vybrané filosofické koncepce, které tam mají přístup, a nemají-li jiné opravdu nárok na vlastní obhajobu. Je docela možné, že si klub Sisýfos místnost na fakultě řádně pronajal, ale i v tom případě vzniká obava z nové ideologizace vědy, vzdělanosti, kultury a politiky.

Ivan O. Štampach

O přínosu posuzované knihy nemůže být pochyb. Autorský kolektiv odvedl velkou práci, za kterou všichni jeho členové zasluhují uznání. To ovšem neznamená, že by byl výsledek této práce dokonalý.

Vzhledem k renomé autorů překvapuje skutečnost, že se v textu objevují věcné chyby. Pozitivist Ernest Renan nebyl „katolickým“ historikem náboženství (s. 83). Ve vztahu k 12. století nelze mluvit o „Tolеду, ovládaném tehdy ještě muslimy“ (s. 159), protože muslimská vláda v tomto městě skončila roku 1085. Protivníky křesťanů byli ve Svaté zemi i Arabové, a nikoliv jen seldžuků Turci (viz s. 253 a 255-256). Korán označuje Sáru (resp. matku Izáka) za Abrahamovu manželku, zatímco o Hagar se nezmiňuje, takže není pravda, že by podle Koránu byla Hagar Abrahamovou manželkou a Sára otrokyní (viz s. 322).

V kontextu křesťanských postojů k islámu překvapuje tvrzení, že „pontifikát Karola Wojtyły“ zbrzdil uplatňování závěrů II. vatikánského koncilu (s. 399). Jan Pavel II. byl naopak prvním papežem, který navštívil mešitu a dokonce veřejně políbil Korán. Na jiném místě knihy (s. 14) je ostatně řeč o omluvě Jana Pavla II. muslimům za křížové výpravy.

O křesťansko-muslimském či obecně mezináboženském dialogu toho ovšem v knize moc není. Chybí v ní také větší přiblížení tzv. euroislámu, resp. jakákoliv zmínka o existenci českých „liberálních muslimů“. Ti mají i své internetové stránky, o kterých se však v práci mlčí (byť jiné muslimské weby uvedeny jsou).

Pozoruhodná je samozřejmost, s níž autoři používají obrátů typu „sekularizovaní a nábožensky vlažní Češi“ (s. 131), „vlažná religiozita Pražanů“ (s. 404), „tradičně (!) nábožensky vlažné české prostředí“ (s. 420) apod. V této souvislosti bych rád poukázal na názor Tomáše Halíka, že české prostředí není ani tak nábožensky vlažné, jako spíš „katastrofálně nábožensky nevzdělané“. Právě náboženská nevzdělanost, jdoucí ruku v ruce s předsudky, totiž představuje skutečnost, jejíž reflexe je i v rámci tématu *Islám v srdci Evropy* zcela nezbytná.

Vít Machálek

HERMOVSKÝ SOUBOR KONEČNĚ NA STOLE

Radek Chlup, *Corpus hermeticum*, Praha: Hermann & synové, 2008, 439 s.

Před polovinou 15. století se polozapomenutý soubor starověkých textů, v nichž k imaginárním protějškům promlouvá Hermes Trismegistos, vrací v novém latinském překladu do západního kulturního kontextu. Ve florentské Akademii, chápané jako obnova dávné Platónské akademie v Athénách, se původně měly překládat Platónovy dialogy. Na zásah Cosima Mediciho se pořadí práce změnilo. Uzavření Platónské akademie r. 529 císařem Justinianem se často pokládá za přechod od starověku ke středověku, snad proto, že to vlastně byl poslední akt institučního pokřesťanství Římské říše, které začalo r. 313 Konstantinovým ediktem. Návrat k antické tradici jakoby napravoval to, co Justinian zmařil. Lidé kolem florentské Akademie jako Marsilio Ficino nebo Giovanni Pico della Mirandola toužili po obrodě na základě klasických myšlenek, na základě dříve opuštěné a zapomenuté tradice. Tato obroda či *znovuzrození*, podle francouzské verze tohoto slova zvané *renesance*, lze považovat za kulturní začátek novověku.

Corpus hermeticum, jak dílo v latinské verzi nazvali, je jedním z posledních svědků předkřesťanské helénistické antiky a stává se předzvěstí novověku. Renesance není jen návratem, ale i počátkem: utvářejí se v ní principy moderní vědy (Galileo Galilei, Francis Bacon) a zdůrazňuje humanistický étos (Erasmus Rotterdamský). Tehdejší spiritualita čerpala z obou zdrojů křesťanské západní civilizace, z tradice biblické i řecké. Bytosti a děje z klasické i helénistické literatury zpočátku doplňovaly mý-

tickou látku křesťanství, později s ní soupeřily a nahrazovaly ji. K renesančnímu filosofujícímu hermetismu se připojily také více praktické disciplíny, jako alchymie, astrologie, magie a pokřesťanstěná kabala. Dnes už se nám jeví divné, že jejich slavná éra v 16. století je dobou počátků dnešní přírodní vědy. Nejen, že tehdy nebyly v rozporu, Zdeněk Neubauer dokonce navrhl odvodit moderní vědu z renesanční magie. Zároveň však hermetické sny a vize vplynuly do takových hnutí, jako byli theosofové, rosikruciani, svobodní zednáři, martinisté a později magické řády.

Potřeba mít i v české verzi text tak podstatný pro evropské kulturní dějiny vedla k různým pokusům o jeho zpřístupnění. V devadesátých letech pracoval na překladu přední akademický znalec této tradice, Zdeněk Kratochvíl se svými kolegy. Poprvé od začátku 90. let minulého století a - pokud je známo - vůbec poprvé v češtině, vydal výběr traktátů z Hermovského souboru autor píšící pod pseudonymem D. Ž. Bor ve sborníku *Otec filosofů Hermes Trismegistos* (Praha: Trigon, 2001). Na něj navázal jiný milovník hermetické tradice Jaromír Kozák v publikaci *Hermetismus: Tajné nauky starého Egypta*. Tam nabízí bohatší soubor hermetických textů ve vlastním překladu propleteném s angažovaným výkladem. Jeho úvod a poznámky nesměřují tolik k pramenům a historickým souvislostem, jako spíše mají čtenáře uvést do hermetické tradice.

Nová publikace, jejímž editorem je Radek Chlup, vzešla z téhož universitního prostředí, kde na textu již před nějakými patnácti lety pracoval zmiňovaný Zdeněk Kratochvíl. Na to zřejmě aktuální práce navazuje. Lze říci, že máme po dlouhém čekání na stole konečně text s jistou zárukou spolehlivosti. Chlup text přeložil a opatřil důkladnou úvodní studií (s. 10-144), popisující historické a kulturní zázemí, literární formu. Také tam souhrnně, v tematickém rozčlenění tlumočí myšlenky souboru. V následujícím *Textovém úvodu* se vysvětlují ediční souvislosti. Text sám je dvojjazyčný, řecký a český. Poslední obsahlou část knihy tvoří poněkud pedantický komentář k jednotlivým traktátům či dialogům. Důležitá jsou v něm upozornění na vazby a příbuznosti s jinou literaturou, např. s Biblií.

Dosavadní české publikace souboru nebo jeho částí ukazují na starý problém. Má být text, který sám má vést k duchovnímu životu, akademicky pitván, nebo se

Hermes Trismegistos.

má nad ním spíše medítovat? Sotva si můžeme dovolit odhadovat autorské (a překladatelské) motivy. Ukazuje se však nadevší pochybnost, že přemítání nad obsahem v jiných edicích nahrazující pečlivou akademickou práci je spíše plytkým sněním než meditací jdoucí k hlubšímu smyslu textu. Chlupova pečlivá editorská práce sice rozvrací pohodlné nezávazné snění nad souborem, ale nechává každému otevřeno možnost vzít jeho výkladové direktivy jen jako návrhy a pracovat s textem dál. Jinými slovy: takovýto vědecky korektní výklad by pro jeho očištnou funkci neměl být opomenut, ale nemusíme mu ponechat monopol na správný výklad. S něčím takovým se už dnešní hermeneutika rozřehkala.

Ivan O. Štampach

UČEBNICE, JIŽ BY STÁLO ZA TO PŘELOŽIT DO SVĚTOVÉHO JAZYKA

Pavel Říčan, *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál, 2007.

Staronový úvod do psychologického zkoumání náboženství a spirituality je koncipován jako standardní učebnice s přehledem základních témat dané vědní disciplíny. Text je rozdělen do čtyř velkých celků. První je věnován psychologii náboženství obecně. Najdeme v něm úvahy o terminologii (náboženství, spiritualita), metateoretické otázky (smysl, metodologie a interdisciplinární přesahy psychologie náboženství) a několik kapitol z dějin oboru. Druhý celek se zabývá fenomenologií (nu-

minosum, posedlost, meditace...) a etickými aspekty náboženské praxe (náboženství a sexualita, pocity viny, problém moralismu a psychosexuálního vývoje). Zde stojí za pozornost zejména kritické úvahy o následcích eticky rigidní výchovy. Třetí celek představuje kompaktní přehled nejznámějších teoretických konceptů v psychologii náboženství (M. A. Persinger, S. Freud, M. Klein, D. Winnicott, H. Kohut, O. F. Kernberg, C. G. Jung, G. Allport, E. Fromm, E. Erikson etc.). V posledním díle, nazvaném „Speciální témata a aplikace“ najdeme poměrně pestrý výběr témat od procesu konverze přes testy a dotazníky až po psychopatologii náboženství.

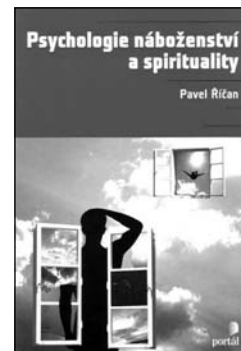
Jak jsem zmínil hned na začátku, učebnice je „staronová“. Ti, kdo znají starší publikaci z r. 2002, budou pochopitelně chtít srovnávat. Mezi prvním a druhým vydáním Říčanovy Psychologie náboženství uplynulo pět let, tedy doba dostatečně dlouhá na zohlednění čtenářských ohlasů. To se také stalo a poměrně důkladně, takže tu máme spíše dvě první vydání dvou různých publikací. (Mimochodem, druhé vydání je v katalogizaci Národní knihovny skutečně vedeno jako první.)

Původní verzi kritika vyčítala, že je vlastně učebnicí obecné psychologie s četnými exkurzy do světa náboženství. Verze nová vynechává výklad základní psychologické terminologie a známých teoretických konceptů mimo náboženskou oblast. Ušetřené místo věnuje podrobnějšímu výkladu i nově zařazeným tematickým celkům. Přibyla samostatná kapitola o radikalizovaných formách náboženských hnutí (fundamentalismus, fanatismus) či kapitola o psychometrii v psychologii náboženství.

Tak jako u první knihy, čtenář sice zaregistruje autorův přejný postoj k některým psychologickým směrům (zejména hlubinné psychologii, vývojovým teoriím či humanistické tradici), dozví se však vyvážené informace o všech důležitých oblastech oboru. Na okraj připomínám, že tato vyváženost a věcnost je v psychologii náboženství spíš vzácností. Znamení autoři učebnic této vědní disciplíny (N. G. Holm, H. Sundén, B. Spilka, R. W. Hood, R. Gorsuch, ba dokonce i B. Grom) píšou jako výrazní představitelé svých myšlenkových směrů (tedy skandinávské školy, behaviorismu, neodisocianismu). Říčanova učebnice se oproti tomu neomezuje na jeden způsob vidění - vedle jungiánských úvah zde najdeme teorie klasické psychoanalýzy, vedle psychometrických koncepcí se objevuje humanistický pokus o rozumnění a ke slovu se dostávají i autoři z oblasti hermeneutiky a dějin náboženství (M. Eliade, R. Otto, I. Štampach).

Znalost různých úhlů pohledu je nespornou výhodou autora - profesora psychologie, vystudovaného teologa, člena Česko-bratrské církve evangelické, známého v evangelických kruzích kritickými postoji k různým fenoménům církevního života. Za svou novou učebnicí si zaslouží poklonu. Kdyby byla psána anglicky, francouzsky či německy, stala by se bezpochyby jednou z nejpoužívanějších učebnic pomůcek v psychologii náboženství.

Pavel Dušek

Poznámky k článku „Uzdravení vírou“ na str. 54-55

- 1 K nejvýznamějším postavám patří „duchovní otec“ hnutí E. Kenyon, který rozhodujícím způsobem ovlivnil K. Hagina, častěji uváděného jako otce zakladatele hnutí víry (viz k tomu D. McConnell, *Jiné evangelium*, Albrechtice, Křesťanský život, 1996, 17nn). Ke Kenyonově pojetí uzdravení viz jeho práci *Jesus the Healer*, Seattle, Kenyons Gospel Pub. Society, 1943. K. Hagin je autorem celé řady publikací (uzdravování se týká zeměna *Gods Medicine, Healing belongs to Us, Seven Things You Should Know about Divine Healing* nebo *How to Keep Your Healing*). Několik Haginových prací vyšlo počátkem devadesátých let v českém překladu. Mezi mladšími představiteli hnutí víry patří Haginův pokračovatel K. Copeland. Některé prvky učení hnutí víry obsahují také publikace a veřejná vystoupení K. Kuhlmanové (viz její knížku *Věřím v zázraky*), B. Hinna, R. Bonkeho, U. Eckmana, W. Margiese, J. Osteena a dalších.
- 2 Viz k tomu V. Purdy, *Boží uzdravování*, in S. Horton (ed), *Systematická teologie*, Albrechtice, Křesťanský život, 2001, 504nn.
- 3 Viz K. Hagin, *Healing Belongs to Us*, Tulsa, Faith Library, 1969, 16. Kriticky k teologickému spojení uzdravení a spasení viz Š. Ruckí, *Je někdo z vás nemocen*, Praha, Návrat domů, 2007, 131nn.
- 4 Viz k tomu Purdy, *Boží uzdravování*, 514nn.
- 5 Viz k tomu D. Oss, *A Pentecostal/charismatic View*, in W. Grudem (ed), *Are Miraculous Gifts for Today*, 237nn.
- 6 Viz k tomu J. Zopfi, *Na všeliké tělo*, Albrechtice, Křesťanský život, rok neuveden, 81nn, a také např. R. Ulonska, *Duchovní dary v učení a praxi*, vydavatel, rok a místo vydání neuvedeny, 61nn.
- 7 J. Wimber, *Uzdravování Boží mocí*, Ichthys, místo neuvedeno, 1991, 156nn, a také Wimber, *Evangelizace Boží mocí*, Ichthys, místo neuvedeno, 1991, 112nn.
- 8 Purdy, *Boží uzdravování*, 523n.
- 9 McConnell, *Jiné evangelium*, 36nn, 53nn.
- 10 Hagin, *Seven Things You Should Know About Divine Healing*, Tulsa, Faith Library, 1983, 21.
- 11 Hagin, *Having Faith in Your Faith*, Tulsa, Faith Library, 1980. Viz McConnell, *Jiné evangelium*, 134nn.
- 12 Kriticky k tomuto pojetí viz J. MacArthur, *Charismatic Chaos*, Grand Rapids, Zondervan, 1992, 264nn.
- 13 Viz k tomu Opatrný, *Zázračná uzdravení*, Dingir 8 (3), 2005, 88.
- 14 Viz např. Hagin, *How to Keep Your Healing*, Tulsa, Rhema, 1989, 20-21.
- 15 Ruckí, *Je někdo z vás nemocen*, 146n.
- 16 Ruckí, *Je někdo z vás nemocen*, 110nn, viz též kol., *Alternativní medicína*, Praha, Grada Publ., 1995, 101.
- 17 K teologické diskusi na toto téma viz kritická studie letničního teologa G. Fee *The Disease of the Health and Wealth Gospel*, Beverly, Frontline Publ., 1985, dále např. K. Blue, *Authority to Heal*, Downers Grove, IVP, 1987, D. Frank, *Tough Questions about Healing*, Guildford, Highland, 1994, S. Storms, *Healing and Holiness*, Phillipsburg, Presbyterian and Reformed Publ. Co., 1990, M. Maddocks, *The Christian Healing Ministry*, London, SPCK, 1990.
- 18 K tomu viz studii lékaře W. Nolena *Healing: A Doctor in Search of a Miracle*, New York, Random House, 1974.

Berta Fantová a anthroposofie v Praze

VZNIK ANTHROPOSOFICKÉ SPOLEČNOSTI V PRAZE

Tomáš Zdražil

V minulém vydání Dingiru jsme se zabývali působením Rudolfa Steinera v Praze v rámci zdejší theosofické společnosti v souvislosti s výraznými rysy, odlišujícími anthroposofii od hlavního proudu tehdejší theosofie. Tento příspěvek se soustřeďuje na některé významné osobnosti, které se v Praze anthroposofii věnovaly, a na detailnější okolnosti vzniku anthroposofické společnosti v letech 1912 a 1913.

Německy mluvící vědecká a umělecká elita Prahy žila na přelomu 19. a 20. století společenským a kulturním životem, který se rozprostíral od německé univerzity a vlastního tisku přes německá divadla, kavárny až k nejrůznějším spolkům, klubům a kroužkům.

Podstatný je v této souvislosti např. tzv. „kroužek brentanovců“. Bylo to místo setkávání zástupců a přívrženců filozofie Franze Brentana, která v této době ovládala pražskou německou univerzitu. Toto místo se nacházelo v prvním desetiletí 20. století v exkluzivní kavárně Louvre na Ferdinandově (dnes Národní) třídě. Setkávali se tu jednou za dva týdny Brentanovi žáci - profesori, docenti, studenti i jiní, aby se společně věnovali Brentanově filozofii. Do tohoto noblesního filozofického kroužku patřili mimo jiné i experimentální psycholog Josef Eisenheimer, soukromí docenti Alfréd Kastil a Oskar Kraus, spisovatelé Max Brod, Felix Weltsch a Emil Utitz, dále i Franz Kafka, filozof a sionista Hugo Bergmann a zároveň také Berta Fantová se svou sestrou Idou Freundovou. A právě tyto dvě dámy jsou pro naše téma klíčové.

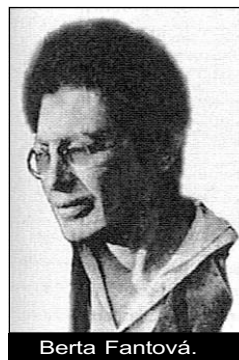
Berta Fantová a její kruh

Vedle brentanovského kroužku se scházel jiný, méně oficiální (ovšem neméně významný) kruh, který se ale filozoficky orientoval převážně na Kanta. Manželé Max a Berta Fantovi soustřeďovali ve svém bytě na Staroměstském náměstí v domě „U jednohožce“ společnost, které se říkalo jednoduše „Fantakreis“ - kruh u Fantových. Toto místo bylo jedním ze středisek kulturního dění tehdejší německé Prahy. Každé

úterý se zde setkávaly osobnosti jako např. matematik Kowalevski, fyzikové Philipp Frank a Albert Einstein, spisovatelé Max Brod a Franz Kafka.

„V Praze byla duchovně vysoce postavená dáma, paní Berta Fantová, která okolo sebe shromáždila určitý kruh intelektuálů, podobně jako Madame de Stael ve své době

... žasli jsme při těchto společných večerech nad duchovní výší této ženy,“ píše profesor Kowalevski, který zde několikrát přednášel o nejnovějším vývoji vědy. Básník Franz Werfel tu recitoval své první básně. Albert Einstein, pravidelný návštěvník těchto večerů, nejen že seznámil ostatní se svou převratnou teorií, ale i za klavírního doprovodu Maxe Broda zahrál Mozartovu houslovou sonátu. Zazněly zde první přednášky o psychoanalýze v Praze. Dr. Hugo Bergmann, budoucí první rektor Jeruzalémské univerzity, vedl filozofické večery, kdy se pracovalo zpočátku na Kantových „Prolegomenech k budoucí metafyzice“ a „Kritice čistého rozumu“, dále Fichtově „Vědosloví“ a Hegelově „Fenomenologii ducha“. Brod píše: „...nikdy jsem tak důkladně a s takovou radostí nestudoval jako v domě Fantových. Hlavní zásluhu na této mé chuti měly Bergmannovy úvody, vždycky svrchované a svědomité... Jak je vidět, v kroužku u Fantů se postupovalo méně brentanovsky ortodoxně než v kavárně Louvre. To, co bylo v Louvru „tabu“ (Kant, teorie relativity), se posunulo v mnohem soukromějším, neoficiálním prostředí

Berta Fantová.

u Fantů jako na odškodněnou a naprosto nenásilně do středu zájmu; tyto teorie se sice kritizovaly, ale nezesměšňovaly. Naopak, zdály se nám velice důležité a pozoruhodné... Kavárna Louvre a starý měšťanský lékárenský Fantův dům „U jednohožce“ na Staroměstském náměstí, pocházející z doby husitské - to byly dvě jeviště: někteří herci vystu-

povali na obou, ale repertoár obou scén byl volen podle zcela odlišných zásad.“¹

Osobnost, která oba filozofické kruhy - ten brentanovský a ten u Fantových - spojovala, byla především Berta Fantová. „Myšlenkově ušlechtilá, filozoficky hluboce založená žena. Jako pozoruhodný jev, jako průkopnice akademického studia žen, jako iniciativní člověk vřelého srdce zaslouží si nejvyšší úcty.“ (M. Brod).²

Pocházela i se svou sestrou Idou z majetné židovské rodiny Sohrových, v níž se narodila 19. 5. 1866. Ona i její o dva roky mladší sestra patřily k prvním ženám, které získaly povolení ke studiu na univerzitě. Zpočátku její pozornost patřila Wagnerovi a Nietzschemu, později se ale soustředila na Brentanovu filozofii a při svých studiích se spřátelila s hlavním představitelem tohoto filozofického směru v Praze, profesorem Antonem Martym. V kruhu scházejícím se u ní doma se ve svých vlastních přednáškách věnovala hlavně Goethovi. Její touha po poznání ji ponoukala k seznámení s nejrůznějšími myšlenkovými proudy tehdejší doby, k setkání s jinými duchovně orientovanými lidmi. Není divu, že se tedy

dostala i do theosofických kruhů. Se svou setrou se daly do studia spisů H. P. Blavatské a jejich studium doprovázely pokusy s různými mediálními a spiritistickými fenomény. Další stupeň jejího theosofického studia byly spisy tehdejší prezidentky Theosofické společnosti v Adyaru A. Besantové. Všechny zážitky z této četby zároveň zprostředkovávala ostatním ve svém kruhu.

Je velmi pravděpodobné, že B. Fantová a její sestra Ida vyslechly první pražskou přednášku R. Steinera o pedagogice 20. 2. 1907 ve zmíněné kavárně Louvre, kde se scházeli přívrženci filozofie F. Brentana. Setkání se Steinerem bylo pro Fantovou rozhodující nejen pro její vztah k theosofii, ale do značné míry pro zbytek jejího života. Její pozornost pak stále více patřila Steinerovým spisům a přednáškovým cyklům, které Steiner pořádal v různých městech střední Evropy a z jejího prvního dopisu Steinerovi vyplývá, že kvůli cyklům cestovala i do Německa a Švýcarska.

Rudolf Steiner, který Prahu v letech 1907 až 1914 každoročně navštěvoval (kromě roku 1910), se s prohlubujícími rozpory uvnitř Theosofické společnosti orientoval i tematickým zaměřením svých přednášek na Bertu Fantovou a skupinu lidí, kterou vedla. Lidé ve skupině B. Fantové byli právě ti, ke kterým R. Steiner chtěl mluvit, totiž lidé se zájmem o dobový duchovní kulturní život, s jasným a filozoficky školeným myšlením, nikoliv odvrácení od doby, v níž žili. Skupina Berty a Maxe Fantových tvořila dokonce také součást berlínské pobočky Theosofické společnosti.

Doba války byla pro obě sestry dobou mimořádně těžkou, přestože naplněnou obětavou charitativní činností. Fantová navíc těžce nesla nepřítomnost svého zete H. Bergmanna, který se musel odebrat do armády. Fantová se sama rozhodla odejít jako dobrovolná zdravotnická sestra Červeného kříže na frontu, ovšem kvůli mimořádné náročnosti této práce u ní naplno vypuklo její už déletrvající onemocnění ledvin, z něhož se už neměla uzdravit. Zemřela těsně po skončení války 18. 12. 1918.³

S její smrtí zanikla i jedna důležitá kapitola v životě německé Prahy. Ne nadarmo píše F. Kafka, důvěrný rodinný přítel Fantových, dva dny po její smrti M. Brodovi: „...tak jsem hned dostal těžkou ránu: nenadálá smrt Berty Fantové, o které už asi

víš z dnešních novin. Byl to zcela ryzí člověk a se svými drobnými chybami vedla vášnivý boj. Stále visela tolik na životě, obávala se smrti, filozofovala o nesmrtnosti. Náhodou vyličil Felix Weltsch ve třech posledních nedělních přednáškách svůj pojem nesmrtnosti. Felix mi říkal, že mu paní Fantová řekla: s tím se ona spokojit nemůže. Dnes už ví pravdu. Až do posledního dne byla duchovně činná... - Mohl bych Ti psát hodiny o této neobvyklé ženě, která Tobě asi nebyla tak blízká, jejíž smrt však pro mě znamená skutečnou ztrátu.“⁴

Hugo Bergmann

Slavnostní zasvěcení theosofické skupiny kolem Berty Fantové se událo roku 1911 za přítomnosti R. Steinera. Steiner také vybral pro skupinu jméno, nazval ji „Bolzano-

Franz Kafka.

Zweig“, tedy pobočka Bolzano.⁵ Tento název dostala skupina podle velkého pražského filozofa, který bydlel nedaleko od Staroměstského náměstí, kde se skupina scházela, v Celetné ulici. Stalo se tak i v souvislosti s nedávno dokončenou doktorskou prací častého návštěvníka skupiny Dr. Hugo Bergmanna, jeho filozofickým rozбором Bolzanova díla.⁶

Hugo Bergmann se narodil r. 1883 v Praze, jeho výchova byla německá, ale ovládal a měl rád i češtinu, s níž se setkával nejvíce v době letních prázdnin u prarodičů. V době návštěvy školy ho spojovalo přátelství s teprve mnohem později proslaveným Franzem Kafkou. Po maturitě studoval Bergmann rok chemii, přešel ale k filozofii, která se stala jeho vlastním oborem. Studoval u Martyho a byl s ním spřátelen (podobně jako B. Fantová). Praha byla tehdy podle Franze Brentana jedním z mála měst Evropy, kde se pěstovala jeho filozofie ve stylu přísné vědeckosti. Bergmannova výše zmíněná doktorská práce byla věnována B. Bolzanovi.

Druhé těžiště Bergmannových duchovních zájmů bylo spojeno se jmény Martin Buber a Rudolf Steiner a datuje se od let 1909-1911. Buber měl tehdy v Praze své „Tři řeči o židovství“, o nichž Bergmann prohlásil, že kdo je slyšel, nadosmrti je nezapomene.

Už v r. 1910 studoval Bergmann Steinerův základní filozofický spis „Filozofie svobody“ a dále jeho popis cesty k dosažení zvýšeného a prohloubeného tzv. nad-

smyslového poznání „O poznání vyšších světů“.

Bergmann se k theosofii a později k anthroposofii dostal prostřednictvím Fantové, k níž měl mimořádně blízký vztah. Spojovaly je už od začátku století návštěvy brentanovského kroužku v kavárně Louvre. Rád také docházel k Fantovým, kde se seznámil se svou pozdější ženou Elsou, dcerou Fantové. Velkou roli také sehrál v životě Maxe Broda, který na něj vzpomíná: „K mistrům, od nichž jsem se v době vysokoškolských studií a v dalším desetiletí naučil nejvíce, patří i muž, jenž tehdy nezažíval žádný učitelský úřad. Ne tedy formálně, zato však ve skutečnosti byl jedním z mých nejdůležitějších učitelů, jemu vděčím za směrnice svého života, o nichž jsem od té doby nikdy vážně nezapochyboval. Tento muž byl a je Hugo Bergmann.“⁷

Bergmann byl skutečně mimořádnou osobností, která stála v čele sionistického hnutí a reprezentovala filozoficko-humanistický proud uvnitř tohoto hnutí, který tolik oslovoval např. Broda. Steinera vyhledával a ten si zpětně cenil jeho zájmu, přestože nebyl členem Theosofické (ani Anthroposofické) společnosti. Bergmann byl také účastníkem mezinárodního filozofického kongresu v Bologni roku 1911, kde vystoupil i Steiner se svým referátem o psychologických základech a noetickém postoji theosofie. Když r. 1912 studoval v Berlíně, měl povolení účastnit se členských večerů Theosofické společnosti. Sem ho jezdila navštěvovat i Berta Fantová, která pak o těchto přednáškách v Praze referovala.

Bergmann Steinera vyhledával i v souvislosti s vlastní meditativní cestou k sebepoznání a sebevýchově. Jeho deníky obsahují výňatky cvičení obdržných od R. Steinera.

Po těžkých letech války, která Bergmann prožil na bojištích i v lazaretech, se rozhodl přestěhovat i s rodinou do Palestiny. O jeho tamní rozsáhlé práci vypráví Max Brod. Bergmann se stal v Jeruzalémě nejdříve knihovníkem a vybudoval ze skromných začátků největší, nejobsažnější a nejmodernější knihovnu na Středním východě. Poté byl řádným profesorem filozofie, děkanem filozofické fakulty a prvním rektorem Jeruzalémské univerzity. Profesor David Flusser vyjádřil roku 1975 rok po Bergmannově smrti jeho vztah k Steinerovi takto: „Rozhodující událostí v Bergmannově životě nebylo pouze setkání s anthroposofickými kruhy, nýbrž se samotným učitelem Rudolfem Steinerem... Bergmann měl zájem

o mystická vysvětlení Nového zákona a jeho věrnost tomuto hnutí byla veliká. Co to bylo, co přitahovalo tohoto vynikajícího filozofa k tomuto učení? Odpověď se mi zdá být poměrně jednoduchá: Filozof s náboženským sklonem, který hledal cestu k jiné skutečnosti, byl tentýž, který se zabýval Kantovou filozofií. Otázka, kterou si kladl, a kterou se snažil celý život zodpovědět, byla tato: Jak můžeme nalézt most mezi idealistickou filozofií na jedné a duchovním světem za filozofií na druhé straně, a právě pro vytvoření pevné základny duchovního světa mu nedokázala pomoci ani běžná filozofie ani teologie. Některé odpovědi hledal a našel v anthroposofickém směru.”⁸

Důvody rozporů v České společnosti theosofické a odloučení anthroposofů

Poté, co se čeští theosofové v roce 1908 napojili na Theosofickou společnost v Adyaru, reprezentovanou Annie Besantovou, a zároveň posílili svou spolupráci s předsedou německé sekce Theosofické společnosti Rudolfem Steinere, dostali se tím do ohniska rostoucího napětí. Besantová a Steiner se v mnohém velmi lišili. Jednalo se jednak o rozdílné pojetí významu Ježíše Krista v duchovním vývoji lidstva, dále ale také o styl vedení Společnosti. Besantová totiž začala považovat Theosofickou společnost za vhodný nástroj k šíření nového náboženského hnutí, které spojovala s příchodem velkého náboženského učitele a Spasitele. Vybrala dokonce člověka, který se měl oním učitelem stát, a připravovala ho na jeho budoucí úlohu. Byl jím chlapec Krišnamurti (1895 - 1986), který se v pozdějších letech stal v západním světě známým duchovním učitelem, ovšem po několika letech spolupráce s Besantovou se osamostatnil a šel zcela jinou cestou.

Činnost Theosofické společnosti stále více spočívala v šíření názorů na příchod učitele, jinak řečeno v agitaci pro nové náboženství. V lednu roku 1911 byl založen „Order of the Rising Sun“ (Řád vycházejícího slunce), který šířil „atmosféru vítání a úcty“ vůči novému světovému učiteli. Vedle tohoto Řádu byl založen na konci r. 1911 ještě „Řád Hvězdy východu“, který měl podobný úkol. Tyto snahy rozdělily Theosofickou společnost na dva tábory, z nichž jeden je schvaloval a podporoval, druhý je považoval za holý nesmysl. Odpůrčí tábor reprezentoval R. Steiner, který o těchto snahách mluvil jako o absurdních a mylných.

Propast ve Společnosti se prohlubovala a vyvrcholila vyloučením Rudolfa Steinera a většiny členů německé sekce z Theosofické společnosti. Je zajímavé, že se při hlasování o vyloučení německé sekce z Theosofické společnosti jediná česká sekce hlasování zdržela. I z toho je zřejmá rozpolcenost českých theosofů mezi Steinerem a Besantovou.

Skutečnost, že byly tyto spory v Čechách aktuální, dokumentují např. léta 1908-1909, kdy se v theosofickém časopise „Lotus“ objevil článek A. Besantové „Historický Kristus neb Ježíš jako učitel a lékař“. Ve dnech 14. a 15. 12. 1909 vystoupil naproti tomu R. Steiner s již zmíněnými kristologickými přednáškami.

V Praze zůstalo předsednictvo české sekce vůči prezidentce Besantové loajální. Přípravy příchodu nového světového učitele neminuly ani Čechy. Také zde byl založen „Řád Hvězdy východu“, o čemž svědčí např. přednášky České společnosti theosofické z 27. 12. 1914 s názvem „Řád Hvězdy východu“ nebo z 5. 1., 19. 1. 1913, či 26. 12. 1914 „O příštím světovém učiteli“ a „O příchodu světového učitele“. Pouze malá část členstva však považovala za nutné vzhledem k této situaci z Theosofické společnosti vystoupit.

Vznik

Anthroposofická společnost Bolzano a Anthroposofická společnost Studium
Berta Fantová strávila druhou polovinu srpna roku 1912 v Mnichově, kde se konalo několik Steinerových přednáškových kurzů a kde byla také uvedena jeho tzv. mysteriální dramata. Zde také Rudolf Steiner poprvé navrhl, aby se kvůli nepřekonatelným rozporům s adyarskou společností založila samostatná Anthroposofická společnost. Steiner v této nové společnosti neprevzal

Mathilda Schollová.

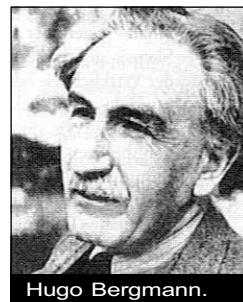
žádnou funkci, dokonce se nestal jejím členem. Působil v ní pouze jako přednášející a duchovní učitel. Spolu s Bertou Fantovou se v Mnichově nacházela i Mathilda Schollová,⁹ dlouholetá Steinerova spolupracovnice, vedoucí theosofické skupiny (lóže) v Kolíně nad Rýnem a členka předsednictva německé sekce Theosofické společnosti.

U Fantové i Schollové padla slova Rudolfa Steinera o založení nové - Anthroposofické - společnosti na úrodnou půdu.

B. Fantová pozvala M. Schollovou do Prahy na cyklus přednášek s názvem „Úvod do theosofie“.¹⁰ Tak Mathilda Schollová od 3. do 14. listopadu v Praze nejen přednášela, ale také připravovala půdu pro založení Anthroposofické společnosti. Její stanovy Fantová předložila c. k. místodržitelství rovněž na podzim roku 1912.

Anthroposofická společnost se nejdříve oficiálně nazývala „Deutsche anthroposophische Gesellschaft Bolzano in Prag“ (Německá anthroposofická společnost Bolzano v Praze). Na konci r. 1914 bylo vzhledem k českým členům z názvu společnosti vynecháno slovo „Deutsche“. Společnost se tedy jmenovala „Anthroposophische Gesellschaft Bolzano in Prag“.¹¹

V říjnu 1913 vznikl Vzdělávací spolek Studium, který sdružoval především česky mluvící anthroposofy a který se 1. 9. 1915 přejmenoval na Anthroposofickou společnost Studium. Členy předsednictva byli Luděk Příkryl (předseda), Kamil Třešňák (jednatel), Jiří Brabínek (zapisovatel), Václav Dvořák (pokladník), Jan Zmatlík (knihovník). O vzniku této skupiny je toho bohužel známo jen velmi málo. Členkou společnosti byla ale i sestra Fantové Ida Freun-

Hugo Bergmann.

⇒ Dokončení

na další straně v rámečku.

Zusammenfassung

Im Aufsatz „Die Entstehung der anthroposophischen Gesellschaft in Prag“ wird der Einfluss der anthroposophischen Geisteswissenschaft Rudolf Steiners auf bestimmte Kreise und Persönlichkeiten des deutschsprachigen Prags geschildert. Es handelte sich vor allem um Berta Fanta (1866-1918), eine hervorragende Persönlichkeit Prags um die Jahrhundertwende. Sie stand als eine ausserordentlich gebildete und kulturell interessierte Frau im Mittelpunkt des sog. Fanta-Kreises, eines literarisch-philosophischen Salons am Altstädter Ring, an dem die bekanntesten Persönlichkeiten deutscher Kultur Prags (z. B. Kafka, Brod, Werfel, Bergmann, Einstein) teilgenommen haben. Zusammen mit ihren Familienangehörigen hat sie gegen das Jahr 1910 eine Gruppe gebildet, die sich verstärkt mit Steiners Anthroposophie auseinandersetzte. Aus dieser Gruppe ist dann der Impuls entstanden, sich von der orientalisierenden Theosophischen Gesellschaft endgültig zu trennen und eine auch organisatorisch selbständige Anthroposophische Gesellschaft zu begründen. Das ist im Herbst 1912 unter dem Name Deutsche anthroposophische Gesellschaft Bolzano in Prag geschehen. Ein Jahr später folgte dann auch die Gründung des Vereins Studium, der dann zur Grundlage einer eher tschechisch sprechenden anthroposophischen Gesellschaft wurde.

Vážená redakce,

s velkým zájmem jsem si v Dingiru 4/2007 přečetl články týkající se evoluce, neboť je to téma, které z hlediska své původní profese (chemie) dlouhodobě sleduji. Takže vím např. velmi dobře, co je to 2. zákon termodynamiky, entropie atp. A je příjemné zjištění, když religionisté (Štampach, Hošek) použijí tyto pojmy naprosto přesně. Některé věci mohly být přesto pojaty přesněji či podrobněji. Dovolte mi k tomu několik poznámek:

1. Je zásadní rozdíl mezi mikroevolucí (což jsou limitované změny genetického kódu, které nikdo nezpochybňuje) a makroevolucí. Omyl Darwinovy koncepce spočíval právě v tom, že jevy mikroevoluce extrapoloval do konceptu makroevoluce, aniž pro to předložil postačující důkazy. Mantra „přírodního výběru“ takovým důkazem určitě není.

2. Makroevoluce, resp. od ní odvozený pojem evolucionismus (s přesahem do oblasti metafyziky) je koncept ideologické, nikoli vědecké povahy, je to moderní náboženství těch, kteří vycházejí z pozice materialistického naturalismu. Nic jiného jim ostatně ani nezbyvá. Mají na to právo, ale není to věda. Je to pouze nepodložená hypotéza,

kteřá tvrdí, že se něco stalo tak, jak se to v žádném případě stát nemohlo. K tomu dvě citace od prof. Johnsona: „*Cílem je poskytnout kompletní naturalistický obraz reality, který je definován úsilím úplně z něho odstranit Boha. Fyzici a kosmologové jsou v tomto ohledu lidmi náboženského ražení, ale jejich náboženstvím je většinou věda samotná, a jediný příběh stvoření, který uznávají, je realita přístupná vědeckému zkoumání.*“ (Reason in the Balance, 1995) „*Darwinistická evoluce je nápaditý příběh o tom, kdo jsme a odkud pocházíme, což je tak říkajíc mýtus o stvoření... Moderní lidé se dozvídají, že jsou produktem slepého přírodního procesu, který nemá žádný cíl a vůbec se o ně nezajímá.*“ (Spor o Darwina, 1996).

3. Falzifikace evoluční teorie (dle Poppera) byla podle mého názoru provedena právě za použití principu neredukovatelné složitosti (Behe, Darwinova černá skříňka), který klasický teleologický argument přenesl z roviny metafyziky na (testovatelnou) rovinu vědy. K tomu např. citace z Wellse: „*Představa, že složité biologické struktury života vyvstaly z prebiotické polévky... je ta nejsterilnější a nejméně představa v historii lidského poznání. Inspirovala všechny zjednodušující jalovosti 20. stole-*

tí.“ (Jonathan Wells: Darwinismus a inteligentní plán, 2007).

4. A ještě poznámku k tvrzení v článku Attily Kováče, že „v Koráne sa nehovori o presnej dobe trvania stvoreni“, takže Yahia otázce „nové“ či „staré“ Země nemusí ani čelit. Mám za to, že to tak není, protože Korán nejméně na osmi místech obsahuje verše (vliv Genese?) o stvoření světa v šesti dnech: 7:52; 10:3; 11:9; 25:60; 32:3; 45:15; 50:37; 57:4. Jedna citace jako příklad (50:37): „*Stvořili jsme nebesa a zemi a to, co je mezi nimi, v šesti dnech, aniž se nás dotkla únava.*“ Myslím, že si tato skutečnost zasloužila redakční komentář či poznámku.

Závěrem bych dodal, že evoluci a stvoření vidím v podobném vztahu jako např. islám a křesťanství: jako dva navzájem neslučitelné pohledy na svět, čímž jsou dány i možnosti a limity příslušné diskuse.

S přátelským pozdravem

Josef Potoček,
Hradec Králové

⇒ Dokončení článku ze strany 71.

dová. Spolek se ke studiu scházel dvakrát týdně. Vedoucími studijních skupin byli L. Příkryl a K. Třešňák.¹²

Organizační nejednotnost anthroposofů trvala i po první světové válce. Rozdělení bylo dáno zpočátku spíše jazykovou odlišností, později, po Steinerově smrti, i rozdílným pojetím anthroposofie. Z anthroposofických podnětů však po roce 1918 vznikla řada praktických i uměleckých odvětví a zařízení, což významně přispělo i k zájmu o anthroposofii jako takovou. Za zmínku stojí mimo jiné rozvoj pohybového umění eurytmie, pokusy o aplikaci waldorfské pedagogiky, či založení farmaceutické firmy Weleda. Tento zájem o anthroposofii přežil i dobu totalitních režimů a umožnil rozvoj anthroposofických iniciativ po roce 1989.

Poznámky

- 1 Brod, M.: Život plný bojů, Praha, 1966, str. 153-154.
- 2 Tamtéž, str. 152.
- 3 Georg Gimpl: Weil der Boden selbst hier brennt... Aus dem Prager Salon der Berta Fanta (1865-1918). 432 Seiten. Vitalis Verlag, Prag 2001.

- 4 Brod, M.: Kafka F., Eine Freundschaft, Briefwechsel, Frankfurt, 1989, S. 254-255. Tyto řádky svědčí o Kafkově mimořádně blízkém vztahu k Bertě Fantové. Jak známo, zajímal se Kafka v letech 1910 a 1911 i o Steinerovu anthroposofii a rozhodl se s ním setkat. O tomto setkání vydávají svědectví jeho deníky. Více k tématu vztahu Kafky k anthroposofii viz: Zdražil T.: Počátky theosofie a anthroposofie v Čechách. Březnice: Ioanes. 1997, S. 68-72
- 5 Reuveni, A.: Berta Fanta, in: Das Goetheanum, 12. 12. 1993, S. 516.
- 6 Bergmann, H.: Das philosophische Werk Bernard Bolzano's, Praha, s. d.
- 7 Brod, M.: Život plný bojů, Praha, 1966, str. 216-217.
- 8 Ben-Zadok, B.: Reine Idee und sittliche Tat, H. Bergmann zum Gedenken (1883-1975), in: Die Drei, 1984/10, S. 737-745.
- 9 Meffert, E.: Mathilde Scholl. Biographie - Dokumente und Schriften, Dornach, 1991.
- 10 Česká společnost theosofická, 2. odd. SÚAr, fond PP, 1908-1915, fasc. V 42/7, č. krab. 2802.
- 11 Bolzano-Verein, deutsche anthroposophische Gesellschaft in Prag, fond PP, 1908-1915, fasc. 21/49, č. krab. 2548.
- 12 Vzdělávací spolek Studium, 2. odd. SÚAr, fond PP, 1908-1915, fasc. St 41/63.

Dr. Tomáš Zdražil (*1973) vyučuje pedagogiku, psychologii a antropologii na Svobodné vysoké škole ve Stuttgartu (SRN), věnuje se waldorfské pedagogice, anthroposofii a historii anthroposofického hnutí.

DINGIR

religionistický časopis
o současné náboženské scéně

11. ročník

Číslo 2/2008 vychází 30. června 2008.

Vydává DINGIR, s. r. o.,
Černokostelecká 36, 100 00 Praha 10
dingir@dingir.cz
http://www.dingir.cz

Šéfredaktor:

PhDr. Zdeněk Vojtíšek, Th. D.

Redakční rada:

Mgr. Pavel Dušek,

Doc. Pavel Hošek, Th. D.

Mgr. Andrea Hudáková, DiS.,

Martin Kořínek,

Mgr. Mgr. Miloš Mrázek,

MUDr. Mgr. Prokop Remeš,

Ing. Mgr. Vojtěch Tůtr

Doc. ThDr. Ivan O. Štampach.

Grafický návrh: Richard Bobůrka

Tisk: VS ČR, Praha 4

Cena: 49,- Kč

Objednávky a urgency:

SEND - předplatné

P. O. Box 141, 140 21 Praha 4

tel: 225 985 225

e-mail: administrace@send.cz

http://www.send.cz

Registrace:

MK ČR 7943 z 30. 3. 1998.

ISSN: 1212-1371

JAK PŘEVÉST NAŠE VYKOUPENÍ DO SKUTEČNÉHO ŽIVOTA

„Mnozí křesťané jsou v mnoha, ne-li ve všech oblastech života nemocní, nešťastní a poražení. A to i přes to, co pro ně Ježíš Kristus udělal na golgotském kříži, kde Bůh zajistil celému lidstvu vykoupení z hříchu, bídy, nemoci i smrti! Boží slovo říká, že znovuzrození věřící jsou nová stvoření v Kristu Ježíši, (2. Kor. 5:17), která mají věčný život a Boží přirozenost (1. Jan 5:10-13). Jako věřící už jsou vysvobozeni ze satanovy moci a přeneseni do Božího království (Kol. 1:12-14). Jestliže je to pravda, jak je možné, že mnoho křesťanů vypadá, chová se a mluví, jako by nebyli v Božím království? Je to proto, že spasení se nestalo v jejich životě realitou.

NAŠE VYZNÁNÍ NÁM VLÁDNOU

Duchovní zákon, který si jen málo lidí uvědomuje říká, že NAŠE VYZNÁNÍ NÁM VLÁDNOU! Nikdy se nedostaneš nad to, co vyznáváš – ať už jsi spasený nebo ne. V Markovi 11:23 Ježíš říká, že můžeme mít cokoliv řekneme, pokud nebudeme v srdci (duchu) pochybovat, ale věřit a svými ústy to vyznávat. Neřekl věřte HLAVOU a vyznávejte ÚSTY, ale věřte SRDCI (duchu) a vyznávejte ÚSTY!

To je důvod, proč existuje tolik lidí, kteří jsou po celý život členy církve, v hlavě nosí znalosti z Bible, ale přesto končí ztraceni v pekelných hlubinách. Neuposlechli totiž Boží slovo mluvící v Řím. 10:9,10 o spasení: „Vyznáš-li ústy svými Pána Ježíše a SRDCEM svým (ne hlavou), UVĚŘÍŠ-LI, že jej Bůh vzkřísil z mrtvých, spasen budeš. SRDCEM se zajisté věří k spravedlnosti, ale ÚSTY vyznání se děje ke spasení.“

VYZNÁNÍ FUNGUJE VE VŠEM

Zákon vyznávání neplatí jen pro spasení, ale pro vše, co tě v životě potká – věci DOBRÉ i ŠPATNÉ. V Markovi 11:23 Ježíš říká „...a nepochyboval by v srdci svém, ale věřil by, že se stane, cožkoli dí, stanež se jemu tak, což by koli řekl.“ Někteří lidé mají víc víry v satana než v Boha. Celým svým srdcem věří a ústy vyznávají: „Jak se ve městě objeví chřipka, hned ji chytnu.“ A protože tomu věří a říkají to, tak chřipku dostanou. Místo, aby srdcem věřili a ústy vyznávali: „Ježíš na sebe vzal moje slabosti a nesl moje nemoci podle Matouše 8:17, takže zakazují jakékoliv nemoci vstoupit do mého těla!“ Přísloví 6:2 říká, že jsme chyceni řečmi svých úst. Vyznávej nemoci a trápení a budeš je mít! ZÁLEŽÍ NA TOBĚ!

ROZVÍJEJ SVOU VÍRU

Vyznání je jednou z nejdůležitějších částí života víry. Pokud chceš vybudovat silnou víru, neustále vyznávej, co pro tebe Bůh dělá a co tobě říká Boží slovo. Čím víc budeš mluvit o Ježíši, tím pro tebe bude reálnější. Vyznávej, co Boží slovo říká o tobě a o tvou situaci, i když tomu nedokážeš právě teď věřit. Vždyť víra přichází ze slyšení skrze slovo Boží (Řím. 10:17). Vyznávej to dostatečně často a dříve či později se víra usadí ve tvém srdci, protože budeš slyšet Boží slovo z vlastních rtů. Dostaneš pak cokoliv, čemu věříš v srdci a co vyznáváš ústy.

VYZNÁVÁNÍ VE VÍŘE TVOŘÍ REALITU

Bible je právní dokument zpečetěný Ježíšovou krví. Bůh už udělal všechno, aby nám všechna biblická zaslíbení zákonně patřila. Záleží ale na tvé víře a tvém vyznávání, nakolik budou ve tvém životě fungovat. Bůh chce, abychom znali a skutečně prožili to, co pro nás připravil. A už nám řekl, jak k tomu máme dospět – skrze jeho Slovo. Projdi tedy Písmo, zvláště Nový Zákon a najdi tam verše se slovy „v Kristu“, „v něm“, skrze něho“ apod. Začni si je přivlastňovat a vyznávej je ústy. Říkej: „Toto je moje, toto jsem v Kristu.“ Tak se ti vykoupení v Kristu Ježíši stane realitou. V duchovním světě je to již skutečné. My ale chceme, aby se to stalo skutečností i ve světě fyzickém, kde žijeme v těle. Fyzické uzdravení nebudu potřebovat, až se dostanu do nebe, potřebuji ho teď. Peníze nebudu potřebovat v nebi, ale potřebuji je tady. I vysvobození ze satanova otroctví potřebuji právě teď, na zemi, kde dnes žiji!

Z traktátu Jima Kasemana, který vydala církev Voda života na začátku roku 1991.